B. U. H.
Th. 15526

Petrus Palladius:

Isagoge ad libros propheticos & apostolicos.

1564.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

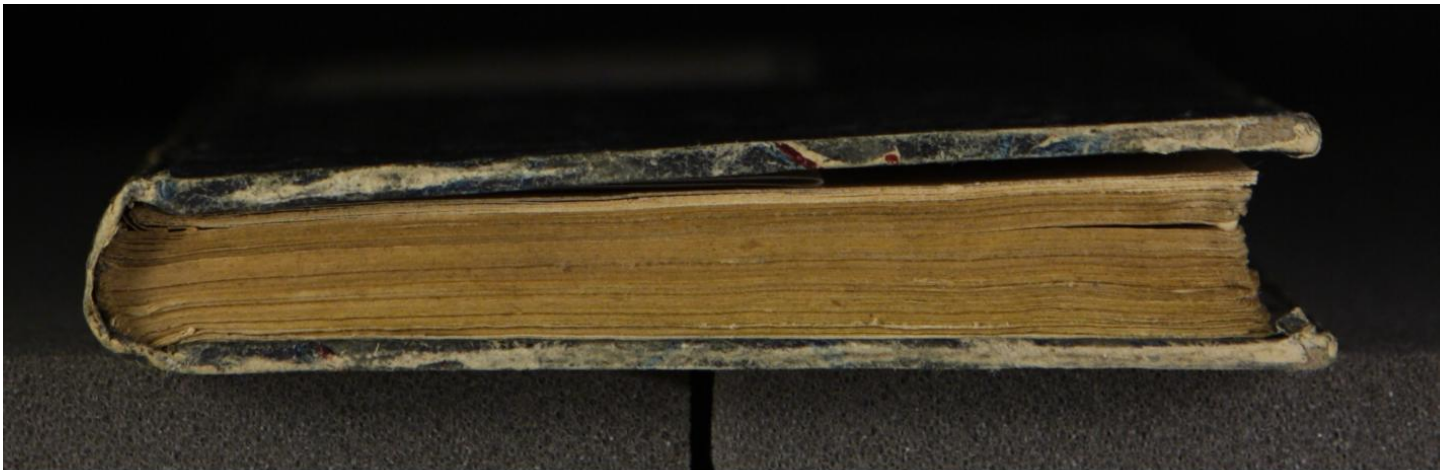

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

Th. 15526. 8°

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
130017587472

UB-boks

[LN 1279]

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

Anleitung.

ISAGOGE Introductio.

AD LIBROS PROPHETICOS ET Apoſtolicos, ſcripta

A

PETRO PALLADIO

Theologiæ Doctore, & Epiſcopo Roſchildenſi.

VITEBERGÆ.

ANNO M. D. LXIIII.

3

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

REVE

VIRO,

ONE ET

ſtanti, Dom

Doctori T

Roſchi

S

ctrinæ, quan
didit Eccleſi
uat, valde p
merus traditi
quitas, Gen

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

REVERENDO VIRO, ERVDITIONE ET VIRTVTE PRAEſtanti, Domino Petro Palladio Doctori Theologiæ, Epiſcopo Roſchildenſi, Philippus Melanthon

S. D.

SÆPE COGITAre teſtimonia, quæ mentes hominum partim conuincūt, partim inuitant, ut aſſentiantur doctrinæ, quam Deus propriè tradidit Eccleſiæ ſuæ, & in ea conſeruat, valde prodeſt, quorum hic numerus traditur: Miracula, Antiquitas, Genus doctrinæ, Conſer-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

uatio miranda inter ruinas Imperiorum, Confeſſorum conſtantia, & Arrabo in corde.

Primo loco miracula numerantur, quæ ſunt miranda facta extra ordinem naturæ. Etſi enim totus ordo naturæ de Deo & teſtimonium & commonefactio eſt, tamen cùm doctrinam protulit, præſertim extra conſpectum rationis poſitam, addidit ſingularia facta extra ordinem naturæ, vt ſciri poſſet, non excogitatam eſſe ab hominibus, ſed à naturæ Domino & liberrimo Creatore prolatam eſſe, diſtinctam ab aliarum gentium opinionibus, quæ etiam ſua quædam miracula narrant. Sed alia propria ſunt Eccleſiæ non imitabilia vllis creaturis, vt Reſuſcitatio mortuorum, ſi-

ſti

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

ſti curſum Solis, Regreſſus Solis, Puerpera virgo, & alia. Hæc vult Deus aſpici, vt certò ſtatuamus, doctrinam ab ipſo naturæ Domino traditam eſſe. Annumero miraculis etiam vaticinia Prophetarum de imperijs, & de alijs negocijs, quæ nulla creaturarum ſapientia certò proſpicere potuit. His cùm reſponderint euentus, prædictiones monſtratas eſſe à mente diuina omnia ſciente fatendum eſt.

Secundo loco Antiquitas numeratur, quæ non, vt miracula, conuincit animos, ſed inuitat tamen. Conſentaneum eſt enim, Deum initiò ſe patefeciſſe, & ſemper in genere humano voluiſſe aliquam eſſe partem, à qua rectè agnoſceretur, nec initiò totum genus huma-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

num tantùm ad æternum exitium conditum eſſe. Dulcis eſt igitur primæ ætatis conſideratio, & non ineruditè à Tertulliano dictum eſt: Primum quodq; veriſsimum eſſe. Sic & Iuſtinus et Clemens refutant Ethnicos, cùm antiquior ſit Eccleſiæ doctrina opinionibus Ethnicis, hanc veram eſſe, & reyciendas eſſe contrarias opiniones. Ac Moſi libros vetuſtiores eſſe Ethnicorum ſcriptis, ipſa ſeries temporum & Imperiorum oſtendit. Nulla gens habet certam ſeriem annorum ab initio, vt Libri Eccleſiæ. Oſtendunt & nomina Gentium priora eſſe monumenta primæ Eccleſiæ. Retinent Græci nomina Iapeti, Ionis, Æoli, & alia multa. Vnde hi ſint orti ignorant.

Cùm

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

Cùm autem ſtirpes oſtendat narratio Moſaica, fatendum eſt eam Græcis monumentis antiquiorem eſſe. Potens & celebrata gens fuit Cimmerij, quorum poſteros eſſe Cimbros veſtros nihil dubium eſt. Stirpem autem Græci ignorant, quam vocabuli ſonus indicat eſſe Gomer, filium Iaphet. Hodie nomen eſt Ægypti in lingua ipſorum vernacula, & in lingua Arabica Mizrai, narrant autem noſtri libri Mizraim fuiſſe filium Cam. Exiſtimantur res vetuſtæ eſſe apud Græcos bellum Argonauticum, & deinde Troianum, ac ſeries annorum, quos ipſi Græci tradiderunt, oſtendunt bellum Troianum, non multum antecedere Dauidem. Herculem autem ferè coætaneum fuiſſe

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

Samſoni. Sic Ethnica nomina et hiſtoriæ teſtantur libros Eccleſiæ antiquiores eſſe, quod à ſtudioſis conſiderari valdè vtile eſt.

Tertio loco genus doctrinæ poſuimus, cuius duæ ſunt partes, Lex & Euangelium. Cùm autem Legis noticia omnium hominum mentibus inſita ſit, ratio in omnibus hominibus fateri cogitur, impoſſibile eſſe, vllam Gentem populum Dei eſſe, quæ ſancit leges contrarias diuinæ Legi. Sunt autem hi communes furores omnium Ethnicorum, inuocare turbam Deorum, & prodigioſas fabulas de Dijs fingere, & legibus concedere tetras libidinum confuſiones. Apud multos etiam eximij cultus fuerunt, mactationes hominum, ſtupra ac adulteria. Fateri

igitur

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

igitur ratio cogit, Legem in Eccle=
ſia rectius doceri. Hoc argumento
& veteres in refutationibus Eth=
nicorum vſi ſunt. Præterea Euan=
gelium, etſi non eſt rationi notum,
tamen eas res patefacit, de quibus
nihil affirmare certi doctrinæ Eth=
nicæ poſſunt, quarum tamen cogni=
tionem neceſſariam eſſe fatendum
eſt. Cùm homo ſit imago Dei, & ſit
conditus, vt agnoſcat & celebret
Deum, vnde ſint tantæ dubitatio=
nes in mentibus: vnde diſsidi=
um mentis & cordis: vnde tanta
ſit in corde contumacia, & tanta
viciorum incendia, cùm Lex in
mente luceat: ſint'ne conditi ho=
mines, vt ſint in ſempiternis vicijs
& miſerijs: quid ſit peccatum &
vnde ſit: vnde ſit ingens moles

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

calamitatum in genere humano: vnde tàm variæ diſſenſiones de DEO: an Deus, & cur exaudiat homines: an poſtquam corpora extincta ſunt, ſecutura ſit alia vita, in qua futurum ſit diſcrimen inter iuſtos & iniuſtos: qui homines ſint Templum Dei, & quos exaudiat & iuuet. De his tantis rebus, quantæ ſunt tenebræ in vniuerſa Ethnicorum ſapientia, quàm varij Philoſophorum furores? qui ſicut Titanes bellum inferunt cœlo, fingunt aut nihil eſſe prouidentiam, aut Deum cauſis ſecundis alligant, & omnia ſelera neceſſariò fieri diſputant.

Cùm igitur fatendum ſit hominibus neceſſariam eſſe doctrinam de cauſis & remedijs mali, & ſa-

pientia

pientia Ethnica veram doctrinam ignoret, amplectamur vocem diuinam in Eccleſia, cùm quidem Deus illuſtria teſtimonia addiderit. Fatetur ratio Legem nuſquam incorruptam tradi niſi in Eccleſia. Ibi cùm certum ſit eſſe vocem Dei, audiatur & hæc doctrina, de qua Ethnicos fateri neceſſe eſt, in ſuis religionibus & doctrinis tenebras eſſe, & tamen harum quæſtionum explicationem ad agnitionem Dei, ad quam homo conditus eſt, & ad veram conſolationem, neceſſariam eſſe. Itaq; bonis mentibus doctrinæ genus in Eccleſia dulciſsimum eſt, cùm fontes incorrupti hauriuntur. Non. n. nomino Eccleſiam Romanos Tyrannos, & Monachos eorum ſatellites, qui pro doctrina filij Dei ſparſe-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

ſparſerunt in mundum tetra venena, & Eccleſiæ doctrinam transformârunt in Ethnicas opiniones. Inuocant homines mortuos, iubent adorari Deum Mazam, videlicet panem, quem in pompis geſtant, ſacrificia pro viuis & mortuis vendunt, fingunt cultus Dei, ſcenicum veſtitum, & alias præſtigias, confirmant vagas libidines. Hoc impium agmen non nomino Eccleſiam, ſed hos, qui ſonant incorruptam doctrinam filij DEI traditam in Propheticis & Apoſtolicis libris, & in Symbolis. Corrumpunt & alij multi ſimplicem doctrinam, & delectant quoſdam præſtigiæ diſputationum, vt olim Stoicos, Epicureos, & Academicos. Cùm autem genus doctrinæ laudamus, remoueri

volu=

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

volumus & corruptelas, & inanium diſputationum ludos.

Quarto loco numeramus, Mirandam conſeruationem Eccleſiæ inter ruinas Imperiorum, quæ etſi in primo teſtimonio, videlicet inter miracula, comprehendi poteſt, tamen eò diſcernitur à primo genere, quia eſt perpetuum miraculum, & teſtimonium adſiduæ præſentiæ DEI, et ad ſingularem regulam pertinet: Verbum Domini manet in æternum: & quidem non humanis præſidijs, vt ſcriptum eſt: Non in exercitu, nec in robore, ſed in Spiritu meo, dicit Dominus exercituum.

1. pet: 1.
Zach: 4.

Quinto loco Confeſſorum conſtantia numeratur, quæ dupliciter

con-

confirmat alios, primùm quia miraculum eſt, quo Deus oſtendit ſe robur addere infirmis contra terrores & ſupplicia, & præſentiam ſuam multipliciter declarat, Sicuti multi in ipſis ſupplicijs excitârunt mortuos, & alias res miras effecerunt. Deinde quia celſitudo animorum in his, qui ſupplicia placidè ſuſtinẽt, oſtendit Euangelium efficax eſſe in ipſis, & ſemen eſſe Dei, vt Ioannes nominat, quo incoantur æterna vita, iuſticia & lætitia.

Sextum Euangelij teſtimonium in ipſis credentibus perſpicuè conuincit mentes & pectora, videlicet Conſolatio ſeu lætitia, quæ accenditur à Spiritu ſancto, de qua Paulus inquit: Accepiſtis Spiri-

tum,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

tum, quo clamamus, Abba Pater, Rom: 8
quo ſentiunt ſe in magnis doloribus Gal: 4.
erigi, qui ſuſtentant ſe cogitatione Euangelij, & inuocatione, ſicut Paulus inquit: Spiritus opitulatur Rom: 8
infirmitati noſtræ.

Hæc teſtimonia ſæpè cogitanda ſunt, ac de Sexto ſimus vigilantes, ne id nobis excutiatur fanaticorum hominum præſtigijs, vt Anabaptiſtæ & Stenckfeldiani falſos adflatus iactant, qui remoto verbo Dei, fingunt in ocio ſe habere ſuos quoſdam Enthuſiaſmos, vt comperi talium multorum mendacia, & Monaſterienſe exemplum multorum oſtendit & vanitatem & maliciam. Scribit Stēckfeldius, Deum ſeſe communicare hominum men-

tibus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

tibus ſine medio, ac inde ratiocina-
tur, accendi diuinos motus non co-
gitatione ſcriptæ doctrinæ, non mi-
niſterio Euangelij, ſed ſimulatione
toruitatis, & geſtuum tragœdijs, ſi
miſceant ſermoni ficta ſuſpiria,
& crocodili lacrimas, & alias im-
poſturas arte accerſitas. In qui-
bus maximè augent autoritatem,
obtrectatio & Paradoxa, vt Seba-
ſtianus Francus docentibus maledi-
cebat, & collegerat magnum volu-
men dictorum Propheticorum, &
Apoſtolicorum, quæ in ſpeciem non
congruere viderentur, Inde hoc ex-
truebat, non ex litera iudicandum
eſſe, ſed iudicium eſſe Enthuſiaſ-
mi. Et arte in paradoxis ſpargunt
accommodata ad adfectus vulgi,
& ad amplificationem licentiæ.

Sunt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

Sunt & qui libros Sibyllinos cir-
cumferunt, ex quibus ſumunt ora-
cula accommodata ad eorum adfe-
ctus, quibus adſentantur.

Hoc genus Corybantum conſi-
derandum eſt, & firmiſsimè reti-
nenda eſt Regula: Lucerna pedi- Ps: 119:
bus meis verbum tuum. Item: Ad Esa: 8.
Legem & ad teſtimonium. Item,
Euangelium eſt potentia Dei ad Rom: 1.
ſalutem omni credenti. Nec ſunt
audiendi impoſtores, qui vociferan-
tur adflatus aliunde petendos eſſe
ſine cogitatione ſcriptæ doctrinæ.
Tenenda eſt regula filij Dei, qui Luc: 24.
iubet prædicare pœnitentiam & re-
miſsionem peccatorum in nomine
ſuo.

Ad hunc vſum referatur do-

ctrina, vt creſcant in nobis cogitatione verbi DEI pœnitentia, Fides, Inuocatio, Noua obedientia, & celebretur Deus veris officijs, iuxta dictum: Milita bonam militiam retinens fidem & bonam conſcientiam. Non ſtruantur inſidiæ hominibus iactandis adflatibus, vt ſæpè vidimus hac arte tanquam faſcino populum ab impoſtoribus deceptum eſſe. Ideò Filius miſſus eſt, vt promiſsionem reconciliationis arcanam & ignotam omnibus creaturis patefaceret, & hac audita fides accendatur, & Deus ſeſe nobis communicet, Sicut Paulus inquit: Fides ex auditu eſt, auditus per Verbum Dei. Quare contumelia Filium Dei adficiunt, & fidem & omnia exercitia fidei tollunt illi Co-

ryban-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

Corybantes sacerdotes Deae Cybalis.

rybantes, qui abducunt mentes à ſcripta doctrina.

Quanti furores ſecuti eſſent, ſi remotis ſcriptis Propheticis & Apoſtolicis cuilibet hypocritæ liceret ficta oracula ex ſuo Enthuſiaſmo tanquam in ſua tripode proferre: ac eius rei exempla vidimus in tragœdia Monaſterienſi & alibi. Quare omnes pij Doctores & auditores conſtanter illis deliramentis aduerſari debent.

Tuum igitur Petre conſilium & ſtudium laudo, quòd & adhortator es ad lectionem omnibus pijs, 1. Tim: 4 ſicut Paulus inquit: Sis aſsiduus in lectione, monſtrans viam ad ſingulos libros monſtratis argumentis. Vtinam magis ad lectio-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

nem & piam precationem adſuefie-
ret iuuentus, quàm ad cauillationes
diſputationum. Certè enim rebus
rectè explicatis, et non falſa conſti-
tuta forma doctrinæ, oportet diſpu-
tationum eſſe modum. Et veriſſi-
mum eſt dictum:

τὸ λίαν ἀκριβὲς συκοφάντας ποιεῖ.

Cumq́; ſapientia inclyti Regis,
& piorum Doctorum in regno ve-
ſtro diligentia, ſic regantur ſtudia
diſcentium, vt non concedatur li-
centia cauillandi, vtiliter conſuli-
tur Eccleſiarum tranquillitati, &
& ingenia ad modeſtiam adſuefiũt.
Omnia quamuis rectè tradita labe-
factari poſſunt, ſi cauillationes au-
diantur, quales olim Pyrrhonio-
rum & Academicorum fuerunt.
Ideò grauiſſimè Paulus ad Philip-
penſes

penſes iubet doctrinæ Canonem retineri.

Oro autem Filium Dei Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, vt & ſeruet & gubernet Eccleſias in regno Danico, & in Germania, & faciat, vt ſemper in ipſo vnum ſint. Benè vale. Cal: Febr: Anno

1557.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

PSALMVS XXIII.

DEVS EST PASTOR MEVS.

ET Deus eſt Paſtor meus, et me ducit euntē,
Eius & ad nutum pabula ſector ouis.
Hoc præſente mihi contagia nulla nocebunt,
Nil mihi præſidij, copia nulla deeſt.
Namq; uagā reuocans in paſcua pinguia miſit,
Et læto irrigui gramine paſcit agri.
Fontis & illimes ad aquas deduxit amœni,
Vnde aura optati grata uigoris abit.
Hic mihi languentes inſtaurat ſuauiter artus,
Hinc animæ recreat uiſcera tota meæ.
Ille mihi cuſtos recto me tramite ducit,
Iuſticiæ tutum quà uia monſtrat iter.
Nomen ei iuſtus, cauſſa mihi nominis ultro,
Iuſticiæ donat robur & arma ſuæ.
Hinc etiam mortis ſi cœca in ualle uagabor,
Militiæ metuam nulla pericla meæ.
Tu quoniam mecum Deus es, tu paſtor euntem,
Et regis, & tuto tramite ducis ouem.
Vera mihi præbent dulci ſolatia fructu,
Virga tua, & baculus, muneris arma tui.
Virga tua & baculus, uerbi diuina poteſtas,
Ferrea quod ſubito corda tremore quatit.
Hæc ego dum lætor, te ſic curante, parata eſt
Ante oculos ſplendens regia menſa meos.

Scilicet

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

Scilicet ut uideant intabeſcantq́; uidendo,
Qui mihi perniciem nocte dieq́; parant.
Tu mea balſamea perfundis tempora Nardo,
Vnde abit in totum cor mihi ſuauis odor.
Adde quòd et latices mihi te miſcente ſalubres,
Menſura eſt calicis plena fluensq́; mei.
Ergo ego dum carpam conceſſæ pabula uitæ,
Donec in hoc mundi fece ſuperſtes ero.
Me tua contiguo præcedet gratia paſſu,
Me tua non renuet cura paterna ſequi.
Sic habitabo tui felix ſacraria templi,
Perpetuoq́; domus me teget umbra tuæ.
Diſcite mortales ſummum decus eſſe bonumq́;,
Vnius in templo poſſe manere Dei.

Ioan: Stigelius.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

EPIGRAMMA DE MONARCHIIS.

Aſpicis ut iaceant diſiecti membra Coloſſi,
 Qui Chaldæa olim uiſus in arce fuit.
Stat tantùm pars ima pedum ferroq́; lutoq́;
 Mixta, ſtatim rimis corruitura ſuis,
Deleuêre urbes Turci populosq́; potentes.
 Sunt igitur ferrum, cætera regna lutum.
Sed lapis absq; manu celſo de monte reuulſus,
 Mox aderit iudex filius ipſe DEI:
Totius & plantæ delens ferrumq́; lutumq́;,
 Regna dabit populo non peritura ſuo.
Ergo Dei Gnato ſe dedant pectora noſtra,
 Ipſius & diſcant iuſſa uerenda ſequi,
O λόγε Gnate Dei noſtris in mentibus adſis,
 Et flatu accẽdas pectora noſtra tuo, Amen.

Philip: Melanth:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

DE AVTORITATE VERBI DEI ET SACRÆ SCRIPTVRÆ.

TANTA DEBET ESSE autoritas uerbi Dei, ſeu ſcripturæ ſacræ apud omnes, ut nemo de ea re dubitare debeat: Sed quemadmodum ſuſpicimus in cœlum oculis noſtris, ita cogitemus è cœlo ſacram ſcripturam delatam eſſe, Et ut qui è cœlo uenit, ſuper omnes eſt: ita Sacra ſcriptura longè ſuperat doctrinam & ſapientiam hominum. Chriſtus interrogauit Phariſæos de doctrina Iohannis Baptiſtæ, an è cœlo eſſet, an ex hominibus, Significans illa duo genera doctrinæ longè à ſe inuicem diſtare. Quod etiam diſputatio Chriſti cum Nicodemo demonſtrat, Iohan. 3.

Ioan: 1.
Ioan: 3

Eſt autem Verbum Dei, ſeu Sacra ſcriptura Veteris & Noui Teſtamenti, quæ dicitur SACRA, id eſt, ſeparata ab omnibus alijs ſcriptis, & à Spiritu ſancto deſcripta, & eſt è cœlo delata.

Porrò Chriſtus diuidit Vetus Teſtamentum,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

in tres partes. Lucæ ultimo, cùm inquit: Oportet impleri quæcunq; de Filio hominis ſcripta ſunt.

IN { I. Moſe. / II. Pſalmis. / III. Prophetis. } Reliqua his adhærent.

Nouum Teſtamentum comprehendit ut maximè Euangelia & Epiſtolas, quæ ſunt Euangeliorum ſigilla. Vt: Ego Paulus ſic ſubſcribo, ſic obſigno Euangelium Matthæi meo ſanguine. Ego Petrus ſubſcribo. Ego Iohannes, &c.

Doctrina uerò ſacræ ſcripturæ duplex eſt: { LEGIS & EVANGELII.

Commendatur autem ſcriptura ſacra, {
1. Sufficientia.
2. Veritate.
3. Vtilitate.
4. Autoritate.
5. Dignitate.
6. Æternitate. }

I. SVFFICIENTIAM oſtendit Chriſtus cùm inquit: Habent Moſen & Prophetas. Item: Scrutamini Scripturas, quia uos putatis, in ipſis uitam æternam habere. Et Paulus Galat. 1. Si quis aliud Euangelium docuerit, Anathema ſit. Eſai. 8. Ad Legem & ad Teſtimonium. Deutero. 8. Non addetis ad uerbum meum,

Luc: 16:
Ioan: 5.

quod

quod loquor uobis, Nec auferatis ex eo. Et 12. Quod præcipio tibi, hoc facito: Nec addas quicquam, nec minuas.

II. VERITAS ſcripturæ comprobatur in uerbis Chriſti, Iohannis 18. Sermo tuus ueritas eſt. Et 1. Ioh. 2. Mandatum uetus & nouum uerum eſt, & uerum lumen iam lucet. Nume. 23. Non eſt Deus quaſi homo, ut mentiatur.

III. VTILITAS ſcripturæ cernitur apud Paulum, Roman. 15. Quæcunq; ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt, ut per patientiam & conſolationem ſcripturarum ſpem habeamus. 2. Tim. 3. Omnis ſcriptura diuinitus inſpirata, utilis eſt ad docendum, arguendum &c.

IIII. AVTORITAS eſt Lucæ ultimo: Oportet impleri omnia, quæ ſcripta ſunt in Moſe, Prophetis et Pſalmis de me. 2. Pet. 1. Non uoluntate humana oblata eſt Prophetia, ſed à SPIRITV SANCTO impulſi, loquuti ſunt ſancti homines.

V. DIGNITAS apparet Eſaias 55. Sicut cœlum à terra eleuatum eſt, ſic etiam cogitationes meæ à cogitationibus ueſtris. Et Chriſtus: Nolite ſanctum dare canibus, nec proijciatis Margaritas ante porcos. Matth. 7.

VI. ÆTER-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

V. ÆTERNITAS. Vt, Verbum Dei manet in æternum. Et in Luca: Cœlum & terra tranſibunt, Verba autem mea non tranſibunt. Iohan. 6. Ad quem ibimus? Verba uitæ æternæ habes.

DE SACRIS BIBLIIS, ET LIBRIS VETERIS ET NOVI TESTAMENTI.

BIBLIA, æ, ſeu Biblia, orum, quanquam in genere Librum ſeu Libellum ſignificat: Tamẽ ſpecialiter dicuntur SACRA BIBLIA, libri ueteris & noui Teſtamenti. SACRA quidem, propter ſacram Theologiam ſeu literas ſacras, & doctrinam diuinam, à ſapientia mundi ſeparatam, et è cœlo delatã. BIBLIA, quia in eis multi libelli continentur, quorum primus eſt Geneſis, ultimus uerò Apocalypſis.

PRIMA DIVISIO Bibliorum.

Sacra Biblia diuiduntur in Teſtamentum. { VETVS & NOVVM.

VETVS teſtamentum continet libros ſacros, qui ſunt editi ante Chriſtum natum, ut libri

bri

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

bri Moſi, Pſalmorum & Prophetarum, cum alijs aliquot, qui numero ſunt quadraginta octo.

NOVVM teſtamentum continet libros, qui ſunt editi poſt Chriſtum natum, ut: libri Euangeliorum & Epiſtolarum, cum alijs, qui ſunt numero uiginti & ſeptem.

SECVNDA DIVISIO.

Sacra Biblia diuiduntur in Sex partes, quantum ad librorum differentiam attinet. Sunt enim alij libri Bibliorum,	Legales.	1.
	Doctrinales.	3.
	Euangelici.	5.
	Hiſtoriales.	2.
	Prophetales.	4.
	Epiſtolares.	6.

I. LEGALES, ſunt quinq; libri Moſi, Quia Lex maximè in eis deſcripta eſt.

II. HISTORIALES, qui ſimpliciter Hiſtorias ſeu res geſtas continent. Vt ſunt libri

1. Ioſuæ.
2. Iudicum.
3. Ruth.
4. Regum.
5. Paralipomenon.
6. Eſdræ.
7. Nehemiæ.

8. Tobiæ

8. Tobiæ.
9. Iudith.
10. Heſter.
11. Maccabæorum.
12. Actorum Apoſtolorum.

III. DOCTRINALES, qui doctrinam ſingularem continent, ad ædificationem audientium, ut ſunt Libri

1. IOB.
2. Pſalmorum.
3. Prouerbiorum.
4. Eccleſiaſtes.
5. Canticorum.
6. Sapientiæ.
7. Ieſu Syrach.

IIII. PROPHETALES, qui ſunt à Prophetis prædicati & ſcripti, quorum quatuor Maiores, reliqui uerò Minores dicuntur. MAIORES, quia maiores & longiores libros ſcripſerunt. MINORES uerò, quia minores & breuiores libros ſcripſerunt.

V. EVANGELICI libri, qui continent Euangelicas hiſtorias de Saluatore noſtro Chriſto, à quatuor Euangeliſtis deſcripti.

VI. EPISTOLARES, ſunt Apoſtolorū ſcripta & literæ, præſertim Apoſtoli Pauli.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

TERTIA DIVISIO.

Bibliorum libri alij ſunt { CANONICI. / APOCRYPHI.

CANONICI *libri ſunt, quibus autoritas* Eccleſiaſticorum dogmatum conſeruatur.

APOCRYPHI *ſeu dubij ſunt, de quorum fide dubitatur, & qui tantùm ad ædificationem plebis ualent, non ad confirmanda Eccleſiaſtica dogmata, ut ſunt libri,*

1. IVDITH.
2. *Sapientiæ.*
3. *Tobiæ.*
4. *Ieſu Syrach.*
5. BARVCH.
6. *Maccabæorum.*
7. *Fragmenta in Heſter & Daniele.*

Reliqui omnes ſunt Canonici libri. Alio nomine AVTHENTICI. *Vnde ſcriptura Canonica & Authentica nomen habet, Et Canonici, qui ſacram ſcripturam legunt ſeu interpretantur.*

DE LEGALIBVS *ſeu quinque libris Moſi.*

LIBRI Moſi nomen habent Græcum Πεν=τάτευχον, à numero quinario, quia Quinque tãtùm ſunt. Et ex Ebræo quinq; quinquintates dicuntur. Adſcribuntur autem Moſi, uel quia Moſes eos ſcripſit: uel quia Moſi hiſtoriam continent, & quid ſeruus ille fidelis Moſes egerit in domo Dei, Cùm Eſaias Propheta dicatur horum librorum ſcriptor fuiſſe. Sunt autem hi quinq;,

1. Geneſis.
2. Exodus.
3. Leuiticus.
4. Numeri.
5. Deuteronomius.

I. DE GENESI.

GENESIS à gignendo nomen habet, ſeu à generatione: Quia liber eſt generationis Mundi, propter creationem rerum, et propter reſtaurationem poſt diluuium. Habet autem Quinquaginta Capita, nec non in Sex partes diuiditur principales, propter ſex illuſtres perſonas, quarum hiſtoriæ ſeu res geſtæ in Geneſi deſcribuntur. Vt,

1. A primo capite uſq; ad ſextum deſcribitur ADAM.

2. A ſexto

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

2. A Sexto capite uſq; ad duodecimum NOE.
3. A Duodecimo uſq; ad uiceſimum ABRAHAM.
4. A Viceſimo uſque ad uiceſimum octauum ISAAC.
5. A Viceſimo octauo uſq; ad Triceſimum ſeptimum IACOB.
6. A Triceſimo ſeptimo uſq; ad finem libri deſcribitur IOSEPH.

Continet autem Geneſis in ſumma:

- I. INITIVM MVNDI.
- II. Diluuium.
- III. Incendium Sodomorum.
- IIII. Deſtructionem Babel.
- V. Res geſtas Patriarcharum.
- VI. Maximè uerò Lapſum generis humani, & reſtaurationem per Semen mulieris benedictum, id eſt, IESVM CHRISTVM.

II. DE EXODO.

EXODVS ab exeundo nomen habet, quia deſcribitur hic exitus filiorum Iſraël de Ægypto, Nec non illorũ conuerſio in Deſerto, ubi LEX eſt promulgata, quoniam neſciebatur quid eſſet peccatum. Tunc enim dedit De-

us Legem Decalogi populo ſuo. Deinde Ceremoniales & Iudiciales leges per Moſen inſtituit, ut Religio & politia apud Iudæos conſeruarentur. Quibus omnibus, ut extructione Tabernaculi Chriſtus adumbratus eſt, ut, Lex eſt Pædagogus in Chriſtum.

PRINCIPALIS DIVISIO EXODI.

A primo capite uſq; ad ſeptimum poſt deſcriptionem natiuitatis. II. Occultationis. III. In aquam proiectionis. IIII. Adoptionis. V. Fugæ. VI. Coniugij Moſi, Dat Deus ei mandatum redeundi in Ægyptum, et educendi populum Iſraeliticum (quia ſeruitute acerba premebatur à Pharaone) ex Ægypto. Quod mandatum poſt longam tergiuerſationem exequitur tandem (in medio quarti capitis) & uadit in Ægyptum, & cum fratre Aarone ingreditur ad regem Pharaonem, & expoſtulat cum illo de populo dimittendo, qui numeratur in ſexto capite.

II. A ſeptimo capite, uſque ad duodecimum deſcribuntur decem plagæ Ægypti, ut ſunt:

1. Sanguinis.
2. Ranarum.

3. *Pediculorum.*
4. *Muſcarum.*
5. *Peſtis pecorum.*
6. *Vlcerum ueſicarum.*
7. *Grandinis.*
8. *Locuſtarum.*
9. *Tenebrarum.*
10. *Mortis primogenitorum.*

III. A Duodecimo capite uſq; ad Decimum ſextum, adſcribitur liberatio populi Iſraëlitici ab Ægypto, non ſine perſecutione, tamen in potenti manu Dei.

IIII. A Decimo ſexto capite uſq; ad Viceſimum deſcribitur profectio populi Dei per deſertum, & murmuratio. Dei uerò liberalitas in MAN & Coturnicibus.

V. In Viceſimo capite datur Moſi DECALOGVS.

VI. A Viceſimo primo capite uſq; ad uiceſimum quintum Iudiciales leges ordinantur.

VII. A Viceſimo quinto uſq; ad Triceſimum ſecundum ordinantur leges Eccleſiaſticæ ſeu Ceremoniales, de ſtructura Tabernaculi.

Israeliti fuerunt in Ægypto annis 430: Educti sunt Anno a condito Mundo 2453: Anno ante natum Christi 1507:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

VIII. A Triceſimo ſecundo capite uſq; ad triceſimum ſextum dantur Tabulæ Decalogi.

IX. A Triceſimo ſexto uſq; ad quadrageſimum Caput deſcribitur extructio Tabernaculi. In ultimo Capite, nempe in quadrageſimo, deſcribitur erectio Tabernaculi. Tantum de Exodi libro.

III. DE LEVITICO.

LEVITICVS tertius liber Moſi, nomen habet à Tribu Leui, propter Sacerdotium Aaron, quod ordinatur in hoc libro cum ſuis Legibus, et inſtituitur propter peccatum purgandum & expiandum, ut ſignificet uerum Sacerdotem CHRISTVM IESVM, agnum Dei, qui tollit peccata mundi. Huc enim pertinent Leuitica Sacrificia, Leuiticæ ſanctificationes, & immunditiæ et aliæ Leuiticæ obſeruationes, quibus Chriſtus adumbratur.

Diuiditur hic liber in multas particulas, quia multas cõtinet obſeruationes Ceremoniales ſeu Eccleſiaſticas, ut meritò uocetur Ordinatio Moſi Eccleſiaſtica.

Ab initio primi capitis uſq; ad ſextum caput deſcri=

deſcribuntur aliquot ſacrificiorum ſpecies, ut in hoc libro multæ continentur, quarum quædam hîc ſunt commemorandæ.

I. Primum genus HOLOCAVSTVM Brandopffer/ quaſi totaliter comburendum ſacrificium, quia totum deberet comburi, & inde nihil reſeruari, ſicut ex alijs ſpeciebus deberent quædam Sacerdotibus reſeruari, Capite primo.

II. OBLATIO Madeopffer/ alioqui Carbam & Micam, id eſt, donum ſeu munus dictum hoc ſacrificium, ut oblatio multiplicium panum, Capite ſecundo.

III. HOSTIA PACIFICORVM Danckopffer/qua homines reconciliati et pacem conſecuti, gratias egerunt Deo. Vnde à Pace nomen habet apud Ebræos, ut ſit ſacrificium gratiarum actionis per animalia munda utriuſq; ſexus, ab Homine recepto & reconciliato oblata, Capite tertio.

IIII. HOSTIA PRO PECCATO Sündopffer/ſacrificium quod deberet offerri pro peccato ſacerdotis, Populi, Principis, Capite quarto.

V. Sunt & aliæ ſpecies adiungendæ, quarum infrà fit mẽtio in hoc libro, ut HOSTIA pro

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

IGNORANTIA, Sacerdotis, Principis, Populi.

VI. HOSTIA pro Delicto, Vskydoffer, ſeu Vannkundighedeſoffer.

VII. LIBANVM Drinckoffer, Ebraicè Neſich.

VIII. VOTIVVM ſacrificium Loͤffelſens offer, eller Loͤteoffer, Ebraicè Neder, quando homines ſua ſponte uouebant aliquod uotum, uotum Sacrificij.

IX. ANATHEMA Bandoffer, eller Forbandelſelsopffer, quando maledixerunt ſibi homines, Si hoc aut illud reciperent, illud ne, quo maledixerunt ſibi, debet offerri Domino.

Summa, in quinq; prioribus capitibus deſcribuntur uariæ ſpecies ſacrificiorum, & cauſæ, pro quibus offerri deberent.

A capite ſexto uſq; ad nonum recenſentur uariæ leges ſacrificiorum, ut I. Holocauſti. II. Hoſtiæ pacificorum. III. Hoſtiæ pro peccato. Item, conſecrationis.

A nono uſq; ad undecimum, tria nobis in exemplum deſcripta ſunt, Primò, Obedientia erga Deum, capite nono. Secundò, Inobedientia erga Deum, capite decimo. Tertiò, Mandatum de ſobrietate.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

Ab undecimo capite uſq; ad Decimum octauum, deſcribuntur non ſolùm immunda animalia, ſed etiam aliæ immundities & expiationes, ut ſunt:

1. Puerperarum, cap.13.
2. Hominum Leproſorum, cap 13.
3. Mulierum Menſtruarum, cap.14.
4. Morticiniorum.

A decimo octauo uſq; ad uiceſimum tertium non ſolùm gradus conſanguinitatis in ſexto præcepto deſcribuntur, ſed etiam alia præcepta copioſiori explicatione repetuntur.

A uiceſimo tertio capite uſq; ad finem, ſequuntur nunc aliæ diuinæ ordinationes, ut Feſtorum, & pro pauperibus. Secundò Votorum & Decimarum, Inde conciones & adhortationes ad obedientiam uerbi Dei, additis comminationibus, quòd tranſgreſſores puniantur.

Hactenus de libro Leuitico, qui tradit leges & ordinationes Moſaicas, de externo cultu Dei, qui non ſolùm à Gentib. Iudæos diſcernebant, ſed in quo etiã ſe exercebant, nõ ut Holocauſtis peccata abolerentur coram Deo (quia remiſsio peccatorum fit per ſolum Filium Dei) ſed ut per hanc externam diſciplinam, quæ ſuam mercedem annexam habuit, Deo ſeruirent.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

IIII. DE LIBRO NVMERORVM.

HIC Liber à numerando nomen habet, quia populus Dei ſecundum Tribus numeratur, & ad exercitium Religionis diſponitur, & ſingulis tribubus ſuæ manſiones & officia ſua diſtribuuntur & ordinantur. Prætere recitantur multæ tranſgreßiones populi, multa pericula, multæ pœnæ, multaq; interim beneficia Dei populo collata, inter montem Sinai & terram promißionis uerſanti. Quæ omnia CHRISTVM reſpiciunt, propter quem inſtituta fuit Reſpublica Iſraëlitica. Et uaticinium Balaam de Regno Chriſti continetur in hoc libro.

Diuiditur autem hic liber in multas partes.

Ab initio libri uſq; ad quintum caput numerantur in genere primùm, omnes Tribus populi Iſraelitici, & in circuitu Tabernaculi ſingularum Tribuum caſtra ordinantur. Deinde in ſpecie numeratur Tribus LEVI, cui ſeorſum ſua officia diſtribuuntur.

A Quinto capite uſq; ad Septimum deſcribuntur uariæ leges, ut: I. eijciendorum extra caſtra.

ſtra. II.Zelotypiæ. III.Nazaræorum.Quibus addita eſt in fine ſexti capitis formula Benedictionis, qua noſtri Miniſtri, finita Chriſti Cœna (pro ITE MISSA EST) utuntur, cuius tres ſunt particulæ,

I. Benedicat DOMINVS te, & cuſtodiat te.

II. DOMINVS illuminet te uultu ſuo, & miſereatur tui.

III. DOMINVS leuet faciem ſuam ſuper te, & det tibi pacem.

A Septimo capite uſq; ad undecimum deſcriptæ ſunt uariæ ordinationes, propter egregia Principum munera, quæ in dedicatione Tabernaculi erecti, & Altaris offerebantur, Vt: Ordinatio Conſecrationis Leuitarum in octauo capite, Ordinatio Feſti PASCHÆ in nono capite, Ordinatio Tubarum in decimo capite, Quæ pars ordinatur in fine Orationis Moſi, ante eleuationem & diſpoſitionem Arcæ.

Ab Vndecimo uſq; ad Decimum ſeptimum, deſcribuntur horrenda exempla, quibus homines ad timorem induci debent.

I. Murmur populi pro carnibus, & pœna murmurationis.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

II. Seditio Aaron & Mariæ ſororis eius, Lepra percuſſæ, contra Moſen.

III. Perfidia exploratorum terræ Canan, qui populum perterrefaciunt.

IIII. Populi murmur & fletus, & pœna incredulitatis.

V. Pœnæ peccantium per ignorantiam, ſuperbiam, & colligentis ligna Sabbato.

VI. Seditio & pœna { CORÆ. DATHAN. ABYRON.

A decimo ſeptimo uſq; ad uiceſimum primum, præter Miraculum de florente uirga Aaronis, deſcribitur dignitas, officium & præmium Sacerdotum & Leuitarum, cum ordinatione Luſtralis aquæ ex cinere Iuuenci. Quibus additur hiſtoria de morte Aaron, & Mariæ ſororis ipſius.

A uiceſimo primo capite uſq; ad uiceſimum quintum poſt uictoriam in bello contra Cananæos deſcribitur horrendũ murmurationis exemplum, ignitis ſerpentibus punitum, ubi æneus ſerpens, Chriſtum repræſentauit, Iohan. 3. Mox per tria capita Benedictio populi, & Prophetia Balaam de Chriſto deſcribitur.

A uiceſimo quinto capite uſq; ad uiceſimum octauum

octauum, præter horrendam Fornicationis pœnam, iterum numeratur populus, ante diuiſionem terræ Canaan, & promulgatur Lex hæreditatis.

A uiceſimo octauo capite uſq; ad triceſimum primum deſcribuntur ordinationes Sacrificiorum in ſingulis Feſtis, ut:

Sacrificium
1. IVGE ſeu Quotidianum.
2. Sabbatorum.
3. Neomeniarum.
4. Paſchale.
5. Pentecoſtes.
6. Tubarum.
7. Propiciationis.
8. Tabernaculorum.
9. Collectionis.

His additur uariorum uotorum deſcriptio.

A Triceſimo primo uſq; ad finem politica quædam ordinantur, ut:

I. Diſtributio ſpoliorum poſt uictoriam, in bello contra Amalechitas.

II. Particularis diſtributio terræ Canan.

III. Enumeratio manſionum, in quibus

Iſrae-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

Iſraelitæ per quadraginta annos interdum quieuerunt.

IIII. Deſcriptio limitum terræ Canaan, Et electio eorum, qui futuri erant diuiſores, cum parte Leuitarum, ciuitatibus refugij, & poſſeßionibus, non ad aliam Tribum transferendis.

Hæc omnia plena ſunt exemplorum Fidei & Incredulitatis, tranſgreßionum, pœnarum, & mirabilium ordinationum Dei, Chriſtum in carnem uenturum reſpicientia.

V. DE DEVTERONOMIO.

DEVTERONOMION à Δεύτερος et Νόμος, id eſt, ſecundæ Legis recitatione ſeu promulgatione nomẽ habet. Quicquid enim in Exodo et Leuitico, quantum ad Morales, Ceremoniales & Iudiciales leges attinet, dictum & propoſitum eſt, id omne Moſes in hoc libro ferè repetit. Nam hoc neceſſarium fuit, ut populus propter inobedientiam adflictus, rurſus ad obſeruationem Legis adduceretur. Ideo Moſes Legem repetit, unà cum omnibus rebus geſtis, quæ illis contigerunt. Prætereà quæ ad Sacer-

Sacerdotium ſpectabant, & à nono declarat omnia, quæ ad ſpiritualem & corporalem politiam pertinebant, quæ omnia tandem eò refert, ut ad Chriſtum nos inuitent, de quo capite 18. clarè uaticinatur: Prophetam ſuſcitabo eis de medio fratrum ſuorum &c. Lex enim eſt Pædagogus ad Chriſtum, Et finis Legis Chriſtus eſt.

Hic liber in quatuor partes principales commodiſſimè diuiditur.

I. Ab initio uſq; ad Quintum Caput quædam anteacta opera, & beneficia Dei, quibus populus ſuæ ingratitudinis atq; inobedientiæ, pariter & diuinæ beneficentiæ, & ad obediendum Deo grauiter admonetur.

II. A capite Quinto uſq; ad Viceſimum repetit ea, quæ fidem uel promouere uel impedire poſſunt, & ad ſpiritualem politiam, et uerum Dei cultum in prima Tabula potiſſimum ſpectant. Primùm enim uſq; ad 13. caput, Decalogum repetit cum egregijs admonitionibus et adhortationibus ad timorem Dei: & obſeruationem decem mandatorum Dei: Et dehortationibus ab Idolatria Gentium, præſertim poſt occupationem terræ Canaan, cum aliquot hiſto-

riarum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

riarum recitatione. Deinde repetit fideliter ordinationes Eccleſiaſticas, de miniſtris & miniſterio uerbi, de Decimis, de anno Iubilæo, de præcipuis Feſtis, de electione Magiſtratus, de Iure Sacerdotij, de ciuitatibus Refugij.

III. A Decimo tertio capite uſq; ad Viceſimum, omnia quæ cultum primæ Tabulæ reſpiciunt.

IIII. A uiceſimo uſq; ad triceſimum primum repetit ea, quæ caritatem in ſecunda Tabula uel promouere uel impedire poſſunt, & quæ ad corporalem politiam pertinent, ut ſunt politicæ ordinationes.

1. De rebus bellicis.
2. De operibus caritatis.
3. De aptis ad officium, in cœtu acceptantium.
4. De libello repudij.
5. De gratitudine erga uerbum Dei.

Quibus adduntur pœnæ tranſgreßionis mandatorum Dei, nec non obſeruationis præmia. Et quod maximè conſolatorium eſt, oſtendit, capite 30. peccantibus eſſe reditum per pœnitentiam ad miſericordiam Dei.

V. A triceſimo primo capite uſq; ad finem libri commemorantur ea, quæ circa mortem Moſi geſta ſunt. Primùm enim conſolatur po=

pulum,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

pulum, ne propter mortem ipſius contriſtetur, aut animum reijciat. Deinde egregio carmine Deo gratias agit, & quæ uentura erant in terra promißionis uaticinatur, Mox benedicit populo ſinguliſq; tribubus, exemplo Iacob Patriarchæ, Geneſ. 49. Valedicens eis, benè precatur, & quæ eis uentura ſint uaticinatur. Poſtremò montem aſcendit, & accipiens à Deo conſolationem ex hac uita diſceßit, Et ut piè creditur, corpore & anima (ſicut in monte Thabor cum Elia apparuit) in cœlum delatus eſt.

Huc uſq; πεντάτευχον *Moſi, quod à numero Quinario, & à uerbo* τεύχω*, quod ſignificat inſtruo, Quaſi ſit Inſtrumentum, quod quinq; Libris conſtet, nomen habet, In ſolum Dominum* IESVM CHRISTVM *reſpiciens, ut ipſemet Chriſtus tùm alias, tùm præcipuè Lucæ ultimo teſtatur, cùm inquit: Quæ ſcripta ſunt de filio hominis in Moſe &c. Præterea loci ex Moſe citantur in nouo Teſtamento.*

DE LIBRO IOSVÆ.

SEquuntur libri aliquot Hiſtoriales ordine uſq; ad librum quintum Iob, inter quos præ-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

cipui ſunt priores, ut Ioſuæ, Iudicum & Regum, in quibus abūdè ſatis diſcamus. 1. Timorem Dei & fidem. 2. Infirmitatem et crucem. 3. Pœnitentiam & reſipiſcentiam. 4. Patientiam & conſolationem.

Liber Ioſue nomen habet ab ipſo IOSVA filio NVN, qui aliâs dictus eſt IESVS NAVE. Moſi ſucceſsit in officio Magiſtratus. Et quemadmodum Moſes populum ex Ægypto liberatum per deſertum Quadraginta annos duxit & gubernauit, non ſine potenti manu Dei: Sic Ioſua populum in terram Canaan, ſeu in terram promiſsionis, eadem Dei potentia, fortiter expugnatis urbibus, interfectis & profligatis Gentibus, introduxit, & inter eos terram diſtribuit. Vbi hæc tria ſunt ſeorſum obſeruanda.

I. Quòd Deus ſeruat promiſsionem ſuam, quinq; Patriarchis factam de terra Canaan.

II. Quòd politia Iſraelitica ſit conſeruata propter prædicationem de Semine mulieris benedicto Domino noſtro Ieſu Chriſto.

III. Quòd Deus pugnet pro ſuo populo contra impios, quorum peccata deuaſtatione & interfectione punit, omnibus impijs in exemplum ut reſipiſcant.

HIC

HIC LIBER DIVIDItur potiſsimum vt liber Deuteronomij, in quatuor principiles partes.

I. Ab initio uſq; ad Sextum caput, præter uocationem Ioſuæ, & confirmationem ipſius ac Reipublicæ Iſraeliticæ gubernationem, nec non Exploratorum emißionem, periculum & reuerſionem, deſcribitur miraculoſius Iordanis fluuij tranſitus cum ſuo memoriali, cumq́; nouæ circumciſionis, intermiſſæ per quadraginta annos, mandato, Paſcæq́; celebratione.

III. A Sexto capite uſq; ad Decimum tertium deſcribuntur, præter fœdus cum Gabionitis & peccatum anathematis, urbium, ut Iericho, Hay, &c. expugnationes, & multorum Regum interfectiones, quos enumeratos habet Caput duodecimum, ut DEVM pro ſuo populo fortiter pugnare, nec non impios delere uideamus.

III. A Decimo tertio uſq; ad caput Viceſimū deſcribitur diuiſio terræ Canaan, & per ſortes ſecundum Tribus Iſraelitarum diſtributio, qua Dei promißio uera eſſe declaratur.

IIII. A Viceſimo capite uſq; ad finem defini=

untur Ciuitates refugij, & agri ſuburbani Leuitarum. Deinde remittuntur in ſua, Ruben, Gad, & dimidia tribus Manaſſe, iuxta pactum Nume:32. Mox cura Ioſuæ de poſteris per egregiam exhortationem & ſocietatis gentium prohibitionem indicatur. Poſtremò longa beneficiorum Dei commemoratione præmiſſa, nec non percuſſo fœdere, populum reuocat ad Deum. Vltimò mors Ioſuæ, & Eleazari filij Aaronis, oßiumq; Ioſeph ſepultura indicantur.

DE LIBRO IVDICVM.

LIBER IVDICVM ab illis iudicibus, qui poſt Ioſuam dominati ſunt in Iſrael nomen habet. Continet enim deſcriptionem progreſſus Iſraelitici poſt mortem Ioſuæ ſub Iudicibus, qui mirabiliter populum ab hoſtibus defenderunt. Vbi obſeruandum eſt, quòd eadem de cauſa Deus conſeruauerit Rempublicam Iſraelis, qua eam inſtituit, nempe propter Filium ſuum, qui ex IVDAICO populo naſceretur.

Porrò & hoc obſeruandum eſt, quòd populus ueteris Teſtamenti fuit ſub quatuor generibus poteſtatis, iuxta rationem temporum.

I. Primùm fuerunt ſub Patria poteſtate, tempore Patriarcharum Moſi & Ioſuæ.

II. Deinde ſub Iudiciaria poteſtate; tempore horum Iudicum.

III. Sub Regia poteſtate, temporum Regum.

IIII. Sub Pontificia poteſtate, tempore Pontificum uſq; ad Chriſtum, qui unus pro omnibus primò Pater æternus eſt, Secundò Iudex uiuorum & mortuorum. Tertiò Rex regum. Quartò Pontifex æternus.

Fuerunt autem Iudices numero ſedecim.

1. IVDAS.
2. Simeon.
3. Othoniel.
4. Aroth.
5. Sanyar.
6. Delbora Prophetiſſa.
7. Barach.
8. Gedeon, qui & Hierobal.
9. Abimelech.
10. Thola.
11. Iayr.

2759 — 12. Iephte.
2765 — 13. Abapſan
2771 — 14. Achyalan.
2782 — 15. Abdon.
2790 — 16. SAMSON.

Diuiditur autem liber Iudicum ſecundum ordinem perſonarum, prout in Iſraël dominatæ ſunt.

Ab initio libri uſq; ad ſextum caput, deſcribuntur hiſtoriæ ſeptem, Iudicum, Iudæ, *Simeonis, &c. inter quos* Delbora Prophetiſſa *Canticum egregium canit,* Capite quinto.

A *Sexto capite uſq; ad* Decimumtertium *præter hiſtoriam* Gedeonis *& filij eius* Abimelech, *deſcribuntur & alij tres iudices,* Thola, Iair *&* Iephte, *de immolanda filia, cap.11.*

A Decimotertio *uſq; ad* 17. *Hiſtoria Samſonis pulcerrima deſcribitur,* Et *per hoc ſeorſum commendatur Samſon, quòd* CHRISTI *typum geßit.*

A *Capite* Decimotertio *uſq; ad finem libri præter* Idolum Michæ *& filios* Dan, *deſcribitur horrenda & lamentabilis hiſtoria, de uxo-*

re Le-

re Leuitæ, propter quam ſtupratam, collapſam, mortuam, & in duodecim partes diuiſam, tota ferè Tribus BENIAMIN deleta eſt, ut uel ex hoc uno exemplo Deum adulteria grauiſsimè & horrendiſsimè punire diſcamus.

Huc uſq; liber Iudicum, in quo ſunt multa exempla nobis propoſita, quæ nos ad pœnitentiam inuitant, ubi Deum uidemus grauiſsimè puniuiſſe ſemper Idolatriam & alia horrenda ſcelera. Pœnitentibus uerò miſericordem fuiſſe, ut meritò uocetur liber de ira & miſericordia Dei.

DE LIBELLO RVTH.

Libellus RVTH nomen habet à Ruth, muliere Gentili, nempe Moabitide, ſeu ex populo Moab, qui fuit filius Loth, Gen. 16. Hic libellus continens tantùm 4. capita, præter hoc quod exemplum eſt œconomicæ induſtriæ, etiam hoc declarat, quòd GENTES eo tempore Deo curæ fuerint, & quòd Euangelium etiam Gentibus reueletur, poſtquam hæc Ruth, & ſimiles ex Gentibus, Abrahæ ſemini iunguntur.

Continet autem hic libellus partem Genealogiæ Dauidis, quæ ab Euangeliſta translata eſt in Genealogiam Chriſti, ut ita hunc quoq; libellum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

bellum Chriſtum reſpicere uideas, et Chriſtum ex peccatoribus & peccatricibus ad abolenda peccata naſci iam olim decreuiſſe ſcias, adeoq; ſalutem ad Gentes quoq; pertinere non dubites.

Diuiditur autem in duas particulas.

I. In duobus prioribus capitibus exemplum eſt de Ruth, quòd nurus omnes erga Socrus ſuas humiliter & officioſè ſe gerere debeant. II. In poſterioribus exemplum caſtitatis in Boas.

DE LIBRIS REGVM.

LIBRI hiſtoriales quatuor, qui REGVM libri inſcribuntur, ſecundũ uulgatam editionem, ſunt apud Ebræos duo tantùm libri, quorum prior Samuelis dicitur, & apud Latinos in duos libros diuiditur, qui Samuelis libri dicuntur. Poſterior uerò Regum, qui itidem in duos libros diuiditur, qui Regum libri dicuntur.

Fuit autem Samuel Propheta Dei ſub Saule Rege fideliſſimus et conſtantiſſimus, à quo priores duo libri nomen habent, in quorum altero Saulis, in altero uerò Dauidis hiſtoria deſcribitur.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

Poſteriores uerò duo libri propriè Regum libri dicuntur, quia omnium aliorum Regum, tàm in Iuda, quàm in Iſraël hiſtorias continent.

IN primo libro Samuelis deſcribitur incoatio tertiæ poteſtatis nimirum Regiæ, ſub impio Rege Saule, ſub quo Regnum & Monarchia in Iſrael inſtituta eſt.

IN ſecundo libro Samuelis transfertur regnum à familia Saulis in familiam Dauidis, Regis & Prophetæ piiſsimi, qui corona Prophetarum meritò uocatur.

IN primo libro Melachim, hoc eſt, iuxta uulgatam editionem, in tertio libro Regum, deſcribitur primùm hiſtoria SALOMONIS Regis, ſub quo Templum Ieruſalem Domino ædificatum eſt. II. Deinde regnum in duas partes, ſcilicet Iuda & Iſraël diuiſum eſt, & aliquot regum utriuſq; partis hiſtoriæ deſcribuntur.

IN ſecundo libro Melachim, id eſt, in quarto libro Regum uulgariter, ordine Reges omnes deſcribuntur, in Iſrael & in Iuda. Præterea deuaſtationes & abductio populi Iſrael in Aſſyriacam captiuitatem. Iuda uerò in Babylonicam captiuitatem. Interim ornantur hi libri promiſsione de Chriſto, quæ facta eſt Dauidi, 2. Reg. 3.

CATALOGUS REgum populi Iudaici.

SAVL impius. 1.Reg. 9.
DAVID pij Reges.2.lib. Reg.
SALOMON 3.lib.

Hi tres regnauerunt ſuper totum Iſraeliticum & Iudaicum populum, ante diſsipationem Tribuum, Poſtea decem tribus à duabus defecerunt, & facta ſunt duo Regna, ut Regnum IVDA, id eſt, duæ Tribus, ſcilicet IVDA, & BENIAMIN, Et Regnum ISRAEL, hoc eſt, aliæ decem Tribus.

REGES IVDA.

1. ROBOAM impius, 3.Reg.12.& 14.
2. ABIAS impius, 3.Reg.15.
3. ASA pius, 2.Reg.15.
4. IOSAPHAT pius, 2.Reg. 22.
5. ZAMBRIAS impius, 3.Reg.16.
6. IORAM impius, 4.Reg.11.
7. OCHOZIAS.
8. IOAS, 4.Reg.12.
9. AMASIAS, partim pius, partim impius, 4.Reg.14.
10. AZARIAS, qualis pater talis filius, 4.Reg. 15.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

11. IOATHAM, *qualis talis etc.* 4.Re.15.
12. ACHAS *impius*, 4.Reg.16.
13. EZECHIAS *pius*, 4.Reg.18.
14. MANASSES *impius*, 4.Reg.21.
15. AMON, *qualis pater talis filius*, 4.Regum 21.
16. IOSIAS *pius*, 4.Reg 22.
17. IOACHAS *impius*, 4.Reg.23.
18. IOACHIM *impius*, 4.Reg.23.
19. IOACHIM, *filius ſimilis patri.*
20. ZEDECHIAS *impius*, 4.Reg.24.

Hic Zedechias, ultimus Dux Rex Iuda, *ductus eſt cum populo* Iuda *in* Babylonem, 4.Regum 25. *Manſitq; in captiuitate populus* Iuda *annos ſeptuaginta, iuxta* prophetiã Hieremiæ.

REGES ISRAEL.

1. HIEROBOAM *impius*, 4.Reg.13.
2. NADAB *impius*, 3.Reg.15.
3. BASSA *impius*, 3.Reg.15.
4. HEBAN *impius*, 3.Reg.16.
5. ZAMBRI *impius*, 3.Reg.16.
6. ACHAB *impius*, 3.Reg.18.
7. OCHOZIAS, 4.Reg.3.
8. IORAM *impius*, 4.Reg.3.
9. IEHV, *pro parte pius, pro parte impius*, 4.Reg.10.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

10. IOACHIM *impius, 4.Reg.13.*
11. IOAS *impius, 4.Reg. 12.*
12. HIEROBOAM *impius, 4.Reg.14.*
13. ZACHARIAS, *partim pius, partim impius, 4.Reg.14.*
14. SELLON *impius, 4.Reg. 15,*
15. MANACHEM *impius, 4.Reg.15.*
16. PHACEAS *impius, 4.Reg.15.*
17. PHACEA *impius, 4.Reg.15.*
18. OSE *impius, 2.Reg.15.*

Sub hoc ultimo Rege translatus eſt Iſraël in Aſſyrios, manens in captiuitate, 4.Reg.17.

PRIMVS LIBER SAMVELIS *in tres principales partes commodiſsimè diuidi poteſt.*

Ab initio uſq; ad nonum caput hiſtoria Samuelis, qui Iudex et Propheta fuit in Iſraël deſcribitur, ut:

Natiuitas, *Vocatio*, *Oblatio*, *Senectus* } SAMVELIS.

Interea etiam deſcribitur pugna populi Dei contra Philiſtim, & Miracula ad arcam facta, nec non infortunium Heli Sacerdotis ex indulgentia filiorum. In fine huius partis prædicitur populo ius à Samuele.

II. A capi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

II. A capite Nono uſq; ad Sedecimum hiſtoriæ Saulis prima pars deſcribitur, ut:

1. Vocatio.
2. Vnctio.
3. Prophetatio.
4. Confirmatio.
5. Victoria.
6. Regnum.
7. Manſuetudo.
8. Tranſgreßio.

} Regis SAVLIS.

III. A Decimoſexto capite uſq; ad finem deſcribitur altera pars Hiſtoriæ Saulis, in qua non ſolùm in pugna contra Philiſtim, ſed multò magis in perſequendo Dauide uerſatur uſq; ad mortem, Vbi non tantùm unctio Dauidis, uictoria contra Goliath, Et confœderatio cum Ionatha, filio Saulis, Sed etiam multiplex, uaria & periculoſa fuga Dauidis, nec non eius liberatio deſcribitur, ut quiſq; uideat, quomodo mirificauerit DOMINVS ſeruum ſuum, & eum ad inferos deduxerit & reduxerit, donec per crucem erectus ad regni faſtigium euaſit in Regem pijßimum & Prophetam ſanctißimum.

SECVN-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

SECVNDVS LIBER SAMVELIS qui totus continet hiſtoriam Dauidis, commodè in tres partes principales diuidi poteſt.

I. Ab initio uſq; ad undecimum Caput, præter uindictam de proditoribus & interfectoribus Saulis, unctio & inauguratio Dauidis in regnum poſt mortem Saulis deſcribitur. Deinde felix ſucceſſus, plenus humanitate, pietate, uoluntate in ædificanda domo Domini, Victorijs ſuper Philiſtæos, & alios, Miſericordia, fidelitate, beneficijs etc. Cui facta eſt etiam promißio de Chriſto cap. 7. cuius fit mentio ad Ebræos 10.

II. Ab undecimo capite uſq; ad Viceſimum ſecundum deſcribitur Adulterium & Homicidium Dauidis, & poſt actam pœnitentiam ad Parabolicam prædicationem Nathan Prophetæ, multiplex infortunium à proprijs filijs, qui ſtuprum intulerunt uxoribus Dauidis, Et ſeorſum periculum ſeditionis à filio Abſolone, cum alijs peccati pœnis, & regni ruina, Item, fame & alijs calamitatibus, quæ ſequutæ ſunt adulterium & homicidium Dauidis.

III. A Viceſimo ſecundo capite uſq; ad finem ſequuntur uerba, Primùm Carminis, et Gratiarum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

rum actionis. Deinde nouiſsima uerba Dauidis, præter grauiſsimam in numerando populo offenſionem DEI, *& grauiſsimam peccati pœnam, quam inter tria pœnarum genera data optione Dauid elegit. Vt & hîc egregium de Ira & Miſericordia Dei librum habeamus.*

TERTIVS *liber Regum, qui primus Melachim uocatur, nunc hiſtoriam Salomonis, nunc aliorum quorundam Regum continens, in tres principales partes diuidatur, ut Prima pars ſit de Salomone. Secunda de filio Salomonis Roboam, & aliquot alijs Regibus. Tertia de impio Rege Achab, deq; Regina impijſsima Ieſabel & Helia Propheta.*

Salomonis hiſtoria diuiditur in tres partes.
- 1. *Ante ædificationem templi.*
- 2. *In ædificatione templi.*
- 3. *Poſt ædificationem.*

Ante ædificationem Templi, ab initio uſque ad Quintum caput, præter Hiſtoriam de ſenectute Dauidis, in 1. *Capite, Et de morte eius in* 2. *deſcribitur inauguratio regni Salomonis, ſapientia, iuſticia & gloria eius. Cuius & Chriſtus mentionem facit Matth.* 6.

In ædificatione Templi primùm agitur cum Rege Hyram de Materia. Deinde de forma, Poſtremò de fabrica & ſtructura, à Quinto capite uſq; ad octauum.

Poſt ædificationem Templi ab octauo capite uſq; ad 12. ſequitur primùm benedictio Templi, cum oratione Salomonis. Inde ciuitatum extructiones et magnificentia Salomonis, quam ſecuta eſt Libido, nec non horrenda idolatria, propter quam ſciſſum eſt regnum Iſrael in duas partes, & ſuſcitatus eſt Hieroboam contra Salomonem. Sic ſolent florentiſsima regna propter Idololatriam declinare, ſuccumbere, & tandem perire. Poſtremò ſeruatur Salomon propter benedictum Semen mulieris, & in pace moritur, atq; in ciuitate Dauid patris ſui ſepelitur.

Secunda pars à Duodecimo uſq; ad Decimum ſeptimum caput, continet præter Hiſtorias aliquot Regum, ſeparationem regni Iſrael à regno Iuda.

Tertia pars à capite Decimoſeptimo uſque ad finem libri continet non tantùm Regis Achab, & Reginæ Ieſabel impietatem, iniuriam & tyrannidem, ſed etiam HELIÆ Prophetæ, orationem, conſtantiam, & tandem fugam atq; perſonale quadraginta dierum ieiu-

nium.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

nium. Vt hic liber ſit admodum celebris propter Regem Salomonem & Heliam Prophetam, qui non tantùm in terra, ſed etiam in cœlo dominatus eſt.

QVARTVS liber Regum, qui eſt ſecundus Melachim, Hiſtorias aliorum Regum Iſrael & Iuda, poſt impium Regem Achab, continet, et celebris eſt, propter utramq; translationem, Alteram ipſius Iſrael in Aſſyriam, capite 17. Alteram Iudæ in Babylonem, capite ultimo.

Porrò præter Hiſtorias HELIÆ et HELISÆI Prophetarum, uſq; ad 10. caput ordine ſucceßionis inuicem ſequuntur ſe Reges, partim in Iſrael, partim in Iuda. Nunc pij, nunc impij, Nunc pijßimi, ut Ioſias, Ezechias, Nunc impijßimi, ut Ioas & Manaſſes &c. uſq; ad finem Libri, ſub quibus Regibus omnes Prophetæ ab Elia & deinceps, qui fuerunt ante captiuitatem Babylonicam, prophetârunt, & pleriq; illorum, ut Eſaias, Ieremias, Amos, Zacharias, & cæteri, Martyrio coronati ſunt.

DE LIBRIS PARALIPOMENON.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

PARALIPOMENON à relinquendo nomẽ habet, quia tractat id, quod in Libris Regum ſit relictum ſeu omiſſum, à παρὰ, id eſt, iuxta: & λείπομαι relinquo, omitto.

Poſſent autem dici Libri Chronicorum ſeu Annalium, quia continent Hiſtorias annales. Vnde titulus eſt Ebræis, Dibre Haiamaim, id eſt, uerba dierum, Quia in his duobus libris deſcribuntur ſigillatim geſta & facta Regum Iſrael.

Incertum eſt autem, an hi duo libri ſint ille unus, de quo fit mentio in libris Regum, cùm dicitur: Non'ne hæc ſunt ſcripta in libro Verborum dierum Regum Iuda?

HI DVO LIBRI SIC DIVIDVNTVR.

Prior, qui triginta Capita habet, cõtinet hiſtorias Saulis & Dauidis, præter tribuum enumerationem.

Poſterior qui triginta ſex capita habet, continet hiſtorias Salomonis & omnium aliorum Regum in Iuda & Iſrael.

SVM-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

SVMMA PRIMI libri hæc eſt.

I. Ab initio uſq; ad duodecimum caput præter hiſtoriam in decimo capite, de Sacerdotibus et Leuitis, in undecimo de morte Saulis, deſcribuntur enumerationes Patrum & Patriarcharum ab initio Mundi, ſeorſum uerò duodecim tribuum Iſrael.

II. A duodecimo capite uſq; ad uiceſimum quartum, Hiſtoria Dauidis, ut eſt in ſecundo libro Samuelis, amplificatur.

III. A uiceſimo quarto capite uſq; ad finem, principum Dauidis catalogus ponitur. Item, Oblationes, & tandem mors ultima linea rerum Dauidem inuadit.

SVMMA SECVNDI libri Paralipomenon.

I. Ab initio uſq; ad decimum caput amplificantur ea de Rege Salomone, quæ in maiore parte tertij libri Regum continentur.

II. A decimo uſq; ad finem aliorum regum geſta et facta deſcribuntur, quæ in fine tertij et per totum quartũ librum regum ſunt ſcripta.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

DE LIBRO ESDRÆ.

DVO libri: Alter Esdræ primus, Alter Eſdræ ſecundus, qui et Nehemiæ dicitur, in unum librum apud Ebræos coarctantur. Tertius uerò & quartus liber Esdræ apud Ebræos nō ſunt, etiamſi tertius pro maiori parte ex libro Paralipomenon non ſit conflatus.

Libri Eſdræ & Nehemiæ iuſto hiſtoriarum ordine libros Regum & Paralipomenon ſequuntur. Sicut enim libri Regum & Paralipomenon continent hiſtorias rerum Iſraeliticarum, quæ geſtæ fuerunt ante captiuitatem Babylonicam: Ita hi duo libri, Eſdræ & Nehemiæ, tradunt ea quæ geſta ſunt in populo Iudaico poſt captiuitatem Babylonicam. Nam Eſdras & Nehemias (qui ſcribæ Ieremiæ fuiſſe dicuntur) reducunt populum è Babylonica captiuitate, & inſtaurant ciuitatem Ieruſalem & Templum, politica uidelicet, & Eccleſiaſtica. Quibus adiutores & hortatores ſunt Prophetæ Haggæus & Zacharias. Hæc autem reædificatio facta eſt propter Chriſtum, qui propediem erat uenturus, in Bethlehem naſciturus, & in ſecundo iſto Templo Ieroſolymitano prædicaturus,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

dicaturus, ac tandem extra Ieruſalem paſſurus.

SVMMA LIBRI ESDRÆ.

Capita ſunt decem, quæ ſic diuiduntur. I. Ab initio uſq; ad quartum caput deſcribitur liberatio populi Iudaici per Cyrum, Regem Perſarum. Deinde populus duce Zorobabele numeratur & congregatur in Ieruſalem, oblationes & feſtiuitates repetens. Et hîc obſeruetur mirabile iudicium Dei, & beneficium erga Gentes per captiuitatem Iudaici populi. Sicut enim Nabuchodonoſor et Euilmerodach ante liberationem opera Danielis conuerſi ſunt, Darius uerò Rex Medorum, & Cyrus Rex Perſarum poſt liberationem. Ita profuit Gentibus Iudæorum captiuitas.

A quarto capite uſq; ad nonum, deſcribitur reædificatio Templi poſt impedimentum Quadraginta duorum annorum ſub Dario Iuniore, ad exhortationem Aggæi et Zachariæ Prophetarum, Vt uideas inuidiam & aſtutiam Satanæ, uerum Dei cultum, quantum poteſt, impedientis. Deinde Templum per Eſdram ornatur denuò, Dario pro ſua pietate ſumtus ſuppeditante, & ablata reddente.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

A nono capite uſq; ad finem deſcribitur zelus Eſdræ in ſeparandis et amouendis alienigenis mulieribus, ubi ſeorſum obſeruandi ſunt loci de oratione et de uera pœnitentia. Et obſeruãdum eſt in hoc toto libro, quomodo Deus nunc punit ſuos electos delinquentes, ut hîc per captiuitatem Babylonicam: nunc recipit eos in gratiam, ut hîc per Eſdram & Nehemiam.

SVMMA LIBRI NEhemiæ, qui et ſecundus liber Esdræ dictus eſt.

I. Ab initio libri uſq; ad octauum caput, poſt fidelem Nehemiæ Iudæi orationem, cum agnitione peccatorum ſuorum factam, impetrat ab Ethnico domino ſuo, ARTAXERXE rege (cuius Pincerna fuit in Perſia) ueniam redeundi ad ſuos in Iudæam, ut factum ſequi fidelem orationem uideamus. Deinde ueniens Ierosolymam, incepit ciuitatem nõ ſine cruce, perſequutione & multis impedimentis, reædificare, ita ut populus non ſolùm Hoſtibus ita moleſtatus ſit, ut altera manu gladium tenere, altera uerò ædificare ſit coactus. Sed etiam tanta fame & annonæ caritate preſſus, ut Nehemias, capite quinto, edicto mandauerit, ut omnes qui ad uſu-

uſuram acceperant, totum ipſis pauperibus redderent. Poſtremò, etiamſi non fuit tutus ab inſidijs iniquorum hominum, tamen in opere proceßit, donec excubias agi, portasq; nocturno tempore claudi iußit.

II. A ſecundo capite uſq; ad undecimum reſtituitur Religio, recitatur Lex, prædicatur populo, fœdus etiam renouatur. Nam ſine religione & uerbo Dei omnia replentur erroribus.

III. Ab undecimo capite uſq; ad finem libri primùm diſtinguũtur habitationes populi. Deinde numerantur Leuitæ. Poſtremò ſeparantur alienigenæ mulieres. Curatur pro Leuitis, & obſeruatio Sabbati renouatur.

Tertius liber Eſdræ, qui ſic uocatur, nihil aliud continet, quàm illorum amplificationem, quæ ſunt in libro Nehemiæ comprehenſæ, præter ea quæ in primo capite ex libris Paralipomenon repetuntur.

Quartus liber Esdræ, qui non ipſius Esdræ uidetur eſſe, collectus ex pluribus, et amplificationem eorum, quæ ſunt in primo libro Eſdræ ſufficienter deſcripta, continet, ut non ſit ueriſimile, Eſdram uel tertio eadem repetiuiſſe. Sed utut ſeſe res habet, hi duo poſtremi libri, ut non ſunt in Ebræo, nec in Germanico Lutheri, ita nullius ferè ſunt utilitatis.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

Igitur ad libros, qui ſequuntur, ut 1. Tobiæ. 2. Iudith. 3. Heſter, qui etiam inter Hiſtoriales computari poſſunt, tranſeamus, & quid ad ædificationem in ſumma contineant, breuiter percurrendo uideamus.

DE LIBRO TOBIÆ.

LIBER Tobiæ, ſiue ſit Hiſtoria, ſiue alioqui excogitatum quiddam, ut eſſe uideatur Comœdia, ſuam habet utilitatem. Indicat enim, quomodo ſoleat accidere pio ruſtico, aut alicui in coniugio uiuenti, nimirum ut affligatur, Sed exitus tandem eſt felix, ut diſcant hîc coniuges habere patientiam in fide & ſpe æternæ uitæ. Eſtq; ita liber Tobiæ ſpeculum ſtatus coniugalis, & exemplum libri Ieſu Syracidæ, pro patrefamilias.

Sunt quatuordecim capita, quæ ſic diuidantur, poſtquam ſciuerimus, Tobiam ſub Salmanaſſar rege Aſſyriorum cum alijs Iſraelitis, ductum in Aſſyriam captiuum, & illic inter impios cum cruce & perſecutione uixiſſe.

I. Ab initio uſq; ad quintum caput deſcribitur Tobiæ patris ſeu ſenioris,

1. Religio.
2. Coniugium.

3. Pietas.
4. Crux ſub Sennaherib.
5. Officium pietatis in ſepeliendis mortuis pijs.
6. Cœcitas.
7. Oratio.
8. Ieiunium.
9. Φιλοσοργία, hoc eſt, paternus amor erga filium.

II. A Quinto uſq; ad decimumtertium deſcribitur Tobiæ Iunioris. 1. Profectio in Rages, ciuitatem Medorum, ad domum Gabelis. 2. Liberatio per Angelum à piſce. 3. Coniugium cum Sara Raguelis filia. 4. Oratio. 5. Reditus. 6. Sanatio patris. 7. Angeli diſceßio, etc. quæ omnia coniugij ſtatum, qui per Angelos etiam adminiſtratur, nobis commendant, ut ſit inter nos honorabile, Ebr. 13.

III. A decimotertio capite uſq; ad finem, deſcribitur ſenioris Tobiæ, 1. Gratiarum actio. 2. Prophetatio de Ieruſalem. 3. Anni. 4. Obitus. 5. Sepultura, cum Hiſtoria de Niniuæ perditione, Ieroſolymæ reſtauratione, iuniorisq; Tobiæ reditu ad ſuos, morte, &c. Sic Deus ipſe gubernat œconomiam, & adeſt fidelibus coniugibus in omnibus ſuis afflictionibus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

DE LIBRO IVDITH.

LIBER Iudith ab ipſa IVDITH nomen habet, & inter Apocrypha computatur. Dubitatur enim an ſit Hiſtoria, an uerò excogitatum quiddam, ſicuti habet tragœdiæ formam. Vtut autem ſeſe res habet, eſt liber utilis, et in Nicena Synodo confirmatus, ut inter ſacros Bibliorum numeretur libros. Depingit enim impiorum tyrannidem, horrendum uerò exitum. Deinde piorum fiduciam & uictoriam, tametſi ſub cruce exercentur.

Capita ſunt ſedecim, quæ ſic diuiduntur.

I. Ab initio uſq; ad octauum caput continet primùm in genere uictoriam Regis Nabuchodonoſor, per Holofernem principem. II. Deinde minas & indignationem Holofernis contra Iſraelitas. III. Poſtremò Iſraelitarum nunc reſiſtentiam nunc trepidationem, ut fit in cruce Sanctorum propter infirmitatem carnis, Diabolo per ſuos nimiùm ſæuiente.

II. Ab octauo uſq; ad Decimum tertium, deſcribitur ipſius Iudith (quæ fuit uidua Iudæa, de Tribu Simeon) conſtantia & ſpes liberationis.

2. Ora=

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

2. Oratio. 3. Aſtutia. 4. Succeſſus. 5. Audacia in obtruncando Tyranno. 6. Reditus in Ciuitatem Bethuliam, Vt certò ſtatuamus, Deum ſaluare poſſe tàm in paucis, quàm in multis: tàm per mulieres, quàm per uiros, ut uictoria ſit à DOMINO, cuius uirtus in infirmitate noſtra perficitur.

III. A Decimo tertio capite uſq; ad finem canunt Iudæi triumphũ poſt uictoriam, & hoſtibus interfectis agunt gratias Iudith, et ipſa Iudith Deo gratias agit, & tandem in bona ſenectute ex hac uita diſceſsit. Laus, Gloria & Honor DEO, qui profligatis impijs, ſuos electos, quibuſcunq; tandem medijs, defendit & ſeruat.

DE LIBRO HESTER.

LIBER Heſter ab Heſter, muliere Iudæa nomen habet, quæ ducta eſt in uxorem ab Ahaſuero, qui aliâs dicitur Artaxerxes, Cyri in Imperio Perſico ſucceſſor. Quæ enim in hac hiſtoria continentur, contigerunt in Monarchia Perſica, poſt reditum Iudæorum ex Babylonia, ſed ante inſtaurationem populi.

Porrò Deus, ut conſeruaret populum ſuum, in quo Chriſtus naſceretur, & hîc mirabiliter propulſauit periculum, quod in omnes Iudæos,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

qui reliqui adhuc erant in Perſia, intendebatur, ut hoc exemplo conſolaretur eos, qui domum redierant, & excitaret eos, ut confidenter & alacriter pergerent in reſtauranda ea politia, in qua Chriſtus prædicaturus eſſet Euangelium, & incoaturus ſuum regnum.

Quantum ad libri diuiſionem attinet, obſeruandum eſt, nouem priora capita tantùm in Ebræo haberi, Reliquum uerò uſq; ad finem in Ebræo non haberi. Ideoq; et in Germanico Lutheri à reliqua parte ſeparatum, & per ſe poſitum in fine ueteris Teſtamenti.

Sunt alioqui Sedecim capita, ſicut & in libro Iudith, quæ ſic diuidantur, quaſi in modum Comœdiæ. Vt primus actus ſit uſq; ad Quartum caput, in quo Regina VASTHI marito ſuo inobediens repudiatur, uirginumq; pulcerrima HESTER eligitur in Reginam. Sed per exaltationem Aman, & inſidias ipſius, lugent Iudæi, dum omnes de uita propter literas Regio edicto contra eos emiſſas periclitantur, Vt in hoc exemplo Vaſthi & Heſter uideamus, quomodo Deus mirabiliter deponit potentes de ſede, & exaltat humiles. In Aman uerò, quomodo Deus ad tempus permittit Tyrannos florere & ſæuire, ut tandem eò grauius cadant et puniantur.

Secun-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

Secundus Actus eſt à capite quarto uſq; ad nonum, in quo ſequitur cõſolatio, per hoc, quòd Regina Heſter à Mardochæo multis tandem precibus inducta, ſuorum Iudæorum patrocinium ſuſcipit, & Mardochæo Regis amiciciam conciliat. Vnde tandem Aman ſuſpenſo, poſtquam inſidiæ eius Regi ſunt manifeſtatæ, datisq; literis, quæ prioribus contrariæ fuerunt, Iudaicus populus mortis periculo liberatur, & eorum luctus in gaudium conuertitur, ut ita uerum ſit de Aman, quod Pſalmus habet: Incidit in foueam quam fecit. De populo Iudaico uerò: Laqueus contritus eſt, & nos liberati ſumus.

Tertius Actus eſt in nono capite, de Vindicta, quam Iudæi nunc in filios Aman, nunc in reliquos hoſtes ſuos exercuerunt. Huc uſq; in Ebræo.

Quartus Actus eorum quæ ſunt in Ebræo, de ſomnio Mardochæi, unà cum interpretatione, deq; literis contra Iudæos euulgatis, & tandem de oratione Mardochæi, uſq; ad Decimum quartum caput.

Quintus Actus uſq; ad finem, de luctu & oratione Heſter, de interceßione eius ad Regem Ahaſuerum pro Iudæis, et literis euulgatis contra priores, de ſalute Iudæorum, adeoq; de con-

ſtitu-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

ſtitutione Feſti diei, in memoriam tanti benefi-cij Iudæis à Deo per Heſter & Ahaſuerum, nec non Mardochæum, exhibiti. Sic & hodie & ſemper adeſt Deus ſuæ Eccleſiæ & ſuo populo ad iuuandum in omni neceßitate. Sit Chriſto gloria in æternum, Amen.

DE LIBRO IOB.

LIBER Iob ab ipſo Iob nomẽ habet, de quo Ezechielis cap. 14. Si fuerint tres uiri iſti in medio eius, Noe, Daniel & Iob, ipſi iuſticia ſua liberabunt animas ſuas, ait Dominus exercituum. Quis autem hunc Librum ſcripſerit, an Moſes, (ut quidam putant) incertum eſt, Nec multum refert hoc ſcire, cùm conſtet hunc librum Spiritus ſancti eloquia continere.

Summa libri eſt, quòd tractat hanc quæſtionem: An etiam pij à Deo adfligantur? Id probat Iob firmis argumentis, quòd Deus etiam pijs innocentibus adflictiones immittere ſoleat, tantùm ad ſuam gloriam, ut Chriſtus Iohan. 9. de Cæco nato loquitur.

Sed huic ſententiæ opponunt ſe amici Iob, & multis uerißimilibus argumentis contendunt, Iuſtos à Deo non adfligi, Et ſi adfligantur, id propter illorum peccata fieri.

Præmit-

Præmittitur autem beati uiri multiplex calamitas, & incomparabilis patientiæ ſpecimen & uirtus. Deinde conſpecta uiri iuſti miſeria, offeruntur occaſiones multiplicium diſputationum, præſertim de ſumma & inexplicabili prouidentia, ſapientia etiam, & ineffabili ſcientia Dei. Aduenientes enim tres amici Iob, uiri ſapientia humana admirabiles, uaria cum ſancto uiro colloquia miſcent. Superuenit et quartus, nempè Elihu, & contra eum acerrimè contendit. Atq; tota huius libri ſumma inter hos quinq; uiros agitatur. Contentionem tandem dirimit ipſe Deus.

Continet autem hic Liber Quadraginta duo capita, quæ ſic diuiduntur.

In primis tribus capitibus continetur hiſtoria de uarijs afflictionibus Iob, & tentationibus Satanæ, primùm liberos & poßeßionem Iob, ubi uerò hæc omnia patientißimè tulit, tandem & perſonam ipſius inuadentem, ubi factus impatiens ob doloris magnitudinem, non ſolùm maledicit horribiliter diei ſuæ natiuitatis, ſed etiam laudat mortem contra uitam hãc, cuius eum omnino cœpit ſatietas, Vbi obſeruandum eſt, quomodo inſtet Satan tentando,

donec

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

donechominem contra Deum enormiter pec=care faciat.

A quarto capite uſq; ad octauum deſcripta eſt prima diſputatio inter Iob & amicum ſuum Eliphan Themaniten. Argumentum eſt, quòd Eliphas oppoſuit Iob, Deus punit homines tan=tùm propter illorum peccata. Iob autem re=ſpondens, Ita ſe hoc habere negat, & queritur de amicorum moleſtia, quòd magis eum terre=ant, quàm conſolentur.

Ab octauo capite uſq; ad undecimum, deſcri pta eſt ſecunda diſputatio inter Iob & ſecun=dum amicum Bildad Suiten, de eodem argu=mento, quòd Deus Iob propter peccata ſua pu=niat, Quod iterũ negat Iob ita eſſe, cum queri=monia, quòd ignoret cauſam ſuæ adflictionis.

Ab undecimo capite uſq; ad decimumquin=tum, ſequitur tertia diſputatio de eodem argu=mento, inter Iob & tertium amicum Zophar Naamathiten, cui Iob proponit hanc quæſtio=nem: Quare bonis interdum malè ſit. Deinde ſoluit ipſius argumentum, & tandem queritur de miſeria omnium hominum in terra.

A Decimoquinto uſq; ad Viceſimum ſecun=dum iterum ordine incipiunt tres amici Iob contra illum diſputare. Primus Eliphas arguit Iob eſſe peccatorem. Id quod Iob non negat, ſed

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

interim redarguit Eliphan & ſocios eſſe malos conſolatores. Secundus Bildad commemorat quemadmodum ſoleat Deus multis plagis impios punire, et uult inferre Iob eſſe impiũ, quia multum à Deo punitur. Iob reſpondit in ſilentio ſuam eſſe fortitudinem. Tertius Zophar arguit: Malis benè eſſe quidem, ſed non diu, & Iob talem eſſe contendit. Iob oſtendit contrarium in utraq; parte uerum eſſe, ſcilicet & impijs diu benè eſſe in hac uita, Et ſe non eſſe impium.

A uiceſimo ſecundo uſq; ad 32. duo illi amici Iob, Eliphas & Bildad, tertiò ipſum Iob, adhuc uehementius aggrediũtur, eadem opinione, quæ prius ex humana ratione nitebantur. Sed fruſtra, Stat enim Iob infracto animo, tametſi iacet in ſumma miſeria, Et nunc docet eos, nunc iterum addit querimonias, nunc ſe purgat coram amicis, quòd fuerit inculpatæ uitæ.

A Triceſimo ſecundo uſq; ad finem, concionatur tandem Deus ipſe coram Iob, commemorans omnia opera ſuæ potentiæ, uolens ipſum docere, quòd iniuſtè ab eo ſit accuſatus. Ad quam concionem Iob ultimo capite pœnitentiam agit & reſipiſcit, ac in integrũ reſtituitur, nobis omnibus in exemplum ueræ pœnitentiæ. Tantum de libro Iob, in quo habetur de cruce

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

Sanctorum, & de carnis impatientia, quæ condonatur Sanctis à Deo. Sit etiam gratia Deo in æternum.

DE PSALTERIO DAVIDIS.

Psalterium à Pſallendo nomen habet, quod canere ſignificat, quia Carmine conſcriptum eſt ad canendum. Antiquitus uocatum eſt SOLILOQVIVM, quia ſolius Chriſtiani hominis cum ſolo Deo colloquium habetur. Dicitur & PARVA BIBLIA, quia breuiter omnia, quæ in Biblijs habentur continet, ut

1. Hiſtorias.
2. Legem.
3. Promißiones.
4. Fidem.
5. Conſolationes.
6. Pœnitentiam.
7. Bona opera.

Autor Pſalterij DAVID Rex & Propheta eſt, dictante SPIRITV Sancto. Matth. 22. Quomodo Dauid in Spiritu uocat eum DOMINVM?

Sunt autem Pſalmi numero centum et quinquaginta, qui tripliciter diuidi poſſunt.

Prima

Prima diuiſio.

Alij uocantur propriè Pſalmi, alij uerò Hymni. Pſalmi dicuntur, quoties Dauid aliquid à Deo petit. Hymni uerò, quoties pro accepto beneficio gratias agit.

Secunda diuiſio.

Pſalteriū diuiditur apud Ebræos in Quinque libellos, qui diſcernuntur in uulgata editione Latina per Amen Amen, ſeu Fiat Fiat.

I. Primus libellus continet Quadraginta Pſalmos & unum, qui ſunt omnes ipſius Dauidis, Vnde & totum Pſalterium ei adſcribitur. Et durat hic primus libellus uſq; ad Pſalmum: Quemadmodum deſiderat Ceruus &c.

II. Secundus libellus continet 31. Pſalmos, qui in principio filijs Choræ Cantatoribus adſcribuntur. Deinde ſunt Dauidis omnes præter unum Aſſaphi, & ultimum Salomonis. Et durat hic ſecūdus libellus uſq; ad Pſalmum: Quam bonus eſt Iſrael Deus &c.

III. Tertius libellus continet 17. Pſalmos, quorū undecim Aſſapho, tres filijs Choræ, unus Dauidi, & duo poſtremi, duobus alijs cantorib. adſcribuntur. Et durat hic libellus uſq; ad Pſalmum: Domine refugium factus es nobis.

IIII. Quartus libellus continet etiam 17. Pſalmos, quorum primi nouem tribuuntur Moſi ſeruo Dei. Reliqui uerò Dauidi. Duratq; hic libellus uſq; ad Pſalmum centeſimum ſeptimum, Confitemini DOMINO &c.

V. Quintus libellus Quadraginta quinq; Pſalmos continet, quorum multi quidem Dauidi tribuuntur, Sed interim quidam incertis etiam autoribus, et ſignantur nunc ante Pſalmum, nunc poſt Pſalmum, nunc utroq; loco per Ebraicam uocem HALLELVIA, ut uideatur eſſe Gratiarum actio Deo pro tali Pſalmo, cuius autor ignoratur. Et durat hic Quintus Liber uſq; ad finem Pſalterij.

Tertia diuiſio.

Pſalmi omnes ſunt Quintuplices. Nã alij ſunt
- 1. Orationes.
- 2. Gratiarum actiones.
- 3. Conſolationes.
- 4. Prophetiæ.
- 5. Doctrinæ.

I. Orationes ſunt omnes Pſalmi, quibus aliquid à Deo petimus. Vt, Miſerere mei Deus &c. Item, Exaudi nos Domine. Item, Domine, ne in furore tuo arguas me &c.

2. Gra-

II. Gratiarum actiones ſunt omnes Pſalmi, quibus gratias agimus Deo pro beneficijs acceptis, ut: Benedicite. Confitemini &c.

III. Conſolationes ſunt omnes Pſalmi, quibus nos inuicem conſolamur. Vt: Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates. Beatus uir &c.

IIII. Prophetiæ ſunt omnes Pſalmi, quibus prædictus eſt MESSIAS cum ſuo regno, ſua reſurrectione, aſcenſione. Vt: Domine Deus noſter. Eructauit cor meum uerbum bonum. Exurgat Deus, & diſsipentur Gentes &c.

V. Doctrinæ ſunt omnes Pſalmi, qui continent Hiſtorias & morum inſtructiones, Vt: Ecce quàm bonum, & quàm iucundum. Qui habitat in abdito Altiſsimi, & in umbra omnipotentis commoratur, &c. Niſi Dominus ædificauerit domum &c. Item, Super flumina Babylonis.

Super hæc omnia multiplex eſt vſus Pſaltery, vt, quoties

1. Dolet tibi cor.
2. Humana ope deſtitutus es.
3. Ab hoſte preſſus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

4. A furibus moleſtatus.
5. In exilium pulſus.
6. Inſidijs aliorum obnoxius.
7. Vxore & liberis priuatus.
8. Paupertate preſſus.
9. Morbis correptus.
10. Inuidia multorum preſſus.
11. Contemtus habitus.
12. Ab officio depoſitus &c.

Abſeruandum eſt autem, uulgatam editionem errare in numerandis Pſalmis. Ideo ſecundum Ebraicam ueritatem numerari eos oportet.

Obſeruandum eſt & hoc, Dauidem cum ſua Cithara pingi, propter hos Pſalmos, ab ipſo Cithara decantatos.

DE LIBRIS SALOMONIS REGIS.

Salomoni Regi tres adſcribuntur Libri, ut ſunt Prouerbia Eccleſiaſtes, et Cantica canticorum. Qui ſic inter ſe diuiduntur. 1. Prouerbia pro iuuenili. 2. Eccleſiaſtes pro Virili. 3. Cantica uerò pro ſenili ætate, Nam liber Prouerbiorum continet doctrinam de obedientia, de bonis operibus & moribus, quibus ornatur

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

Chriſtiana iuuentus. Eccleſiaſtes continet doctrinam de cruce, & conſolationes in tentationibus, quibus in Religione & pietate prouecti tentantur & adfliguntur. Cantica canticorum ſunt quædam ſuaues gratiarum actiones, quibus pij hinc in plena ſenectute migraturi, Deo acceptum referunt totum hoc, unde ſunt hic ſuſtentati.

DE LIBRO PROVERBIORVM.

LIBER Prouerbiorum præter hoc, quod continet egregias ſententias, quibus docet partim timorem Dei & fidem in Deum, partim honeſtos mores in humana uita, clariſsimam habet etiam orationem nomine Sapientiæ, de uerbo Dei æterno, quo omnia condita ſunt, & gubernantur, quod eſt Ieſus Chriſtus Dominus noſter.

Diuiditur autem hic liber in hunc modum.

Ab initio uſq; ad decimum caput ſunt quædam communes adhortationes loco præfationis ad ea, quæ decent hominem Chriſtianū, ut ſunt adhortationes ad Sapientiā, Diſciplinam, Intellectum, Honeſtatem & Probitatem, in 1. cap.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

In ſecundo capite, ad audiendum & diſcendum uerbum Dei, additis promißionibus.

In tertio capite, ad credendum uerbo Dei, ad rectè utendum bonis & poſſeßionibus. Ad patiendum aduerſa in cruce.

In quarto capite, ad obedientiam erga parentes, additis promißionibus.

In quinto capite, ad caſtitatem, contra ſcortationem & adulterium.

In ſexto capite, ad confidentiam in Deum, contra confidentiam in homines. Item, ad laborandum in iuuentute.

In ſeptimo ad concordiam & caſtitatem contra Adulterium, Idq́; grauißimè.

In octauo & nono capitibus commendat Sapientiam, hoc eſt, Verbum Dei præclarißimè. Et huc uſq; præfatio.

A decimo capite uſq; ad uiceſimum quintum, ſubijcit Prouerbia ſeu Sententias, quæ cùm in ſingulis capitibus multæ & uariæ ſint, non poſſunt capitum ſummaria oſtendi.

A uiceſimo quinto uſq; ad triceſimum caput, ſequuntur Prouerbia, quæ Salomoni quidem adſcribuntur, ſed ex certo libro per Sebuam fortè & alios quoſdam Scriptores Ezechiæ Regis, tranſcripta.

In ultimis duobus capitibus etiam ſunt Pro-

uerbia Salomonis, ſed ſub alienis titulis. Vt Agur & Lamuel, quibus Salomon creditur eſſe appellatus, Primùm à congregando, quia congregauit huiuſmodi Prouerbia. Deinde à præſentia Dei, quia Deus tempore Salomonis fuit cum Iſraëlitis.

DE LIBRO QVI ECCLESIASTES DICITVR.

SEcundus liber Salomonis Eccleſiaſtes dicitur, quia Salomon Eccleſiaſtes uocatus eſt, hoc eſt, Concionator, uel quia loquitur ad multitudinem, non ad unum tantùm: uel propter ſapientiam, qua copioſè donatus fuit.

Quærit autem hic liber in quouis uitæ genere & hominum inſtitutione, firmam in hoc ſeculo felicitatem, ſed non inuenit, niſi uanitatem.

Itaq; huc tandē peruenit, ut pronunciet, homini nihil melius eſſe, quàm Deum timere, & mandata eius obſeruare, ut quicquid in hoc ſeculo acciderit, homo tamen in iudicio Dei conſtet. Sed quia hæc ſine Chriſto fieri nequeunt, ideo hic liber, ut reliqui, lectorem ad Chriſtum mittit.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

Sunt autem duodecim capita, quæ ſic diuidantur.

Ab initio uſq; ad octauum caput, maturæ ætatis uirum inſtituens, docet in mundi rebus, nihil eſſe perpetuum, ſed caduca et breuia uniuerſa, quæ cernimus, Et damnat omnes, qui felicitatem alibi, quam in Deo ponunt. Damnat enim poſt Præfationem, quæ de rerum natura agit.

In Capite:
- 1. Sapientiam
- 2. Lætitiam
- 3. Inſtabilitatem
- 4. Violentiam & calumniam
- 5. Mutiloquium, & garrulitatem & mendacium
- 6. Auariciam
- 7. Breuitatem dierum

huius mundi.

Ab octauo capite uſq; ad finem proponit ſapientiam cum ſuis effectibus, & deinde fructibus, uera nimirum pœnitentia, uitæ emendatione, Eleemoſyna, &c. Docetq; uerè beatos eſſe, qui Deo coniunguntur, & uniuntur per religionem & pietatem, ſimulq; uſum legitimum aliarum rerum.

In fine

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

In fine recenſet incommoda Senectutis atq; deſtitutionem omnium uirium eius, qui morti appropinquat. Viuat igitur unuſquiſq; in timore Dei, faciatq; fideliter officium ſuum, & rebus à Deo creatis utatur ad gloriam Dei.

DE CANTICORVM LIBRO.

Tertius liber Salomonis eſt, cui titulus eſt CANTICA CANTICORVM. Edidit enim Salomon multa Cantica, nempe, Mille & quinq;, 3. Reg. 4. Sed quia iſtud Canticum cæteris omnibus & excellentius eſt, & glorioſius, uocatur Cantica Canticorum. Continetq; ſub Metaphora Sponſi & Sponſæ, Chriſti et Eccleſiæ ſeu omnium piorum arcana myſteria. Nam etſi Carmen eſt Euchariſticon, quo aguntur gratiæ Deo, quòd ornauerit Iſraeliticam politiam maximis beneficijs, Regno ſcilicet & Sacerdotio: Tamen adumbrat Regnum Chriſti, pro quo gratias agunt Deo omnes, qui bonum certamen hîc certauerunt, quibus repoſita eſt corona iuſticiæ in cœlo, dum ſuo ſponſo formaliter & æternaliter coniunguntur.

Quia autem non poteſt diuidi in partes, cum per octo capita, ſit perpetuum quoddam

colloquium Sponſæ & Sponſi CHRISTI, cum ſuis promißionibus, & piorum fide apprehendentium promißiones, Summa hæc tenenda eſt, quòd hic paruus liber continet præclara Encomia.

I. De regno Dei.
II. De Miniſterio uerbi.
III. De uarietate donorum Spiritus ſancti.
IIII. De perpetua felicitate propter Chriſtum.
V. De defenſione.
VI. De tranquillitate.
VII. De pace &c.

DE LIBRO SAPIENTIÆ.

QVanquam hic liber ex titulo uidetur eſſe Salomonis, tamen adſcribitur PHILONI, Iudæorum ſapientißimo & doctißimo, qui Legatum Iudæorum egit apud Imperatorem Caligulam, contra cuius et ſimilium impiorum Principum tyrannidem, hunc librum Philo Iudæus ſcripſiſſe uidetur, Vt meritò Philoſophia, ſeu Philonis ſapientia dici poßit, Liber

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

ber noſtris temporibus admodum conueniens. Commendat enim Verbum Dei contra ſæuitiam & tyrannidem impiorum, qui ſuis ſubditis uerbum Dei fauere nolunt, ſicuti Caligula Iudæis ſuam religionem interdixit.

Obſeruabis autem Sapientiam in hoc libro uocari uerbum Dei, & librum hunc interpretationem eſſe primi præcepti. Inde tandem omnis ſapientia promanat.

Porrò Capita huius Libri ſunt Vndeuiginti, quæ ſic diuidantur.

I. Ab initio uſq; ad ſextum Caput, inſtituit collationem inter iuſticiam piorum, & cogitationes impiorum. Deinde, inter bonitatem piorum, & conſilia impiorum. 3. Inter ſimplicitatem piorum & Tyrannidem impiorum. 4. Inter Martyrium fidelium, & inter infelicitatem infidelium. 5. Inter conſtantiam, præmia et felicitatem piorum, & inter condemnationem impiorum.

II. A ſexto capite uſq; ad decimum ponit grauißimas adhortationes, quibus hortatur impios

ad

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

ad amplectendam ſapientiam, id eſt, uerbum Dei, & diſciplinam, id eſt, pœnitentiam & reſipiſcentiam, ubi ſapientiam indicat acquiri fideli oratione.

III. A Decimo capite uſq; ad Decimumſextum commendat ſapientiam, & exemplo Patriarcharum, & à miraculis ac beneficijs Dei uarijs erga ſuum populum, Idq; contra Idolatriam & impietatem, cuius maledictionem ponit. Item ſubſannationem & deteſtationem interim dum laudat miſericordiam Dei.

IIII. A Decimoſexto capite uſq; ad finem libri iterum confert iuſticiam & præmium piorum, cum iniuſticia & pœnis impiorum, in ferendo exemplum de interitu Ægyptiorum. Tantùm de hoc libro, ex quo multa Eccleſiaſtica cantica ſunt deſumta.

DE LIBRO IESV SYRACIDÆ.

HIc liber, huc uſq; uocatus ECCLESIASTICVS, hoc eſt (ut quidam interpretantur) Eccleſiaſtica diſciplina, multum uſitatus, tametſi inter Canonicos libros non ſit repu-

reputatus, uocatur proprio nomine IESV SYRACH, ab autore (ut indicat Præfatio) uixit poſt omnes ferè Prophetas in ultima parte, paulò ante Chriſti aduentum in carnem, Vir admodum pius & doctus, nimirum ex Schola & Bibliotheca Ægyptiorum in lucem prodiens, hunc librum ex multorum doctorum hominum ſcriptis concinnauit.

Eſt autem Liber inſignis, atq; in uſum uulgi conuenientiſsimus & utiliſsimus, unde ciuis aut Paterfamilias diſcat Pietatem, Probitatem, & Prudentiam, Qualiter ſe gerat, Primùm erga Deum. 2. Erga uerbum Dei. 3. Erga Miniſtros uerbi. 4. Erga Parentes. 5. Erga uxorem & liberos. 6. Erga proprium corpus. 7. Erga ſeruos. 8. Erga Poſſeſsionem. 9. Erga uicinos. 10. Erga amicos & inimicos. 11. Erga Magiſtratum, & ultimo, Erga omnes homines, ut meritò liber de domeſtica diſciplina uocari poſsit.

Cùm autem non poſsit commodè per capita diſcerni, quia non eſt liber ordine partium conſcriptus, ſed ex multorum doctorum libris collectus, & tumultuariè congeſtus, quemadmodum Apes ex uarijs floribus ſuum colligunt fauum, Satis eſt, in genere quæ continet, indicare.

Pri-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

I. Primùm prouerbiales ſententias, ænigmata & ſimilitudines continet, ut hoc nomine Ieſus Syrach imitator Salomonis eſſe uideatur.

II. Deinde peculiares quaſdam antiquas & diuinas, de uiris Deo probatis, hiſtorias continet.

III. Præterea pias aliquot orationes et hymnos egregios Deo fundit & canit.

IIII. Poſtremò quibus beneficijs Deus populum ſuum ſit dignatus, quibusq; malis inimicos ſuos cumularit, indicat.

V. In ſumma, liber eſt diuina ſapientia refertißimus.

DE LIBRIS PROPHETARVM.

SEquūtur libri PROPHETALES, ſunt autem Prophetæ ſedecim. Quatuor maiores, & duodecim minores, de quibus ſuprà.

Summa doctrinæ Prophetarum hæc eſt, Primò quòd docent de futuro regno Chriſti. 2. Deinde multis exemplis & hiſtorijs exponunt primum præceptum. 3. Conſolantur adflictas conſcientias, & ſecuris minantur. 4. Damnant idololatriam Iudæorum, quam fornicationem uocant.

Eſt

Eſt autem IDOLOLATRIA ſeu Spiritualis Fornicatio, quando populus colit Deum uerum non ſecundum Verbum & mandatum Dei, ſed ſecundum ſuam Bonam (quam uocant) opinionem, Vide Iudicum 7. & 17. Item, 3. Regum 12. Item Oſeæ 2. Nam illa opinio prohibita eſt Deut: 12.

DE LIBRO ESAIÆ PROPHETÆ.

ESAIAS inter Prophetas, quorum ſcripta poſt Dauidem extant, iure & meritò primas tenet. Primùm enim coniunctus eſt CHRISTO, non ſolùm fide, ſed etiam propinquitate ſanguinis. Vocat enim Chriſtum Patruelem ſuum, capite 4. Putant autem, Amos patrem Eſaiæ, fuiſſe fratrem Regis Amaziæ, è cuius linea Chriſtus natus eſt. Deinde ſcripſit de Chriſto & regno eius, non ſolùm plures conciones, quàm alij Prophetæ, ſed etiam clariores ferè ac illuſtriores, quàm Euangeliſtæ. Ideo magis Euangeliſta quàm Propheta dicendus eſſet.

Vixit autem Eſaias tempore tranſmigrationis decem Tribuum ſub Vzia et Ezechia, Regibus

gibus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

gibus Iuda, cum Oſea, Ioël, Amos & Michea in ſecundo centenario quarti Millenarij annorum Mundi. Prophetauitq; ultra centum annos.

Continet autem liber Eſaiæ Prophetæ, primùm Prophetias Legales & Euangelicas. 2. Hiſtorias, ut Ezechiæ Regis. 3. Exhortationes ad Iudæos & Gentes. 4. Conſolationes. 5. Orationes. 6. Gratiarum actiones.

Sunt autem in libro Eſaiæ Sexaginta ſex capita, quæ ſic diuidantur.

I. *Ab initio uſq; ad 13. caput agit cum Iudæis nunc acriter eos reprehendendo, nunc contra eos, nunc pro eis Prophetando. Pertinacibus enim horrenda mala minatur. Reſipiſcentibus uerò præclaras de Chriſto promißiones, eos conſolando proponit. Quam partim claudit Gratiarum actione.*

II. *De decimotertio capite uſq; ad 24. tranſit ad Gentes, et contra eas concionatur et uaticinatur, ubi nominatim perſtringit.* I. Babylonios. II. Philiſtæos. III. Moabitas. IIII. Damaſcenos. V. Iſmaelitas. VI. Ægyptios. VII. Tyrios. VIII. *Sidonios, utpote malos Iudæorum uicinos, idolatras & populo* DEI *ſemper infen-*

ſos, quibus deuaſtationem et alia horrenda mala uaticinatur: Nec interim negligit promiſſiones factas Gentibus ad fidem conuertendis.

III. A uiceſimoquarto uſq; ad 36. redit ad Iudæos, quibus iterum dura concionatur propter illorum incredulitatem. Minatur enim ſuperbæ Synagogæ & impijs Iudæis captiuitatem & alia infortunia, quodq; penitus à Deo deſerentur. Pios uerò & probos conſolatur, quòd Deus ſit reliquias & puſillum ſuum gregem ſeruaturus. Interim non omittit gratiarum actiones pro Euangelio reuelando in nouo Teſtamento.

IIII. A Triceſimoſexto uſq; ad Quadrageſimum caput, recitat Hiſtoriam Ezechiæ, Regis Iuda, quem utpote pium & ardenter orantem Deum, & contra impium Regem Aſſyriorum Sennaherib, & morbo periculoſiſſimo laborantem, exaudiuit.

V. A Quadrageſimo capite uſq; ad finem iterum agit cum Iudæis, nunc illorum incredulitatem & idolatriam acriter reprehendendo, nunc eos, ut captiuos in Babylone futuros, conſolando. Interim multas egregias Prophetias & promiſſiones de regno Chriſti, de Eccleſia conſeruanda, et uocatione Gentium, in medium proponit. Legi ſubiungens Euangelium, repre

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

henſioni conſolationem per Euangelium, ut uerius Euangeliſta quàm Propheta dici poßit. Tantum de libro Eſaiæ.

DE LIBRO HIEREMIÆ PROPHETÆ.

HIEREMIAS filius Helchiæ ſacerdotis cœpit prophetare Decimotertio anno regni Ioſiæ, quando Rex & Sacerdotes & Populus perditißimè uiuebant, donec inuentus fuit liber Legis diuinæ in domo DOMINI, ab Helchia, patre Hieremiæ. Tunc Rex pia induens uiſcera cultum Dei reſtaurauit, & idololatriam exterminauit, ut poſterior liber Regum cap.22.teſtatur.

Prophetauit uerò Hieremias à Decimotertio anno Ioſiæ, uſq; ad captiuitatem Babylonicam, annis ferè 41. Prophetauit autem de Babylonica captiuitate & uaſtitate urbis Ieroſolymæ, adeoq; tempus captiuitatis fore ſeptuaginta annos prædixit. Vbi nobis obſeruandum eſt, quòd quantò propius accelerat pœna, tantò peiores & obſtinatiores fiunt impij, quod apparet ex Hieremia pariter, & ex hoc noſtro tempore uerum eſſe.

Quanquam autem in Prophetarum libris non

non poteſt ordo Capitum obſeruari, quia ſermones ex ore Prophetarũ collecti, magis quàm ab ipſis Prophetis ſcripti eſſe uidentur: tamen eſt quodam prodire tenus, ſi non datur ultrà. Hieremias igitur tria præcipuè tractat, eaq; non ordine, ſed crebris repetitionibus inter ſe commixta.

Primùm concionatur et obiurgat uehementer impios Iudæos. Deinde prædicit pœnã, nempe uaſtationem urbis Ieroſolymitanæ. Poſtremò uaticinatur etiam, ut alij Prophetæ, de Chriſto & regno eius, & de nouo Teſtamento.

I. Ab initio uſq; ad uiceſimum caput (præter hiſtoriam, qua uocatus eſt à Deo per uiſionem, & ſigna, nimirum uirgam uigilantem, & ollam ebullientem, quibus Deus oſtendit iram ſuam ſubitaneam, & uehementem contra populum ſuum peruerſum ac rebellem, per Regem Babylonis, uirgam & ultorem Dei) Præter, inquam, hanc Hiſtoriam, reprehendit Ieremias Iudæorum impietatem, idôlolatriam, ſcandala, flagitia, & crudelitatem in Prophetas, ut omnes ferè conciones ſint pœnitentiales, ſeu ad pœnitentiam grauiſſimæ adhortationes, præter Prophetias de captiuitate Babylonica, & præter conſolationes, quibus & DEVS Pro-

phetam contra tentationes, et Propheta populum è captiuitate liberandum conſolatur.

II. A uiceſimo uſq; ad quadrageſimum præter hiſtoriam de cruce & calamitate Prophetæ, & præter egregias promiſsiones, de reditu ex captiuitate, de Chriſto, &c. populo Iudaico, & præcipuè Principibus minatur extrema, nempe captiuitatem & omnia mala, quæ per hoc exaggerantur, quòd Deus ipſe ſignificat, ſe uelle ſtare à parte Chaldæorum contra ſuum populum, & unà cum Chaldæis affligere populum ſuum, quod omnium eſt horribiliſsimum, ſcilicet, Deum non eſſe cum ſuo populo, ſed contra ſuum populum.

Deinde minatur etiam falſis Prophetis & Prædicatoribus, qui dixerunt Principibus & populo placentia, & non ſecundum uerbum Dei.

Poſtremò recitat hiſtoriam de Zedechia rege, quòd ſicut contemto uerbo Dei confugiebat ad humana præſidia, ſic etiam accidit ei cum ſuis miſeria & calamitates, quæ eſt merces Tyrannorum.

III. A Quadrageſimo capite uſq; ad finem libri, præter exempla uaria, quòd ſcilicet Deus Prophetam liberat & ſeruat, Quòd Deus uerus eſt in ſuo uerbo, Et quòd uerbi ſui contemtores

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

tores punit. Deinde præter admonitiones ad Iudæos in Ægypto, & conſolationem, qua Baruch Scribam ſuum Hieremias conſolatur, uaticinatur contra uicinas gentes, Ægyptios, Philiſtæos, Moabitas & alia regna. Deinde contra Regnum Babylonis, per Medos & Perſas deſtruendum.

Poſtremò claudit librum hiſtoria deuaſtationis Ieruſalem, & populi in Babylonem abductione, ut uideat unuſquiſq; Dei conſuetudinem, qua ſolet punire eos, qui contemto uerbo Dei non emendant uitam ſuam, nec agunt pœnitentiam. Tantum breuiter de Hieremiæ libro.

DE THRENIS SEV lamentationibus Hieremiæ Prophetæ.

IN hoc libello, quẽ inſcribunt THRENOS, id eſt, Lamentationes Hieremiæ, deflet Propheta uaſtationem Ieroſolymæ & Regni Iuda, et populi miſeram captiuitatem, quam nec comminationibus nec promiſsionibus potuit auertere propter populi incredulitatem & uerbi Dei contemtum: Subinde uerò promiſsionibus Dei ſeſe conſolatur & populum, atq; precibus ſuis committit hanc cauſam Deo.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

Scribuntur autem hi Threni hoc ordine in Ebræo, ut primus uerſus incipiat ab Aleph, ſecundus à Beth, Tertius à Gimel, & ſic conſequenter ſeruata literarum Alphabeti ſerie, propter memoriam hoc modo iuuandam, ſicut hodie à quibuſdam idem obſeruatur.

Porrò ſicuti ſunt quatuor Capita per orationem Hieremiæ in quinto capite, ſic ſunt etiam quatuor Carmina, iuxta repetitionem Alphabeti, in ſingulis capitibus.

In Capite {
1. De infortunio populi & regni Iudaici
2. De negligentia Prophetarum
3. De miſericordia Dei
4. De deſtructione Templi, fame, & alijs pœnis populi Iudaici, per peccatum commeritis
} cum planctu conqueritur.

DE LIBRO BARVCH.

Liber BARVCH ab autore nomen habet, quicunq; is fuerit. Nam non eſt uериſimile, fuiſſe Baruch ſcribam Hieremiæ, cuius fit mentio Hieremiæ 45. ſed alium quendam eiuſ-

dem nominis, ſed non tanto ſpiritu donatum. Ideo conſtat etiam hunc librum non eſſe magni momenti, ſicuti neq; Tertius & Quartus Eſdræ.

Continet autem hic liber BARVCH, præter Epiſtolam adiectam quinq; capita, quorum ſumma hæc eſt. Sicut ſcripſit hunc libellum in captiuitate Babylonica, ſic tribuit etiam Deo iuſticiam, qui meritum Iudæis ſupplicium irrogârit.

Secundò confitetur peccatum, accuſátque Gentis ſuæ ceruicoſam inobedientiam atq; perfidiam.

Præterea ueniam orat delictorum, & ut Deus ſui populi miſertus tandem reducat eum in patriam.

Poſtremò, ut fidem in cordibus illorum excitet, promittit reſtitutionem Iſraëlis.

Epiſtola uerò Hieremiæ adſcripta, & adiecta libello Ruth, eſt admonitio contra Idololatriam, ne captiui in Babylonia, à DEO uero auerſi Deos Babyloniorum reuereantur. Idcirco grauißimè inuehitur in Idololatriam, ſuadens ut uerum Deum adorent, & ei ſoli ſeruiant. Eſaias à diuina uiſione, Hieremias à diuina altitudine nomen habere uidetur.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

DE LIBRO EZECHIELIS PROPHETÆ.

EZechiel, qui à fortitudine nomen habet, in Chaldæa prophetauit, exordiens ſuam Prophetiam iuxta fluuium Chebar. Ductus eſt enim ſub Ieconia Rege Iuda (qui & iunior Ioachim dictus eſt) cum Daniele & reliquis Iudæis in captiuitatem, ſexto anno priuſquam Ieruſalem & Templum penitus fuit deſolatum.

Fuit autem ſeruus Sacerdotis, ſicut Hieremias, & eodem tempore cum Hieremia, nec non idem argumentum tractans, ſcilicet de captiuitate Babylonica. Niſi quòd Hieremias Ieroſolymis, Ezechias autem in Chaldæa ſeu Babylone, prædixit Iudæorum futuram calamitatem. Deinde Ezechiel ordinè Hieremiam Prophetam ſequitur, ita ut Hieremias ſit prior annis & officio, Ezechiel poſterior, Atq; hi mutuò Prophetias comprobarunt. Nam dum illi qui ſub Ieconia in Babylonem migrauerant, impatientia fracti inciperent ægrè ferre, quòd obedierant uoci Prophetiæ Hieremiæ, cuius perſuaſu abducti ſe dederant Babylonijs, ab hoc à Pſeudoprophetis ſolicitati, quaſi à Propheta Hieremia ſeducti fuiſſent, Deus excitauit hunc Ezechielem Prophetam in Babylone, ut confirmaret

maret Prophetiam Ieremiæ, & captiuos conſolaretur.

Diuiſio ſummaria Prophetiæ Ezechielis.

A primo capite (præter obſcuram illam Quadrigarum uiſionem, de Chriſti regno in omnes quatuor angulos Mundi dilatando, quam accepit Ezechiel à Domino, ſtatim in ipſa ſua uocatione, quæ durat uſq; ad quartum Caput) uerſatur in hoc uno potiſſimum uſq; ad uiceſimum quintum caput, quòd prædicit multò durius et uehementius quàm Hieremias, quomodo Ieroſolyma deſtruatur, & populus cũ regibus & principibus peſſum eant. Interim tamen addit promiſſiones de reditu in terram Iuda.

Porrò oſtendit Propheta, Primùm, Peccata. II. Perfidiam. III. Scelera. IIII. Supplicium. V. Captiuitatem Zedechiæ Regis & populi Iudaici, Interdum per Viſiones, ut cap. 4. 9. 10. 11. Deinde per Figuras, ut cap. 4. 5. Nunc per Similitudines, ut cap. 12. 15. Item per Ænigmata, ut cap. 17. Nec non per Carmina, ut cap. 19. Item per Allegorias, ut cap. 23. 24. Interdum per Prophetiam & manifeſtas prædictiones et criminationes, ut cap. 6. 7. 11. 14. 16. 20. 21. 22.

A Viceſimo quinto uſq; ad 34. Gentibus Iu-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

dææ regioni uicinis (quia uocibus ridiculis & contemtibilibus inſultabant Iudæis, fauentes illis cladem illam, et quòd unum Deum colerent, exprobrãtes) multa ſicut alij Prophetæ aduerſa uaticinatur, quò generalem curſum operum Dei delinearet. Nam fermè cum impiorum ſucceſſu & credentium oppreßio apparet, & econtrà horum ſalus cum illorum interitu commiſcetur.

Porrò gentes, cõtra quos prophetat, ſunt I. Ammonitæ. II. Moabitæ. III. Idumæi. IIII. Palæſtini, cap. 23. V. Tyri, cap. 26. 27. VI. Sidonij, cap. 28. VII. Ægyptij, cap. 29. 30. 31. 32. Quibus addit capite triceſimo tertio grauem exhortationem ad pœnitentiam, Tubæ ſonanti comparans Miniſterium Verbi.

A Triceſimo ſecundo capite uſq; ad quadrageſimum, præter malorum paſtorum taxationem et Idumæorum increpationem, pulcerrimè de Spiritu & Regno Chriſti, & qui tyranni prope finem Mundi in Regno Chriſti futuri ſint, nimirum GOG & MAGOG (id eſt, Turca, iuxta communem interpretationem) uaticinatur. Vtitur interim egregijs paradigmatis ſeu ſimilitudinibus, ut cap. 37. de oßibus aridis ducto argumento à reſurrectione corporum.

A Qua-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

A Quadrageſimo capite uſq; prophetat de reædificatione Ieruſalem, & diuiſione terræ ſecundum Tribus duodecim, in conſolationem Iudæorum, quò non dubitarent de reditu in terram promißionis, & Religionis atq; Politiæ reſtitutione, Quæ tamen omnia ſpirituali illa uiſione (ſicuti in principio de uiſiõe quadrigarum) uidentur adumbrare cœleſtem ciuitatem, id eſt, Eccleſiam Chriſti, quæ cœleſtis & æterna Ieruſalem uocatur, de qua in Apocalypſi.

DE LIBRO DANIELIS PROPHETÆ.

DANIEL, qui à iudicio diuino nomen habet, primùm in Babylone ſub Ieconia rege iuuenis adhuc admodum, abductus eſt. Deinde Regio fauore promotus eſt, præſertim poſtquam Regis Nabuchodonoſor ſomnia interpretatus eſt. Poſtremò manſit ibi ſeptuaginta annos, & uixit uſq; ad tempora Cyri Regis Perſarum, ut in fine primi capitis apparet, & ex capite 9. manifeſtum eſt. Is tam inſigni Spiritu præditus fuit, ut non ſolùm uiderit uenturum regnum Chriſti, & manſurum perpetuò, atq; alia regna deſtructurum, ſed etiam numerauit Hebdomadas annorum, quibus Chriſtus uenturus eſſet.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

Nam in hoc totus incumbit, ut Chriſti glorioſum & æternum Regnum magnificè efferat ac prædicet, & præ illo omnia regna mundi uana & caduca oſtendat.

Porrò hîc obſeruandum eſt, Danielem uti Chaldaico ſermone uſq; ad initium octaui Capitis. Præterea quòd canticum trium puerorum, & Suſannæ ac Belis hiſtoriæ, ac fabulæ Draconis neq; in Chaldaico, neq; Ebraico ſermone habeantur, neq; teſtimonium habeant in ſacra ſcriptura, quòd Daniel ſit iſtorum libellorum autor. Ideò ſeparantur in correctioribus Biblijs à ſcripto Danielis, & ſeorſum per ſe ponuntur, ſuam habentes utilitatem ad ædificationem. Sunt autem in libello Danielis.

1. Exempla, 1.2.4.5.6.cap.
2. Hiſtoriæ, 2.3.cap.
3. Reuelationes, 2.4.cap.
4. Viſiones, 7.8.10. cap.
5. Miracula, 3.6.cap.
6. Conciones, 4. 5.cap.
7. Orationes, 9.cap.
8. Gratiarum actiones, 2.cap.
9. Prophetiæ, 9.11.12. cap.

DVO-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

DVODECIM CAPITA Danielis à ſe inuicem ſic diſcernuntur.

In primo capite præter hiſtoriam de Daniele, & ſocijs eius, educatis in aula Regis Babyloniæ, proponitur egregium exemplum Pietatis in Daniele, quomodo uixerit inter Gentes.

In ſecundo refertur Regi et ſomnium et interpretatio eius à Daniele, de quatuor Monarchijs, ubi pingit, I. Res Babyloniorum. II. Perſarum. III. Græcorum. IIII. Romanorum, ſub quibus omnibus Iudæi affligerentur.

In tertio capite deſcribitur Idololatria Regis (poſt defectionem) impietas, & miraculum liberationis trium Puerorum ab incendio.

In quarto capite deſcribitur præter ſomnium de Arbore, qua regnum Babylonicum depingitur, pœna ſuperbiæ Regis, & in gratiam poſt pœnitentiam actam receptio, pecatorúmque condonatio.

In quinto capite deſcribitur primum Tyrannis Balſazari Regis, filij Regis Nabuchodonoſor, in abuſione ſacrorum uaſorum. Deinde pœna quoq; illius tyrannidis, quòd & regno & uita priuatus ſit.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

In ſexto deſcribitur Danielis liberatio, & impiorū uindicta ſub Dario, rege Babyloniorū.

In ſeptimo uidet Daniel ſomnium de quatuor Beſtijs, quibus quatuor Monarchiæ comparantur.

In octauo uidet aliud ſomnium de afflictioctione ſub impio Antiocho, Alexandri Magni ſucceſſore.

In nono deinde orat pro liberatione Iudæorum à captiuitate Babylonica, & exauditus, fit certior de aduētu Meßiæ, per Angeli Gabrielis annūciationem de ſeptuaginta Hebdomadibus.

In decimo ſingulare quiddam de Angelis ſcribit, quòd contra malos Angelos pro defenſione piorum hominum, atq; regnorum, pugnare non deſinant.

In undecimo uaticinatur ordine de mutatine regnorum, & prædicit, ſub quibus Monarchijs Iudæi, priuſquam Meßias ueniret, affligerentur. Primumq; Darius ultimus Rex Medorum ab Alexandro ſit interfectus. Deinde mortuo Alexandro regnum Græcorum ſit in quatuor regna diuiſum, ut: I. in Aſiam. II. Syriam. III. Ægyptum. IIII. Græciam. Poſtremò quomodo Antiochus pro ſua Tyrannide populum Iudaicum adflixerit, donec à Iuda Maccabæo prohiberetur & arceretur.

In duodecimo uaticinatur (iuxta communem interpretationem) ſub nomine Antiochi de ANTICHRISTO, quemadmodum & Paulus, 2.Theſſ.2. locum hunc interpretatur. Porrò per regnum Antichriſti intelligit non ſolùm Papatum, ſed etiam regnum Turcicum ſeu Mahometicum, à quibus Eccleſia Chriſti ſub finem mundi uexaretur.

CANTICVM Trium puerorum uulgata editione locum habet in tertio capite Danielis, ubi creaturas omnes ad laudandum Deum inuitant.

Hiſtoriæ Suſannæ conſolatoria hæc eſt, quod homines mendaces & calumniatores produntur tandem, & ignominia adficiuntur. Qui uerò ſunt integri et candidi, liberantur ab infortunio.

Hiſtoria Idoli Belis fraudem Papiſtarum etiamnum hodie prodit, qua miſeros homines per ſuas impoſturas ſeduxerunt hactenus, & adhuc multis in locis ſeducunt.

Hactenus de quatuor maioribus Prophetis, Sequuntur nunc duodecim minores Prophetæ, in quorum libris unum illud præcipuum argumentum eſt, quòd cupiant Chriſti regnum propagare & amplificare, tametſi diuerſis rationibus, Vt:

I. OSEAS.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

I. OSEAS.	Prophetarunt contra decem Tribus, ſeu regnum Iſraël.
II. IOEL.	
III. AMOS.	
IIII. MICHEAS.	
V. SOPHONIAS	uaticinatus eſt contra Ieruſalem.
VI. IONAS	prophetarunt contra Niniuitas.
VII. NAHVM	
VIII. ABACVC	contra Babylonem.
IX. ABDIAS	contra Edom.
X. HAGGÆVS	Populum ad reædificandam ciuitatem urgebant.
XI. ZACHARIAS	
XII. MALACHIAS	

Adhuc aliter.

An: ante Chriſtũ natum.	1. IONAS 2. ABDIAS	Sub Achab, Ierobo am. Regibus Iſraël.
An: 496 uixerũt	3. ESAIAS 4. OSEAS 5. IOEL 6. AMOS 7. MICHEAS	Sub Vſia & Ezechia Regib. Iuda tẽpore migrationis decẽ Tribuũ. Paulò pòſt, ſub
& Prophetauerũt Prophetæ.	8. NAHVM 9. ABACVC 10. HIEREM: 11. SOPHON: 12. EZECH. DANIEL.	Manaſſe rege Iuda, anno 756. Inſtãte migratione Iuda, an: 663. In ipſa captiuitate Iuda, an: 599.

HAGGÆ=

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

HAGGÆVS	}	Poſt populi reditum
ZACHARIAS	}	ex Babylone 559.
MALACHIAS	}	

DE LIBRO OSEÆ PROPHETÆ.

OSEAS à ſalute nomen habet, propterea & legitimam ſuam uxorem ex mandato Dei duxit, ſed cum tali ignominia, quòd ſit uocata Scortum illius, ut fit, ubi mundus furit contra Miniſtros uerbi. Abſit igitur, ut Prophetam in fornicatione uixiſſe ſentiamus.

In initio concionum ſuarum deſpondet Iſraëlitas Domino Deo noſtro in iuſticia & iudicio, in miſericordia & miſerationibus, et reconciliat eos Dauidi Regi ſuo. Sic enim uocat Chriſtum ex ſtirpe Dauidis naſciturum.

In fine autem minatur Morti magna ſeueritate interitum. ERO (*inquit*) MORS TVA O MORS. ERO MORSVS TVVS INFERNE *&c. Interim fortiter & conſtanter in Iſraelitas, contra Idololatriam Principum, Sacerdotum & populi prædicauit. Deinde de* CHRISTO *& regno ipſius potenter uaticinatus eſt, ut ſunt hæc omnium Prophetarum duo peculiaria officia, alterum ex*

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

Lege, alterum ex Promißionibus, pro quibus ut Hæretici & Seditioſi ad mortem ducti ſunt.

Ab initio uſq; ad 14. caput, ſunt uaticinia, & obiurgatoriæ conciones contra regnum Iſrael, quod propter Idololatriam, quam ſpiritualem Fornicationē uocat, non ſolùm populus, ſed etiam Principes & Sacerdotes captiuitate corporali & æterna (niſi egerint ueram pœnitentiam) à Deo puniantur. Mitigat enim iſtas comminationes promißionibus Dei, ne deſperent, ſed ad Deum reuertantur.

Cap. 2.3.11.13. & 14. ſunt etiam uaticinia & conſolatoriæ conciones de Regno Chriſti, & Euangelij prædicatione, de uictoria Chriſti, ſuper Mortem & Infernum. Pariter & de populi Iſraelitici æterna captiuitate, & liberatione per fidem in Miſericordiam Dei propter Chriſtum.

DE LIBRO IOELIS PROPHETÆ.

IOEL, qui ab incoando uel deſiderando nomen habet, quis fuerit, ex qua Tribu, quo tempore, aut ſub quibus Regibus uixerit, incertum eſt, præſertim quia ipſemet nullam de hoc mentionem facit, niſi quòd creditur fuiſſe eodem

tempore cum Oſea & Amos. Is interim dum contra regnum Iſrael uaticinatur, totus in hoc ferè uerſatur, ut oſtendat, quanta mala orbi im= mineant, propter multiplicia ſcelera & grauia peccata. Vnde & Diuus Petrus in die Pente= coſtes ſuam ſumſit concionem Act. 2. Et Diuus Paulus allegat Ioëlis dictum ex capite ſecundo. Omnis qui inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit, Rom. 10.

Capite primo uaticinatur contra Regnum Iſrael, fore ut Iſraelitæ in Aſſyriam abduceren= tur. Intelligit enim Aſſyrios per hæc quatuor genera Vermium, depaſcentium frumenta & fructus, ſcilicet, per Erucam, Locuſtam, Bru= chum, & Rubiginem, indicans Iſraeliticum re= gnum ita paulatim ab Aſſyrijs depopulandum & uaſtandum.

Capite 2. & 3. poſtquam Regi Aſſyriorum ſuum interitum prædixit, ad finem uſq; de Chriſti Regno, de Spiritu ſancto, & de cœleſti Ieruſalem uaticinatur.

Quòd aũt VALLIS IOSAPHAT meminit in ultimo capite, non tam de extremo Iudicio uidetur intelligi debere (tametſi à Iu= dicio nomẽ habet) quàm de Eccleſia Chriſti (ſi= cuti VALLIS ACHOR in Oſea) in qua Gentes iudicantur eſſe peccatores, & uocantur

ad pœnitentiam per uerbum Dei, Spiritus ſanctus enim arguit Mundum de peccato.

DE LIBRO AMOS.

AMOS ab onere ſeu iugo nomen habet, & plus, quàm alij Prophetæ omnes, reſpondet ſuo nomini ſingularis uehementia ſua, qua per totum librum reprehendit Iſraelitas, et inuehitur in eos, tametſi peregrinus apud eos, utpote natus in tribu IVDA, neq; filius Prophetæ, ſed Paſtor & homo Plebeius, ut ipſemet ut ſecundo capite teſtatur.

Vixit autem temporibus Oſeæ & Eſaiæ, ſicut eſt Deus potens uocare tales ſubitò quodam & diuino miraculo, contra impiam poteſtatem, quam ordinariam uocant, ubi neceſsitas poſtulat, ſicuti ex rudibus & illiteratis Piſcatoribus Spiritus ſanctus fecit Apoſtolos.

Creditur autem Amos interfectus eſſe ab impio Sacerdote Amaſia fuſte Fullonis.

Capita huius libri ſunt nouem, quæ ſic diſcernantur.

Ab initio uſq; ad Quartum caput uaticinatur contra uicinos Reges Iudæorum & Iſraelitarum,

litarum, ut fuerunt Reges Syriæ, Reges Palæſtinæ, Tyri, Edom, Ammon, Moab, & dicit fore, ut à DEO uiciſsim & ipſi puniantur. Deinde Reges Iſrael & Iuda ſimul, cum admonitione de non contemnendis Dei Prophetis, uaticinatur.

A quarto capite uſq; ad ſeptimum prophetat ſeorſum contra Regnum Iſrael, et ipſis horribilia à Deo minatur. Primò Famem. 2. Caritatem annonæ. 3. Peſtem. 4. Rubiginem. 5. Gladium. Et per Aſſyrios tandem deuaſtationem, interim etiam, dum peccata illorum taxat, hortatur ad pœnitentiam.

A ſeptimo capite uſq; ad finem, præter tres uiſiones, quas uidit contra Regnum Iſrael (ut ſunt I. De examine Locuſtarum. II. De igne incenſo. III. De regula ſuper murum) confligitur cum impio AMASIA Sacerdote, cui minatur ſummum infortunium. Deinde concionatur de diuitum auaricia, & oppreſsione Pauperum.

In fine locum inſignem ſubiungit, de Regno Meſsiæ, qui citatur à IACOBO Apoſtolo, Actorum decimoquinto. Sicut etiam locus in quinto capite citatur à Stephano, Actorum ſeptimo.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

Quòd autem in primo capite de Tribus & Quatuor peccatis loquitur, peccati magnitudinem, & multitudinem adeoq; impœnitentiam & defenſionem intelligit. Tria enim & quatuor faciunt 7. finalem, ſcilicet numerum in ſacra ſcriptura.

DE PROPHETIA ABDIÆ.

ABDIAS nomen habet à cultu Dei, quòd ſeruus ſeu cultor Dei ſit. Putatur autem fuiſſe Prophetarum antiquiſſimus, ſicut & Ionas, temporibus Achab & Ieroboam, Regum Iſrael. Hic inuehitur contra Edomitas, quibus adflictio Iſraelitarum magnæ erat uoluptati. Fuit autem EDOM frater Iacobi, nempe ESAV. Et ſicut ipſe odio habuit fratrem, eò quòd pater Iſaac ipſi tribuit benedictionem Primogenituræ: Sic tota poſteritas eius odio habuit poſteritatem Iacob, hoc eſt, Iſraelitas, & & ubicunq; potuit, malum ipſis intulit, omnibus eorum hoſtibus ſeſe adiungens, atq; ita perfidiam mentis ſuæ declarans, ut oſtẽdit Pſalmus 137. Memor eſto DOMINE filiorum Edom, in die Ieruſalem, qui dicunt: Vaſtate Vaſtate omnia, uſq; ad fundamentum eius.

Eſt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

Eſt tantùm vnum Caput, cuius ſumma hæc eſt.

ABDIAS
1. *Prædicit interitũ* Edomitis.
2. *Conſolatur* Iudæos.
3. *Oſtendit ſalutem eſſe in Sion.*
4. *Fratribus nullam iniuriam irrogandam docet.*
5. *Docet colendum eſſe* Deum.

DE LIBRO IONÆ PROPHETÆ.

IONAS *Columbam ſignificat.* Vixit *autem paulò ante* Eſaiam, *et ſub* Rege Ieroboam *Pro pheta fuit in* Iſrael, *ſicuti ſcriptum eſt in ultimo libro* Regum, *capite* 14. *in hunc modum:* IVXTA SERMONEM DOMINI, QVEMADMODVM LOQVVTVS EST PER SERVVM SVVM IONAM FILIVM AMATHI, PROPHETAM, QVI ERAT DE GAD, QVÆ EST IN HEPHET.

Conſtat autem GAD HEPHET *ciuitatem fuiſſe in tribu* Zebulon, *ut* Ionas *fuerit* Iudæus, *& non* Ethnicæ *uiduæ filius, tempore* Heliæ, *cuius ſit mentio* Lucæ *quarto, ut quidam de* Iona *fabulantur.*

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

Mittitur autem in Aſſyriam, prædicaturus contra ciuitatem Niniuen, quæ fuit potentiſſima, nec non totius Regni Aſſyriorum Metropolis. Vnde licet animaduertere, Deum tunc non ſolùm Iſraelitarum, ſed GENTIVM quoq; curam habuiſſe.

Celebre eſt etiam apud Matthæum, capite 12. quòd Ionas fuerit typus Chriſti morientis et reſurgentis, ubi dicitur: Generatio mala & adultera ſignum quærit, & ſignum non dabitur ei, niſi Ionæ Prophetæ: Sicut enim fuit Ionas in uentre Ceti tribus diebus & tribus noctibus: Sic erit Filius hominis in corde terræ, tribus diebus & tribus noctibus.

Quatuor tantùm ſunt Capita.

In primo miraculoſa ſatis hiſtoria deſcribitur, quomodo Ionas in Mare coniectus à Nautis, ſit à grandi quodam piſce abſorptus, & in uentre Ceti per triduum in profundo Maris huc illucq; iactatus.

In ſecundo deſcribitur Canticum & gratiarum actio Ionæ ad Deum pro liberatione à uentre Ceti, Vbi ſignificat, quid animi in uentre Ceti habuerit, omni hora uitæ ſuæ finem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

adeſſe cogitans. Et opus Domini, qui ſolus potens eſt in cœlo, terra, mari, & omnibus abyſſis prædicat.

In tertio habemus præclarum exemplum pœnitentiæ in Niniuitis, omnibus peccatoribus imitandum. Vbi ſeorſum hæc obſeruanda ſunt, & nullo modo prætereunda. 1. Quòd Deus ſit etiam Gentium Deus. 2. Quòd Deus ſit potens, bonus & iuſtus. 3. Quæ ſit pœnitentia. 4. Quòd uerum ieiunium ſeruiat ad agendam pœnitentiam.

In quarto deſcribitur hiſtoria de carnali ſolicitudine Ionæ, qua ſibi proſpectum uoluit, cum iactura proximorum, Vt eſt magna hominum imbecillitas, & caro timida, etiam in Sanctis. Sed in Deo eſt miſericordia & clementia, erga omnes peccatores, uerè agentes pœnitentiam, Id quod hîc in Iona & Niniuitis manifeſtè apparet.

DE LIBRO MICHEÆ PROPHETÆ.

MICHEAS uixit eodem tempore, et ſub iiſdem Regibus, quibus Eſaias, Oſeas & Amos uixerunt, ut ſatis apparet ex titulo. Prophetauit & contra duas & contra decem Tri-

bus, id eſt, 1. Contra Reges. 2. Contra Iudices. 3. Contra Sacerdotes. 4. Contra Pſeudoprophetas, tàm in Iuda, quàm in Iſrael. Et prædicit perditionem eorum, qui Verbum Dei abiecerunt, & ſine timore Dei uana ſecuti ſunt.

In hoc autem præcipuè celebris eſt, quòd non ſolùm promittit CHRISTVM uenturum eſſe, nec exponit tantùm beneficia Regni ipſius: ſed etiam indicat nobis locũ Natiuitatis eius: TV BETHLEHEM EPHRATA, inquit, minimè paruula es, in millibus Iuda, ex TE mihi egredietur, qui ſit Dominator in Iſrael, &c. Qui locus citatur Matth. 2.

Sunt autem ſeptem Capita, quæ ſic diſcerni poſſunt.

In primis tribus capitibus ſunt obiurgatoriæ conciones & Prophetiæ, nunc in genere contra Iſraelitas, & Iudæ impietatem atq; Idololatriam, nec non contra ſcandaloſam uitam: Nunc in ſpecie contra ſumma capita, cùm in Religione, tùm in Politia, niſi quòd interim in fine ſecundi capitis credentes conſolatur per promiſsionem de aduentu ueri ſui Paſtoris, Domini noſtri Ieſu Chriſti.

In quar-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

In quarto & quinto ſunt egregiæ promiſſiones & conſolationes, de regno Chriſti per Apoſtolorum prædicationem in uniuerſum orbem dilatando.

In ſexto & ſeptimo nunc populi impietatem & auariciam reprehendit. Nunc ſuper mundi malicia, quanta ſuo tempore fuerit, conqueritur.

In fine annectit promiſsionem de Regno Chriſti in Ieruſalem incoando, & poſtea per Apoſtolos in omnes Gentes dilatando, damnata interim Synagoga.

DE LIBRO NAHVM PROPHETÆ.

NAHVM à conſolando nomen habet, conſolatur enim adflictos Iſraelitas per hoc, quòd contra Aſſyrios uaticinatur, qui populum Iſrael & Iuda turbarent et exercerent. Quanquam ex ſcriptura non poteſt haberi, quo tempore & ſub quo Rege Nahum prophetauerit: tamen uidetur poſt Ionam, & paulò ante Eſaiam uixiſſe. Prædicit euerſionem Niniuæ, quæ poſt Ionæ prædicationem ad impietatem relapſa fuerat.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

Sunt autem tria tantùm Capita, quæ ſic poſſunt diſcerni.

In primo capite generaliter de regni Aſſyriaci perditione uaticinatur.

In ſecundo ſpecialiter adfuturum eſſe Babylonicum hoſtem prædicit.

In tertio cauſam perditionis indicat, enumerans Aſſyriorum horrenda ſcelera, quorum ſumma genera ſunt, Fornicatio, Latrocinium, et Mendacium. Fornicatio ſcilicet, in falſo cultu Dei, ſeu in falſa doctrina. Latrocinium in iniuſtis grauaminibus & exactionibus publicis, ad pompam tantùm deſtinatis. Mendacium in contractibus & actionibus.

Finis huius uaticinij eſt conſolatio Iudæorum, quibus annunciat prædicationem pacis, haud dubiè reſpiciens ad tempus noui Teſtamenti ſeu Euangelij CHRISTI, quando pax æterna Iudæis eſt prædicata per ipſum Chriſtum & Apoſtolos.

DE PROPHETIA HABACVC.

HA-

HABACVC ab amplectendo nomen habet. Sicut enim Mater infantem complectitur, uel alij alios, pectus pectori, cor cordi iungentes in amplexu, dum eos conſolantur: Ita Habacuc populum Iudaicum complectitur, & maximè conſolatur, atq; ut in aduerſitatibus in fide conſtantes ſint, hortatur, ita ut & Diuus Paulus Romanorum primo præclaram huius Habacuc ſententiam allegauerit ex ſecundo capite: IVSTVS EX FIDE SVA VIVET.

Vixiſſe uidetur Habacuc cum Hieremia, Sed inſtante captiuitate Babylonica, quandoquidem ipſe ut Propheta Iudaicus, primùm contra populum, deinde & contra Babylonios uaticinatus eſt.

Fabula eſt, hunc fuiſſe Habacuc, qui raptus ab Angelo, Danieli in lacum Leonum deiecto, cibum porrigeret.

Quatuor ſunt Capita, quæ ſic diſcerni poſſunt.

In primo capite partim contra Iudæos uaticinatur, præmittens Legis concionem conſolationi Euangelicæ, quæ in ſecundo capite ſequitur, & potentiam Babyloniorum maximam eſſe

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

eſſe demonſtrat. Partim à Deo pia expoſtulatione contendit, ut liberato populo ſuo ſumat de Rege Babyloniorum ultionem.

In ſecundo capite ſubiungit Euangelicam conſolationem ex promißionibus diuinis, & promißionem de aduentu Meßiæ citò uenturo, ſed interim firma fide expectando.

In tertio prophetat de interitu regni Babylonici, præmittens Diabolicam arrogantiam Regis Babylonici contra Deum, & iniuſtam diuitiarum collectionem contra proximum, quæ ſunt duo horrenda latrocinia, ſcilicet, ſpoliare Deum ſua gloria, & homines ſuis bonis.

In quarto, præmiſſa gratiarum actione, & longa beneficiorum Dei commemoratione, tandem orat, ut regnum Babylonicum diuinæ maledictioni ſit obnoxium, Niſi quòd in fine rurſus lætus Iudaicum populum conſolatur.

DE PROPHETIA SOPHONIÆ.

SOPHONIA Dei arcana ſignificare uidetur, non inconueniens nomen Prophetæ Dei, qui uidet arcana Dei, hoc eſt, Euangelium & regnum Chriſti æternum, promißionibus, Viſionibus & reuelationibus Propheticis uſq; ad temporis plenitudinem inuolutum. Qua de

cauſa

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

cauſa Paulus & Myſterium nominat, Roman: ultimo.

Titulus in primo capite, quis fuerit Sophonia, ex quibus parentibus natus, & quo tempore uixerit, oſtendit, Fuit enim coætaneus Ieremiæ Prophetæ, & eadem ferè, quæ ille, ſed breuius & ſuccinctius prophetauit, Nimirum urbis Hieroſolymitanæ uaſtationem, nec non hoſtium, & totius regni Iuda interitum, et Iudæorum per Chriſtum liberationem. In ſumma, prophetauit impijs Iudæis interitum per uicinas Gentes. 2. Ipſis Gentibus exterminium per alias Gentes. 3. Credentibus Iudæis liberationem per Chriſtum naſciturum.

Tria tantùm ſunt Capita, quæ ſic diſcerni poſſunt.

In primo capite criminatoria concione malũ, id eſt, interitum ac deuaſtationem regni Iudaici per regem Babyloniæ, uenturam propter impietatem et auariciam Iudæorum, prophetat.

In ſecundo Iudæis pœnitentiam prædicat, deinde uicinis gentibus, Moabitis ſcilicet, Ammonitis, Philiſtæis, Aſſyrijs & Niniuitis interitum prophetat. Poſtremò ſpem facit ijſdem gentibus, quòd regni Chriſti participes fiant, indicans, Deum in Inſulis Gentium adorandum eſſe.

In ter-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

In tertio capite partim impœnitentes Iudæos grauiter obiurgat ac reprehendit, partim præclariſſima concione de Chriſti Regno in uniuerſum mundum propagando, Iudæos conſolatur. De Primoribus in religione & politia inquit, quòd quia ſunt Principes, honorandi ſunt ut Principes, ſed interim tamen arguendi ut peccatores.

DE LIBRO HAGGÆI PROPHETÆ.

HAGGÆVS à feſtiuitate & gaudio nomen habet. Is poſt captiuitatem Babylonicam ſub Dario Hyſtaſpe prophetauit, & populum ad reædificandum Templum ſeriò tandem urgebat, ut cultus Dei rurſus inſtitueretur. Cũ præſertim huius ſecundæ domus maior ſit futura gloria, nempe ad quam Dominus Iſrael, ille uerus Meſſias, in propria perſona uenturus erat, quemadmodum ſcribit & Malachias.

Duo tantùm ſunt Capita.

In primo populi ingratitudinem & auariciam reprehendit, atq; ipſis mala minatur, nempe infortunium & egeſtatem, qui proprias domus quidem magnificè exædificari curauerant, ad Templi uerò reædificationem nihil contulerant.

In ſecun=

In ſecundo ſunt eædem comminationes propter eandem cauſam, Simul etiam promiſsiones, quòd Chriſtus ipſe Templum ſecundum ſua præſentia, doctrina, et miraculis ornaturus ſit, & illuſtraturus.

DE LIBRO ZACHARIÆ.

ZACHARIAS, qui à memoria diuina nomen habet, inter nouiſsimos Prophetas unus uixit, eodem tempore, cum Haggæo Propheta, poſt reditum ex Babylonica captiuitate. Tractat quoq; idem argumentum cum Haggæo, nimirum inſtans & urgens, ut Templum reædificetur, idq; propter Chriſtum, qui breui uenturus eſſet ad Templum ſanctum ſuum. Ideo manifeſtè prophetat de pompa Chriſti, quòd in Aſina & pullo Aſinæ ſit petiturus Hieroſolymam, quod factum eſt, paulò ante ipſius paßionem, ipſo die Palmarum. Deinde prophetat etiam de ipſius uenditione pro triginta argenteis, quæ per Iudam proditorem facta eſt. Item, de perfoßione lateris ipſius, quem locum allegat Euangeliſta Iohannes.

Habet interim obſcuras aliquot uiſiones, quibus adumbrantur myſteria Chriſti, quæ tandem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

explicat per effuſionem Spiritus gratiæ & precum, cap.12.

Sunt autem quatuordecim Capita, quæ ſic à ſe inuicem poſſunt diſcerni.

In primo capite, præter Exordium, in quo manifeſtè Iudæos ad pœnitentiam hortatur, Et præter orationem Angeli pro Ieruſalem, ſunt tres uiſiones. 1. De equis ruffis. 2. De quatuor cornibus. 3. De quatuor fabris lignarijs. Quibus & Iudæis pacem uaticinatur, & eos ad reædificandam ciuitatem Ieroſolymam hortatur.

In ſecundo capite primùm eſt unica uiſio, de Funiculo menſorio, qua populum denuò ad reædificandam Ieroſolymam hortatur. Deinde ſunt egregiæ promiſsiones de regno Chriſti, & de diuina præſentia, atq; protectione piorum, adeoq; de uocatione Gentium, unde populum ad gaudendum & iubilandum hortatur.

In tertio cap. primùm eſt uiſio de IOSVA ſummo Sacerdote, in ipſius conſolationem, & Ciuitatis reædificationem. Deinde rurſus promiſsiones de Chriſto, quem et Germen propter

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

Euangelium & Fidem, atq; Angularem lapidem propter Eccleſiam, nominat.

In quarto capite deſcripta eſt uiſio de Candelabro aureo, in conſolationem ducis Zorobabel, & adhortationem, ne à Templi reædificatione, metu hoſtium, deterreatur.

In quinto capite deſcripta eſt duplex Viſio, ſcilicet de Volumine uolante, hoc eſt, de literis & Sigillo. Deinde de Ephi ſeu Modio, quibus Pſeudoprophetarum aduentus in Iudæam, ab Angelo nunciatur.

In ſexto capite deſcripta eſt uiſio quatuor Quadrigis, quibus adumbrari uidetur Regnum atq; Euangelium Chriſti, quem hic quoq; Zemah, id eſt, Germen uocat, in uniuerſum orbem propagandum.

In ſeptimo & octauo ſunt conciones & admonitiones contra Hypocriſin Iudæorum in electicio ieiunio. Deinde hortatoriæ admonitiones, de Templi reædificatione. Poſtremò conſolatoriæ de Regno Chriſti.

In nono & decimo ſunt prophetiæ de aduentu Chriſti, & humilitate Regni eius, per hoc, quod fecit eum ſedere ſuper Aſinam. Deinde de potentia Alexandri Magni, qua Deus portas mundi aperuit, ut intraret Rex gloriæ cum ſuo ſancto Euangelio.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

In undecimo, duodecimo & decimotertio ſunt eædem prophetiæ, & quidem grauiſsimæ, de Paßione Chriſti, fore ut traderetur Gentibus. Item de deſolatioue populi Iudaici propter incredulitatem, & de Euangelio inter Gentes prædicando, poſtquam percuſſus fuerit Paſtor, hoc eſt, poſt Paßionem Chriſti.

In ultimo capite ſunt adhuc duæ prophetiæ, quarum altera Synagogæ totiusq; cultus Leuitici abrogationem, Altera tentationes & uictoriam Eccleſiæ continet.

DE LIBRO MALACHIÆ PROPHETÆ.

MALACHIAS, qui apud Ebræos Angeli nomen ſortitus eſt, ultimus inter Prophetas habetur, utpote proximus ante CHRISTI aduentum, quem iam in foribus eſſe, & IOANNEM BAPTISTAM (ſub ELIÆ nomine) Chriſti præcurſorem fore prædicit.

Vtrum hic Malachias fuerit Eſdras, ut quidam opinantur, incertum eſt. Hoc uerò certiſsimum eſt, quòd egregias ſententias habet, de Chriſto & Euangelio, quod uocat MVNDAM OBLATIONEM IN VNIVERSO MVNDO.

Sunt

Sunt autem quatuor Capita, quæ ſic poſſunt diſcerni.

In primo capite nunc Iudæorum in genere, nunc ſeorſum Sacerdotum auariciam et ingratitudinem reprehendit. Illos quidem, quòd ea quæ immunda ſunt, & ad ſacrificia nihil ualent, apportent. Hos uerò, quia DOMINO offerant immunda: Mox in ipſis comminationibus de Regno Chriſti, & oblatione munda, id eſt, Euangelio concionatur.

In ſecundo capite pergit reprehendere & uehementer obiurgare Sacerdotes, admonens eos ſui officij, quod tam ſanctum eſt, ut Angelicum nomen ei adſcribatur. Seorſum quoq; inuehitur in eos, qui malæ tractationis ab Vxoribus accuſantur, adducens exemplum Abrahæ, quod non uult eos temerè imitari.

In tertio præmittit uaticinium de præcurſore Chriſti, pariter & de utroq; aduentu Chriſti, in carnem ſcilicet, & ad iudicium. Deinde rurſum obiurgat Iudæos, propter ingratitudinem erga miniſterium Verbi.

In quarto ſubiungit ut breuiſsimam, ita grauiſsimam adhortationem ad uerum timorem Dei, pijs gaudium & conſolationem, Impijs uerò pœnam & interitum annuncians. Nos itaq;

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

diuinis admonitionibus obediamus et Deum timentes, ſecundum Domini noſtri Ieſu Chriſti aduentum hilari animo expectemus, attollentes capita noſtra.

Tantùm de Prophetis & libris Prophetalibus, ex quibus doctrina noui Teſtamenti confirmatur, & Prophetarum ſententiæ tàm à Chriſto ipſo, quàm ab Apoſtolis in teſtimonium citantur. Sint igitur nobis propter dulciſsimas conſolationes commendatiſsimi.

DE LIBRIS MACCABÆORVM.

Libri Maccabæorum à IVDA MACCABÆO nomen habent, propter ipſius egregia facta, quæ in his libris deſcribuntur. Eſt autem nouiſsima hiſtoria ueteris Teſtamenti, de rebus Iudaicis, geſtis ab Alexandri Magni temporibus uſq; ad CHRISTVM, quando populus Dei iam non Reges & Prophetas ſeu Principes & Pontifices habuit. Fuerunt enim in Veteri Teſtamento quatuor poteſtates in in iſto electo Dei populo, ſcilicet 1. Poteſtas Patria. 2. Poteſtas Iudicum. 3. Regia. 4. Pontificia poteſtas. Pro quibus omnibus in Nouo Teſtamento regnat ſolus CHRISTVS, qui primùm

mum eſt Pater futuri ſeculi. Secundò, Iudex uiuorum & mortuorum. Tertiò, Rex Regum. Quartò, æternus Pontifex.

Porrò libri Maccabæorum inter Apocryphos, & non inter Canonicos libros numerantur, tametſi primus, quem ſanctus Hieronymus Ebraicum ſe reperiſſe teſtatur, dignus eſſe uidetur, qui inter Canonicos computetur, Præſertim cùm ſit illorum, quæ Daniel capite duodecimo uaticinatus eſt, uerißima deſcriptio, nempe de perſequutione Iudæorum per Antiochum.

Diuiditur autem primus Liber in quinque partes, iuxta circumſtantiam perſonarum. Et ſunt in hoc libro quinq; perſonæ illuſtres, quorum res geſtæ pro maiori parte hiſtorico ordine deſcribũtur, ut ſunt: Primò Matathias. Secundò, Iudas Maccabæus. Tertiò & Quartò, Ionathas & Simon, fratres Iudæ Maccabæi. Quintò, Ioannes Simonis filius.

A primo capite uſq; ad tertium, & Antiochi (quem radicem peccati Scriptura uocat) impietas atq; crudelitas incoatur: & Matathiæ Sacerdotis, atq; filiorum eius zelus & conſtantia deſcribuntur, ut ſit perpetuum uerbi miniſtris exemplum in perſecutione.

A tertio capite uſq; ad nonum deſcribuntur fortia facta Iudæ Maccabæi, ut Bella, Victoriæ, Purificatio Templi, Confœderatio cum Romanis, & uariæ conflictationes cum uicinis Gentibus et earum Principibus, quos expugnauit uel fugando uel interficiendo eos, quorum nomina hîc ordinè ſequuntur.

1. APOLLONIVS 2. SERON.	Interfecti, cap.3.
3. GORGIAS. 4. LYSIAS.	Fugati, cap.4.
5. TIMOTHEVS cum Ammonitis & Galaaditis. 6. Filij ESAV.	Debellati, cap.5.
7. ANTIOCHVS Antiochi Tyranni mortui filius fœdifragus, cũ ſuo Principe LYSIA, & ipſorum Elephantis.	Domum dimiſsi, cap.6.
8. ALCIMVS Iudæus, rediens ad Demetrium. 9. NICANOR interfectus.	Cap.7.

Tandem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

Tandem IVDAS ipſe poſt confœderationem cum Romanis factam, cap.8. ſuccubuit in bello, quod Iudæis ex mandato Demetrij, poſt mortem Nicanoris, per Bacchidem & Alcimũ, Demetrij Regis Principes, illatum eſt, cap.9. O Ducem pijßimum, & in religione Iudaica conſtantißimum Heroa, gentisq́; ſuæ propugnatorem ac defenſorem fortißimum, qui tandem in uera confeßione proſtratus, fortiter obijt pro gloria Dei uindicanda.

A nono capite uſq; ad caput 13. deſcribitur hiſtoria IONATHÆ, fratris Iudæ Maccabæi, cui negocium fuit cum utroq; Demetrio, cum Bacchide & Alcimo, de quibus uictoriam obtinuit, fratris ſui Simonis adiutorio. Deinde cum Principibus iunioris Demetrij, donec à Tryphone per dolum interfectus eſt, præclarus Zelotes pro religione & uero Dei cultu.

A decimotertio capite uſq; ad ſedecimum deſcribitur hiſtoria Simonis, fratris Iudæ Maccabæi, & Ionathæ. Fuit autem Simon pacificus, donec & ipſe per dolum in conuiuio trucidatus eſt.

In ultimo capite poſt interfectum Simonem, ſucceßio filij illius IOANNIS ad finem libri deſcribitur.

DE SECVNDO LIBRO MACCABÆORVM.

SEcundus liber Maccabæorum eſt pro maiori parte repetitio eorum, quæ ſunt deſcripta in primo libro, præſertim quantum ad Iudam Maccabæum attinet.

Sunt autem quindecim Capita, quæ ſic diſcernuntur.

In primis ſeptem capitibus deſcribitur afflictio populi Iudaici, tàm per inſidias & proditionem Simonis cuiuſdam, quàm per crudelem Antiochi tyrannidem, ubi non tantùm Iudæ Maccabæi (qui tùm foris uitam agebat in deſerto) conſtantia prædicatur, ſed etiam ſeptem fratrum, qui unà cum matre ſua, Martyrio coronati ſunt.

In octauo et reliquis Iudæ Maccabæi fortia facta repetuntur, uſq; ad finem libri.

Tantùm de libris Maccabæorum, adeóq; de totius ueteris Teſtamenti libris, ſcilicet Legalibus, Hiſtoricis, Doctrinalibus & Propheticis, qui omnes computati numero ſunt quadraginta & octo, tàm Apocryphi, quos uocant, quàm Authentici, de quibus Chriſtus Ioh. 5. loquitur, inquiens: Scrutamini Scripturas.

Finis Librorum Veteris Teſtamenti.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

DE LIBRIS NO-VI TESTAMENTI.

NOVVM TESTAMENTVM continet libros, qui poſt reuelatum Chriſtum ſcripti ſunt, partim Euangelicos, partim aliâs Hiſtoricos, numero uiginti & ſeptem, etiam minimos computando, qui unicum ſaltem capitulum continent, ut Epiſtola Pauli ad Philomenem, Iudæ, & Ioannis duæ poſteriores.

DE LIBRIS EVAN-GELICIS.

Libri Euangelici ſunt quatuor nimirum à quatuor Euangeliſtis, Matthæo, Marco, Luca, & Ioanne, ſcripti. Et dicuntur Euangelici, quia ſeorſum IESV CHRISTI Euangelium continēt, id eſt, lætum nuncium de gratuita remiſsione peccatorum propter Mediatorem Chriſtum conſequenda.

DE LIBRO MATTHÆI.

MAtthæus, perinde ut primus inter Euangeliſtas Euangeliū ſcripſiſſe fertur, nempe ſtatim poſt aſcenſionem Chriſti, ita primum

quoq;

quoq; inter ipſos locum obtinet.Sunt autem hæ partes huius Euangelicæ hiſtoriæ principales.

A primo capite uſq; ad quintum præmittuntur quaſi exordij loco, non ſolùm ea, quæ pertinent ad Genealogiam & Natiuitatem Chriſti, ut 1.Enumeratio perſonarum in generationib.ab Abraham uſq; ad Chriſtũ. 2.Reuelatio facta Ioſeph.3.Magorum aduentus.4.Tyrannis Herodis:Sed etiam Ioannis Baptiſtæ uita & doctrina, nec non Baptiſmus & tentatio Chriſti, priuſquam prædicare incepit, & diſcipulos uocauit.

A quinto capite uſq; ad octauum deſcribitur ſermo Chriſti,quem habuit in monte coram diſcipulis, & uerè legalis concio,qua ceu iacto ſolido fundamento, præparauit eos ordine ad Euangelij miniſterium. 1. De beatitudine & præmijs bonorum operum. 2. De officio Apoſtolorum. 3. De uera Legis interpretatione. 4. De Eleemoſyna. 5.De oratione. 6.De ieiunio. 7. De ueris diuitijs. 8. De confidentia in Deum. 9.De iudicij ſinceritate. 10.De Orandi aſsiduitate. 11. De naturali æquitate. 12.De uitanda falſa doctrina.13.De ſtudio uiuendi iuxta Dei uerbum: In ſumma, Legem eſſe pædagogum ad Chriſtum, oſtendit hæc ipſius concio, & generalis enarratio Legis.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

Ab octauo uſq; ad decimum confirmat do- ctrinam egregijs miraculis & beneficijs, qui- bus & terra et mari miſeris atq; afflictis homi- nibus ſuccurrit, & ſe noſtrum eſſe Saluatorem oſtendit.

A 10. uſq; ad 13. Primùm informat, confir- mat & conſolatur ſuos Apoſtolos in miniſteriũ uerbi, Deinde Ioannis quoq; diſcipulos confir- mat, ipſum Ioannem commendat, multorum in- credulitatem damnat, & Deo Patri pro puſillo grege gratias agit. Poſtremò præter diſputati- onem cum Phariſæis de Sabbato, de ſignis &c. Iterum claris miraculis, & ſuam Manſuetudi- nem nõ extinguendo linum fumigans oſtendit.

A 13. cap. uſq; ad 19. Primùm deſcribit Mat thæus Parabolicas aliquot Chriſti conciones, de ui & efficacia uerbi Dei. Deinde indignam Io- annis Baptiſtæ mortem. Item Chriſti diſceßio- nem. Contentionem cum Phariſæis. Multorum ægrotorum ſanationem, Petri & reliquorũ A- poſtolorũ confeßionem, Chriſti transfiguratio nem. Chriſti erga Magiſtratum obedientiam. Paruulorum & puſilli gregis conſolationem.

Poſtremò ſubiungit de ſcandalo, & de re- mißione fratris illuſtrata per Parabolam, de iniquo diſpenſatore. Quæ pars rerum in Gali- læa geſtarum, ſummam Chriſti ſolicitudinem

pro

pro ſalute generis humani,ſummamq; in officio
docēdi et edendis Miraculis diligentiā oſtēdit.

A 19.uſq; ad 26.cap.deſcribit primùm Chri
ſti migrationem à Galilæa in Iudæam, & in uia
habitas diſputationes, nunc cum Phariſæis atq;
Scribis,nunc cum proprijs diſcipulis prædicen
do interim ſuam paßionem, & duos cœcos ſa=
nando. Deinde ingreſſum eius in Ieruſalem,&
acerrimam, adeoq; nouißimam in officijs præ=
dicandi diſputationem cum Iudæis, per tria ca=
pita 21. 22. & 23. cuius diſputationis atq; ob=
iurgationis hæ ſunt partes præcipuæ, ſcilicet,
1. De Baptiſmo Iohannis. 2. De duobus filijs.
3. De Vinea.4.De angulari lapide.5.De nuptijs
filij Regis. 6. De Tributo dando Cæſari. 7.De
Vxore ſeptem fratrum, & de Reſurrectione
mortuorum. 8. De magno mandato in Lege.
9. De Chriſto filio Dauid. 10.De maledictioni=
bus ſuper Phariſæos & Ieruſalem.

Poſtremò deſcribit colloquium Chriſti cum
diſcipulis in monte Olueti, de deſtructione Ie=
ruſalem,& de fine Mundi, cum grauißimis ad=
hortationibus ad uigilandum, adductis Para=
bolis.1.De malo ſeruo. 2.De decem uirginibus.
3.De talentis,cum enarratione de forma Iudicij
in extremo die.

A uiceſimo ſexto uſq; ad finem libri deſcri=
bit

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

bit Chriſti Paßionem, Mortem & Reſurrecti-
onem. Porrò paßionis Chriſti hiſtoria in ſex
partes principales commodißimè diſtribui po-
teſt, iuxta hunc uerſiculum:
Cœna, Hortus, Caiphas, Pilatus, Cruxq́;, Sepul-
crum.

Tantùm de Euangelio Matthæi: Quis au-
tem fuerit Matthæus ante conuerſionem, &
quomodo conuerſus ſit & uocatus, Vide ſupra
cap. 9. Matthæi.

DE EVANGELIO S. MARCI.

MARCVS ea quæ Matthæus copioſius
deſcribit, compendioſè complectitur, cu-
ius Euangelij liber in duas principales partes
commodißimè diuidi poteſt. Prior pars ab ini-
tio ſit uſq; ad decimum caput, ubi deſcribuntur
ea, quæ Ieſus docuit & fecit in Galilæa. Poſte-
rior eſt à decimo capite uſq; ad finem, ubi de-
ſcribuntur ea quæ docuit, fecit & paſſus eſt in
Iudæa, Reliqua nihil habent difficultatis in di-
uidendo, modò cum Euangelio Matthæi confe-
rantur.

DE EVANGELIO S. LVCÆ.

LVCAS

LVCAS qui indiuiduus Pauli comes fuit (ſicuti Marcus, Petri, ut quidam uolunt) non ſolùm eſt Marco, ſed etiam Matthæo copioſior, tàm in Euangelio, quàm in Actis Apoſtolorum.

Capita ſunt viginti quatuor, quæ ſic diſcerni poſſunt.

Ab initio uſq; ad quartum caput et conceptionem et natiuitatem Iohannis Baptiſtæ, tum ipſius Chriſti. Deinde prædicationem & carcerem Ioannis, Chriſti uerò Baptiſmum & Genealogiam ſubiungit.

A quarto capite uſq; ad decimum poſt hiſtoriam tentationis Chriſti, exponit doctrinam & miracula, quæ fecit in Galilæa, ut in Nazareth, Capernaum, Stagno Genezareth, & alijs locis Galilææ. Diſputans interim cum Phariſæis de Sabbato, Apoſtolos & populum inſtituens, Centurionis ſeruum ſanans, & filium Viduæ ſuſcitans, Mox quomodo Ioannem Baptiſtam coram turba, Peccatricem uerò coram Simeone Phariſæo commendauerit, & parabolam de Semine explicauerit, Dæmoniacumq; ſanauerit. Quomodo item mulieris fluxum ſanguinum ſiſtens, Iairi Principis ſcholæ filiam à mortuis re ſuſcitauerit.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

Poſtremò quomodo Diſcipulis inſtructis, emiſsis, & reuerſis, poſtquam eſt in monte transfiguratus, reliquerit Galilæam.

A decimo capite uſq; ad uiceſimum, deſcribit ea quæ Chriſtus docuit & geſsit in uia uerſus Ieruſalem. Docuit autem uel ſimpliciter, uel in Parabolis.

SIMPLICITER.

1 Inſtruit ſeptuaginta diſcipulos.
2 Exprobrat ciuitatibus incredulitatem.
3 Agit gratias Patri.
4 Admonet Legisperitum.
5 Commendat Mariam, ſororem Marthæ.
6 Docet diſcipulos orare.
7 Obiurgat Phariſæos.
8 Admonet diſcipulos.
9 Minatur impœnitentibus.
10 Perſtringit Herodem.
11 Perſtringit auaros Phariſæos.
12 Prædicit ſcandala.
13 Prædicit extremum diem.
14 Vocat ad ſe Pueros.
15 Recitat præcepta ſecundæ Tabulæ.
16 Admonet diuites.
17 Prædicit Paſsionem ſuam.
18 Conuertit Zachæum.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

IN PARABOLIS, Vt:

1 De Semiuiuo relicto.
2 De amico panes mutuo dante.
3 De forti armato.
4 De ſigno Ionæ Prophetæ.
5 De Lucerna accenſa.
6 De diuite epulone.
7 De ſeruo fideli & infideli.
8 De arbore fici.
9 De grano Sinapis.
10 De fermento.
11 De anguſta porta.
12 De primo loco & nouiſsimo.
13 De Cœna Dominica.
14 De ædificatione Turris.
15 De centum ouibus.
16 De decem drachmis.
17 De filio prodigo.
18 De iniquo diſpenſatore.
19 De diuite & Lazaro.
20 De ſeruo arante.
21 De iudice ſeuero.
22 De Phariſæo & Publicano.
23 De decem minis.

HISTORIÆ uerò & MIRACVLA quæ geſsit, hæc ſunt:

1. Eiecit Dæmonium mutum.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

2. Mulierem contractam erexit.
3. Hydropicum ſanauit.
4. Decem Leproſos mundauit.
5. Cœco uiſum reſtituit.
6. Sedit ſuper Aſinam.
7. Fleuit ſuper Ieruſalem.
8. Vendentes et ementes eiecit ex Templo.

A uiceſimo capite uſq; ad 22. ea ſunt deſcripta, quæ CHRISTVS in Templo Ieroſolymitano docuit, & cum Phariſæis diſputauit. Deinde quæ foris è regione Ieruſalem cum diſcipulis contulit.

Contra Phariſæos adduxit in mediũ 1. Quæſtionem de Baptiſmo Ioannis. 2. Parabolam de Vinea. 3. Prophetiam de lapide angulari. 4. De Tributo Cæſari dando. 5. Dilutionem argumenti Sadducæorum. 6. Propoſitionem de Chriſto, filio Dauid. 7. Eleemoſynam Viduæ.

Cum diſcipulis contulit, 1. De ſtructura Templi. 2. De Pſeudoprophetis. 3. De perſequtione. 4. De extrema die. 5. De uitanda ebrietate & crapula.

A uiceſimo ſecundo capite uſq; ad ultimum caput deſcribitur hiſtoria Paßionis & mortis CHRISTI, quomodo poſt Cœnam, & colloquium cum diſcipulis ſuis, ſit 1. A proprio di-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

ſcipulo traditus. 2. A Iudæis comprehenſus. 3. A Gentibus crucifixus.

In ultimo capite primùm Reſurrectionis, deinde Apparitionis, & poſtremò Aſcenſionis hiſtoria deſcripta eſt, præter egregium illum locum, de doctrina pœnitentiæ & remiſsionis in omnes Gentes prædicanda.

Summa huius diuiſionis his comprehenſa eſt verſiculis.

Per tria, perq; decẽ duo bis quib. additur unum
Lucæ Euangelij diuide particulas.

Item:

Orauit, docuit, Chriſtus fit uictima, uictor.

DE EVANGELIO IOANNIS.

IOANNES à Gratia nomen habet, quia à Chriſto maximè dilectus eſt. Scripſit Euangelium ſuum poſt alios Euangeliſtas, et ut plurimum circa doctrinam Chriſti uerſatur, præter pauca Miracula, quæ non ſunt ab alijs Euangeliſtis deſcripta. Et quemadmodum ultra omnes Apoſtolos in terra uixit: ita quoq; plures hæreſes contra diuinitatem Chriſti ſuppullulantes uidit. Vnde ſumta occaſione primùm de diuinitate & humanitate Chriſti ſcripſit. Dein-

Deinde uitam, doctrinam & miracula Chriſti perſequitur. Poſtremò paßionis, reſurrectionis & apparitionis hiſtoriam ſubiungit.

Diuiditur autem Euangelium Ioannis potiſsimum in quatuor partes, iuxta quatuor profectiones Chriſti. Nam Chriſtus quater profectus eſt Ieroſolymam tempore Paſcatis.

Prima profectio eſt poſt doctrinam de diuinitate & humanitate Chriſti, Poſt teſtimonium Ioannis Baptiſtæ *de Chriſto, poſt uocationem* Apoſtolorum, Deniq; *poſt miraculum in* Cana Galilææ. Quæ *omnia durãt uſq; ad quintum caput, in quo Chriſtus* Ieroſolymam *ueniens,* Primùm *eijcit uendentes & ementes ex* Templo. *Secundò diſputat cum* Phariſæis, *& ſeorſum cum* Nicodemo. *Mox relicta* Ieroſolyma, Primùm *in* Iudæa *per* Diſcipulos *ſuos baptizauit, unde occaſione ſumta* Ioannes Baptiſta *egregiam de Chriſto concionem habuit.* Deinde *tranſiens per Samariam, cum muliere Samaritana apud fontem diſputauit. Poſtremò rediens in Galilæam, Reguli filium ſanauit.*

Secunda profectio incipit capite quinto, et durat uſq; ad ſeptimum, in qua profectione primùm Ieroſolymis *hominem triginta octo annos in infirmitate laborantem, ad piſcinam Sabbato*

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

ſanauit, unde occaſione ſumta longam habuit contra Iudæos diſputationem, & egregiam de reſurrectione Mortuorum, & de autoritate ſacræ ſcripturæ concionem. Deinde rediens in Galilæam, Primùm quinq; panibus & duobus piſcibus, quinq; hominum millia ſaturauit. Deinde diu & multum de Spirituali pane (quod eſt Verbum Dei) cum Iudæis diſputauit. Poſtremò reliquis accepto ſcandalo diſcedentibus, Petrus nomine Apoſtolorum egregiam facit de Chriſto ſuæ fidei confeſſionem.

Tertia profectio incipit capite 7. & durat uſq; ad caput 12. in qua primùm Ieroſolymis in Templo non ſine contradictione & periculo docebat. 1. De autoritate ſuæ doctrinæ. 2. De Sabbato. 3. De ſua perſona. 4. De ſua paſſione. 5. De aqua uitæ. Deinde Mulierem in adulterio comprehenſam, & à Phariſæis ad ſe adductam, digito in terram ſcribens abſoluit, Et ſtatim iterum docebat populum, & uſq; ad finem octaui capitis acerrimè contra Iudæos diſputauit. Mox cœco nato uiſum reſtituit, ubi non parua contentio oritur inter Phariſæos & cœcum natum, uſq; ad finem noni capitis. Ad hæc uerum ſeſe Paſtorem eſſe oſtendit, ubi iterum incidit cum Iudæis in diſputationem, & contentionem, uſq; ad finem decimi capitis. Poſtremò

mò rediens trans Iordanem, et inde iterum Bethaniam, Lazarum (habita prius diſputatione cum ſororibus eius) reſuſcitauit, & iterum Iudæorum iram, pergens in deſertum, declinauit.

Quarta profectio incipit à duodecimo capite, & durat uſq; ad finem libri, in qua primùm diuertit in Bethaniam, ubi Maria Lazari reſuſcitati ſoror, opus ſuæ confeßionis, IVDA proditore indignante, Chriſto exhibuit. Deinde iuxta uaticinium Zachariæ Prophetæ Aſino inſidens, Hieroſolymam ingreſſus eſt. Poſtquam autem Ioannes, quæ in uia geſta ſunt, adductis ex Eſaia locis egregijs, uſq; ad finem duodecimi capitis, deſcripſit, mox in diuerſorio Ieroſolymitano quid actum ſit in Sacra Chriſti Cœna, uſq; ad 18. proſequitur, Nimirum, quomodo Chriſtus poſt lotionem pedum, poſt turbationem animi propter Iudam, Deniq; poſtquam & Iudæ proditionem, & Petri negationem uſq; ad finem capitis prædixerat, primùm egregiam per tria integra capita concionem habuerit, cuius propoſitio hæc eſt: Ne turbetur cor ueſtrum. Argumenta uerò hæc tria: 1. Poſſidebitis æternam uitam. 2. Interim Spiritus ſanctus uos conſolabitur. 3. Pater meus exaudiet uos. Deinde ſubiunxerit inſignem orationem ad Patrem ſuum, ſanctum & iuſtum. 1. Pro ſe

ipſo clarificando. 2. Pro defendendis ſuis diſcipulis. 3. Pro omnibus credentibus in uera doctrina & unitate Spiritus gubernandis et conſeruandis.

Adhæc deſcribit Euangeliſta Paßionem Chriſti cap. 18. et 19. quomodo pro ſalute generis humani primùm à Iuda, proprio ſuo diſcipulo, fuerit traditus. Secundò à Iudæis accuſatus. Tertiò, à Gentibus cruci affixus.

Poſtremis duobus capitibus Reſurrectionem Chriſti, & quæ poſt eam acciderint, pertexit Euangeliſta, & in altero capite Chriſti in Iudæa apparitiones coram diſcipulis & alijs, in altero uerò apparitiones coram diſcipulis ſuis in Galilæa factas, deſcribit. Vnde tandem, ut & alij Euangeliſtæ teſtantur, in cœlum profectus eſt, regnans iam pari cum æterno Patre ſuo potentia, & breui rediturus, ut iudicet uiuos & mortuos, omnemq; lacrimam ab oculis Electorum ſuorum abſtergat. Tantum de Euangelio Ioannis Euangeliſtæ & Apoſtoli.

ACTA APOSTOLORVM.

HIc liber Hiſtorialis à S. LVCA Euangeliſta ſcriptus eſt, & continet præcipuam primitiuæ Eccleſiæ poſt Aſcenſionem Chriſti hiſtori-

hiſtoriam, quæ ſequitur conuenienti ordine libros Euangeliorum.

Quanquam autem hic liber principali diuiſione diuidi poteſt in duas partes, nempe in res à Petro, & in res à Paulo geſtas poſt aſcenſionem Chriſti (Lucas enim ut plurimum deſcribit, Primùm Conciones. 2. Operationes. 3. Viſiones. 4. Miracula. 5. Carceres Petri. Deinde Pauli quoq; Conuerſionem, Peregrinationes, Diſputationes, Miracula, Carceres & Vincula) Tamen huius libri Viginti octo capita ſic commodiſsimè poſſunt diuidi.

II. Ab initio uſq; ad ſextum caput deſcribit Lucas primùm hiſtorias Aſcenſionis Chriſti. 2. Electionis Matthiæ in Apoſtolum. 3. Miſsionis Spiritus ſancti. Deinde quatuor egregias & fructuoſas Petri de Chriſto conciones, Primam in ſecundo. Secundam in tertio. Tertiam in quarto. Quartam in quinto capitibus, cum duobus Miraculis ſingularibus, à Petro Apoſtolo editis, nimirum de ſanato claudo, atq; de ſubitanea morte Ananiæ & Sapphiræ. Poſtremò de Apoſtolorũ in genere communione, perſequutione, carcere, flagris, oratione & conſtantia.

A ſexto capite uſq; ad 13. præter hiſtoriam de conuerſione Diui Pauli cap. 9. deſcribitur poſt electionem Diaconorum, concio & Martyrium

tyrium Stephani, nec non hiſtoria Simonis Magi, & Eunuchi ab Apoſtolo Philippo conuerſi. Qui duo uerum inter falſos & ueros Chriſtianos diſcrimen præ ſe ferunt.

Deinde continuatur hiſtoria de Diui Petri miraculis in ſanato Æneа, & reſuſcitata Tabitha. 2. Viſione. 3. Vocatione. 4. Profectione. 5. Prædicatione apud Cornelium, de uocatione Gentium. Poſtremò non ſolùm Petri cum Iudæis diſceptatio pro uocatione Gentium, per repetitionem hiſtoriæ de Cornelio, ſed etiam illius ſub Herode carcerati, & miraculoſa liberatio, Tyranno percuſſo diuinitus, & à Vermibus conſumto, fideliter & ordinè deſcripta ſunt.

A decimotertio capite uſq; ad finem deſcriptæ ſunt peregrinationes, nauigationes, manſiones, conciones, miracula, diſputationes, pericula, carceres & flagra Diui Pauli, ab eo die, quo dixit Spiritus ſanctus: Segregate mihi Paulum & Barnabam ad opus, ad quos uocaui eos, uſq; ad conductum, in quo Paulus cum cuſtodiente ſe Milite biennio manſit. Interim terra mariq; fideliter docuit.

1. PAPHIENSES.
2. Antiochenos. } Cap. 13.

3. Ico-

3.	Iconienſes.	Cap.14.
4.	Lyſtrenſes.	
5.	Hieroſolymitãos.	Cap.15.& 16.
6.	Philippenſes.	
7.	Theſſalonicenſes.	Cap.17.
8.	Berrœenſes.	
9.	Athenienſes.	
10.	Corinthios.	Cap.18.
11.	Epheſios.	Cap.19.
12.	Troadenſes.	Cap.20.
13.	Mileſios.	
14.	Tyrios.	Cap.21.
15.	Cæſarienſes.	

Tandem Hieroſolymis & Cæſariæ malè tractatus, incarceratus, & aliquoties per totum biennium, & ultrà, Iudicio Iudæis eum accuſantibus præſentatus, donec ad Cæſarem appellare coactus eſt, cap.20.uſq; ad 28.

Poſtremò deſcribit Lucas nauigationes Diui Pauli, poſtquam ad Cæſarem appellauit à Iudæa uerſus Romam, & Pauli de Chriſto teſtimonium apud Romanos, ut legis capite penultimo & ultimo. Sic clarè uidentur in hoc inſigni libro omnia teſtimonia, prædicationes & miracula eò ſpectare, quòd ſolum per fidem in Ieſum Chriſtum, ad peccatorum remiſsionem, et ad æternam uitam perueniamus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

DE EPISTOLIS DIVI PAVLI ET ALIORVM.

EPISTOLÆ Apoſtolorum, ſicuti ſupra quoq; diximus, ſunt tanquam Sigilla & Subſcriptiones, item teſtimominia & illuſtrationes eorum, quæ ſcripta ſunt ab Euangeliſtis, ut: Ego Paulus ſic ſubſcribo Euangelio Matthæi: Ego Petrus ſic ſubſcribo &c.

DE EPISTOLA AD ROMANOS.

HÆc Epiſtola Methodus eſt ſcripturæ ſacræ. Breuiter enim ea, quæ ad Chriſtianam religionem pertinent, comprehendit. Nec incommodè diuidi poteſt in quatuor principales partes.

Ab initio uſq; ad quintum caput ponit duas Propoſitiones, & utramq; firmis & euidentibus argumentis defendit. Altera Propoſitio Legalis eſt, nimirum hæc: OMNES HOMINES SVNT PECCATORES. Hanc probat, oſtendens omnes Gentes peccatores eſſe, in primo capite. Deinde Iudæos quoq; eſſe peccatores, in ſecundo capite. Poſtremò infert

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

fert OMNES eſſe peccatores, in tertio capite. Altera propoſitio Euangelica eſt, ſcilicet, QVOD HOMINES IVSTIFICENTVR GRATIS PER GRATIAM DEI, PER REDEMTIONEM QVÆ EST IN CHRISTO IESV. Hanc iuſticiam eſſe per Fidem, probat multis argumentis, capite 4. Primùm ab exemplo Abrahæ. Secundò à definitione iuſtificationis. Tertiò ex ordine cauſarum & effectuum. Quartò, ex cauſa promiſsionis.

A quinto capite uſq; ad nonum reſoluit utramq; propoſitionem in ſuas partes, de quibus ſeorſum diſputat. Primò quid ſit peccatum, Quid Lex, Quid Gratia, oſtendit interim, plus poſſe Gratiam per & propter Chriſtum quàm peccatum per Adam. Et eos damnat, qui ex prædicatione Gratiæ putant peccandum eſſe, declarans ecōtrà, nihil eſſe damnationis his, qui inſiti ſunt Chriſto Ieſu, qui non ſecundum carnem ambulant, Vbi ſubinfert capite 8. pro afflictis & ſub cruce uiuentibus, ab eo loco: Non ſunt condignæ paſsionis etc. uſq; ad finem capitis, octo egregias conſolationes.

1. De reuelatione futuræ gloriæ.
2. De compaſsione omnium creaturarum.
3. De gemitu miniſtrorum uerbi.

4. De

4. De ſpe uitæ æternæ.
5. De perſona Spiritus ſancti.
6. De prædeſtinatione.
7. De perſona Dei Patris.
8. De perſona Filij, Quis erga &c.

A nono capite uſq; ad 12. tractat locum de prædeſtinatione, repetens quæſtionem, poſitam initio tertij capitis, nempe hanc: Quid ſi quidam illorum non crediderunt, nunquid incredulitas eorum fidem Dei euacuauit? Abſit. Inde occaſione accepta primùm de Electione diſputat, ut ſciamus, ad quos iſta gratia pertineat, idq́; capite nono. Deinde iuſticiam fidei definit & exponit capite decimo. Poſtremò docet, Neminem offendi debere Prædeſtinationis uerbo, ſemperq́; labi eos, qui neglecta fidei iuſticia, à Prædeſtinatione ſalutem ſuam ſtudent incoare.

A duodecimo capite uſq; ad finem Epiſtolæ paræneſes aliquot ſeu admonitiones Chriſtianas ponit de Bonis operibus. Primùm in genere erga quemlibet proximum, ubi genera bonorum operum ponit, ut ſunt opera confeßionis, uocationis, dilectionis. Deinde erga ſuperiores ſeu erga Magiſtratum, cap. 13. Poſtremò erga inferiores, id eſt, infirmiores, cap. 14. 15.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

Caput ultimum continet ſalutationes ſeu uota & prædicationes Euangelicas. Et eſt ſalutatio non minimum Humanitatis officium cenſendum.

DE PRIORI EPISTOLA AD CORINTHIOS.

Qvàm diu Paulus Corinthi manſerit, quid illic egerit &c. Vide Act. 18. Reprehendit Paulus acriter Corinthios in hac Epiſtola, quos multis uicijs obnoxios eſſe nouit. Ad Legem itaq; pertinet, ut maximè, Nam eſt obiurgatoria Epiſtola, iubens Corinthios declinare à malo, & facere bonum.

Directa eſt contra
1. Sectarios, cap. 1. 2. 3. 4.
2. Inceſtuoſos.
3. Scortatores. 6.
4. Adulteros. 7.
5. Contentioſos. 8. 9. 10. 11.
6. Contemtores infirmiorum 8. 12. 13.
7. Superbos. 14.
8. Arrogantes. 15.
9. Negantes reſurrectionem à mortuis. 16.
10. Auaros.

Diui-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

Diuiditur autem commodius in quinq; partes principales.

Ab initio uſq; ad quintum caput uerſatur in prima Tabula Decalogi, damnans mundi ſapientiam, utpote ſaluti hominum pernicioſam, nempe quòd Sectas & Schiſmata pariat in Religione Chriſtiana. Deinde cōtemtum Miniſterij Euangelij propter ſuperbiam illorum, qui ſapientia humana ſunt inflati.

A quinto capite uſq; ad octauum tranſit ad ſecundam Tabulam, & inſectatur quædam uicia. Primùm enim iubet inceſtuoſum excommunicari, ſimilesq; alios uitari. Deinde reprehendit iniuriam, contentiones & hæreſes, indicans iniuriam uel ferendam, uel controuerſiam ad Arbitros potius, quàm impios iudices eſſe deuoluendam. Mox enumerat congeriem uiciorum, & ſeorſum luxum & libidines inſectatur, Coniugio, Cœlibatui & uirginitati ſuam laudem tribuens.

Ab 8. capite uſq; ad 12. reprehendit abuſum libertatis Chriſtianæ, nec non infirmos eſſe tolerandos admonet, potius quàm ut ſibi inuicem ſcandalo eſſe debeant, Præſertim in rebus exter-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

externis, ut in eſu, potu, ueſtibus, communione Sacramenti, nunc ſeipſum in exemplum trahẽs, nunc ex ueteri Teſtamento horrenda exempla adducens.

A duodecimo uſq; ad 15. enumerat primùm egregia Dei dona, quibus miniſterium uerbi ſeruatur ad gloriam Dei. Deinde caritatem eis ob oculos depingit. Poſtremò uerbi Miniſterium & prædicationem ita commendat, ut omnibus concionibus & lectionibus ſcripturarum eam præferre non uereatur.

A 15. uſq; ad finem, primùm eſſe reſurrectionem mortuorum, euidentiſsimo Chriſti exemplo demonſtrat. Deinde corporum in æterna uita claritatem diuerſam eſſe, multis ſimilitudinibus oſtendit, ſubiungens et reſurgendi modum, uictoriam piorum abſorpta morte.

Poſtremò præter familiaria de collectis, ſeu ſanctorum ſubſidijs agit ultimo capite, clauſulam finalem, horrenda commmatione ſubnectens, ut qui non amet DOMINVM NOSTRVM IESVM CHRISTVM, *ſit maledictus, & æternæ morti deſtinatus.*

DE POSTERIORI
EPISTOLA AD CORINTHIOS.

DIffert hæc Epiſtola à priori ſicut Oleum à Vino, ſeu Euangelium à Lege. Hîc enim mitius agit cum Corinthijs. Nam in hac ſecunda Epiſtola conſolatur Paulus Corinthios, & exhibet ſe benignum erga eos, & iubet ut excommunicatum recipiant in gratiam.

Conſiſtit autem hæc Epiſtola, in	1. Conſolationibus	ad bona opera &	1. 2.
	2. Commēdationibus		3. 4. 5.
	3. Adhortationibus		6. 7.
		Eleemoſynas.	8. 9.
	4. Inuectionibus		10.
	5. Comminationibus.		11.

Sic itaq; diuidi poteſt.

Ab initio uſq; ad ſextum caput ſunt commendationes. Primùm enim oſtendit ſuam erga Corinthios caritatem, & quòd omnia prædicauerit, fecerit & paſſus ſit ad ipſorum ſalutem & utilitatem. Deinde commendat Euangelij Miniſterium, ut ſummè neceſſarium, quódq; dignus ſit miniſterio Legis, & augetur in credentibus, ac ſpem facit eis de æterna gloria per crucem.

A ſexto capite uſq; ad 10. ſunt adhortationes. Primùm enim hortatur eos, ut ornetur Dei

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

uerbum operibus et patientia. Deinde & *Eleemoſynas præſtent pauperibus ſanctis in Ieruſalem.*

A decimo capite uſq; ad finem ſunt inuectiones & comminationes. Primùm enim inuehitur in Pſeudoapoſtolos, contra quos agit confidenter & in Domino gloriatur, ſcilicet

De
1. Externis & alienis rebus & perſonis.
2. Proprijs paßionibus in corpore.
3. Proprijs paßionibus in animo pro Eccleſijs.
4. Fuga & euaſione.
5. Viſionibus & reuelationibus.
6. Tentationibus.
7. Fidelitate ſua in miniſterio uerbi apud Corinthios.
8. Promtitudine uel ſtudio ſeruiendi Corinthijs.
9. Voluntate moriendi pro Corinthijs.
10. Iuſticia bonæ conſcientiæ, quòd non læſerit Corinthios.

Deinde multas rationes addit, quòd Paulus ipſe ſolus in Miniſterio uerbi plus laborauerit & paſſus fuerit, quàm omnes in uniuerſum Pſeudoapoſtoli Corinthiorum, ut laboribus, plagis, carceribus &c. cap. 11.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

Poſtremò minatur Corinthijs ultimo capite, qui reſipiſcere nolunt, & (ut Auguſtinus inquit) iudicem ſe uenturum ſcribit, ut non inueniat, quos condemnet.

Præterea dicit, ſe orare pro Corinthijs, ut nihil mali faciant. Vnde inquit Auguſtinus: Apparet uoluntatem hominis à Deo corripi, et dirigi ut bona opera faciat. Pſal. 63. A DOMINO greſſus hominis diriguntur.

DE EPISTOLA PAVLI AD GALATAS.

HÆc Epiſtola proximè accedit ad Epiſtolam, quam Paulus ad Romanos ſcripſit, quantum ad doctrinam Chriſtianam attinet. Paulus enim contra Pſeudoapoſtolos defendit articulum Iuſtificationis, & confirmat iuſticiam fidei, quòd homo non iuſtificetur ex operibus Legis, ſed tantùm per Fidem Ieſu Chriſti. Et quanquam ſunt duæ principales partes huius Epiſtolæ, Altera de iuſticia fidei, uſq; ad quintum caput, Altera de fructibus fidei, ſeu bonis operibus uſq; ad finem. Tamen cùm ſint ſex capita, poſſunt bini & bini per ſe conſiderari.

Paulus

Paulus enim in primo et ſecundo capite extollit & commendat ſuam uocationem, quòd non humana, ſed diuina autoritate docuerit Ecclesias. Id multis argumentis probat eſſe uerisſimum, uidelicet:

1. Quòd abierit in Arabiam ſtatim à ſui conuerſione.
2. Venerit Ieroſolymam, tantùm uidere Petrum.
3. Abierit in partes Ciliciæ & Syriæ.
4. Non circumciderit Titum Ieroſolymis.
5. Nihil à magnis Apoſtolis acceperit.
6. Reprehenderit Petrum.

Deinde poſita principali propoſitione in fine ſecundi capitis, uidelicet, QVOD HOMO NON IVSTIFICETVR EX OPERIBVS LEGIS, SED PER FIDEM IN CHRISTVM, pergit eam probare tertio & quarto capite, Primùm, Scripturis. Secundò, Exemplis. Tertiò, Similitudinibus Scripturæ, ex Geneſi, Leuitico, Deuteronomio, & Abacuc. Similitudines præter allegoriam ſunt tres. Primùm de legatore Teſtamenti. Secũdò, de Pædagogo. Tertiò, de Tutore.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

Sũma argu-mẽtorũ hæc eſt, Chriſtus

1. Non eſt miniſter peccati.
2. Tradidit ſemetipſum.
3. Non fruſtra mortuus eſt.
4. Spiritus Sanctus ex auditu fidei datur.
5. Abrahã fide iuſtificatus eſt.
6. Iuſticiarij ſub maledicto ſũt.
7. Iuſtus ex fide ſua uiuit.
8. Chriſtus factus eſt maledictum pro nobis.
9. Iuſticia fuit ante Legem.
10. Hæreditas eſt ex promißiõe.

Ergo non ex operibus Legis, ſed per fidem in Chriſtũ iuſtificamur.

Poſtremò docet in 5. & 6. capite, poſita conclusione de loco Iuſtificationis, fructus fidei, ſubnectens præcepta de moribus, de bonis operib. Vt credentes ambulent ſecundum caritatem, et tueantur quidem in Chriſto libertatem, ſic tamen, ut ea non utantur. Porrò quòd Paulus fuerit apud Galatas, Vide Act. 18.

DE EPISTOLA AD EPHESIOS.

EPiſtola ad Epheſios eſt amplificatio loci de Iuſtificatione & reconciliatione ſatis copioſa per omnes cauſas. Et mirabilis atq; profunda Euangelij cõmendatio, longaq; beneficiorum Dei in cauſa ſalutis noſtræ cõmemoratio.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

Diuiditur autem in duas principales partes, ſcilicet in arborem, & fructus arboris, id eſt, in doctrinam iuſticiæ fidei & bonorum operum.

Summa prioris partis, quæ fidem reſpicit, conſiſtit in his beneficijs Dei nobis exhibitis in Chriſto, ut ſunt:

1. *Benedictio ſpiritualis.*
2. *Electio.*
3. *Prædeſtinatio.*
4. *Adoptio.*
5. *Bona uoluntas.*
6. *Glorioſa gratia.*
7. *Redemtio.*
8. *Remißio peccatorum.*
9. *Vocatio.*
10. *Euangelium ſalutis.*
11. *Spiritus promißionis.*
12. *Fides.*
13. *Dilectio.*
14. *Spiritus ſapientiæ.*
15. *Cognitio uocationis.*
16. *Cognitio uirtutis Dei.*
17. *Viuificatio.*

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

18. Vocatio Gentium.
19. Paſsio Chriſti.
20. Euangelizatio pacis.
21. Eccleſia ex Gentibus collecta.
22. Miniſterium Verbi.
23. Caritas Chriſti.
24. Plenitudo Dei.

Hic eſt uerus et ſummus Chriſtianorũ theſaurus, ex latitudine & longitudine, altitudine & profunditate dilectionis Chriſti collectus.

Poſterior pars à quarto capite uſq; ad finem Epiſtolæ cõſiſtit in his fidei fructibus, qui ſunt, I. Humilitas. II. Lenitas. III. Patientia. IIII. Caritas erga proximum in omnibus donis. V. Nouitas uitæ. VI. Veritas. VII. Iuſticia. VIII. Benignitas. IX. Miſericordia. X. Caſtitas cum contrarijs uicijs, quæ Chriſtiani uitare debent. Deinde gratiarum actio, cum informatione ſingulorum ſtatuum & deſcriptione militis Chriſtiani, contra ſpirituales nequitias per totam uitam pugnaturi, Cuius lumbi habebunt baltheum ueritatis: Pectus thoracem iuſticiæ: Pedes habebunt calceos Euangelij pacis: Manus ſcutum fidei: Caput Galeam ſalutis: Latus gladium ſpiritus: Sagittæ eius ſunt, I. Oratio. II. Obſecratio. III. Deprecatio. IIII. Sedulitas. V. Vigiliæ.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

DE EPISTOLA AD PHILIPPENSES.

EPiſtola ad PHILIPPENSES Romæ in uinculis à Paulo ſcripta, etſi non continet integram diſputationem, qualis eſt in Epiſtola ad Romanos et Galatas, tamen eſt inſignis & adhortatoria Epiſtola ad conſtantiam, ut pij in iuſticia Fidei conſtanter pergere debeant. Porrò de Philippenſibus uide Act. 16.

Quanquam autem diuus Paulus primùm agit gratias. II. Orat. III. Monet. IIII. Laudat. V. Conſolatur. VI. Vocat mortem lucrum. VII. Cupit diſſolui et eſſe cum Chriſto. VIII. Exultat ingēti gaudio de ſui immolatione. IX. Contendit ad ſcopum. X. Iactat ciuitatem noſtram in cœlis eſſe. XI. Expectat inde Saluatorem aduenientem: Tamen ut capita ſunt quatuor, ita quatuor præcipuè agit ſingula in ſingulis capitibus.

In primo capite poſt ſalutationem & Exordium proponit ſeipſum illis Exemplum, & hortatur eos ad patientiam in afflictionibus habendam, indicans, afflictiones piorum cedere illis in bonum.

In ſecundo capite hortatur eos ad concordiam et unitatem, ne quid faciant per contentio-

nem, ſed per humilitatem ſibi inuicem ſeruiant, exemplo Chriſti, qui humiliauit ſeipſum, &c. Præterea commendat eis Timotheum & Epaphroditum fideles uerbi Dei miniſtros.

In tertio hortatur eos, ut caueant impios doctores, Circumciſionis ſeu meritorum humanorum, & ſectentur ſolùm illam doctrinam, quæ eſt de iuſticia fidei in Chriſto: iterum ſeipſum exemplum proponit eis imitandum.

In quarto hortatur eos, ut in eadem certa, pia & firma doctrina conſtent, perdurent atq; perſiſtant cum gaudio & pace. Præterea gratias agit eis pro muneribus fideliter miſsis, iuxta Miniſterij ipſius in uerbo Dei rationem.

DE EPISTOLA AD COLOSSENSES.

HÆc Epiſtola ferè eadem eſt cum Epiſtola ad Epheſios, niſi quòd hæc eſt breuior. Quemadmodum enim Epiſtola ad Galatas Methodus eſt Epiſtolæ ad Romanos, ita hæc Epiſtola methodus eſt Epiſtolæ ad Epheſios, ſeu compendium quoddam. Summa huius Epiſtolæ eſt, quòd nihil eſt tàm aduerſum fidei & ſaluti noſtræ, quàm ubi ratione humana, quæ Dei ſunt, æſtimare cœperimus.

Diuiditur autem in duas partes principales, (ſicuti & Epiſtola ad Romanos, Galatas & Epheſios) nempe in arborem & fructus, ſeu in doctrinam Fidei & Caritatis.

Priora enim duo capita continent non ſolùm Euangelij & Fidei definitionem, eſſe ſcilicet ſapientiam cognoſcendi Chriſtum, quòd ſit Dominus, Redemtor, Deus & reconciliator noſter. Sed etiam grauißimam adhortationem ad hanc Euangelij doctrinam, & dehortationem à falſa doctrina, quam inſectatur acerrimè, depingens, ut uerus Propheta, Papatum ac Monachatum in Religione Angelorum &c. quorum traditionibus unicum ac ſolum Chriſtum, peccati, mortis & Satanæ uictorem ac triumphatorem opponit.

Reliqua duo capita continent admonitiones de moribus Chriſtianorum, ut uitam ſua profeßione dignam uiuant, & exuentes ueterem hominem, induant nouum, per Caritatem et uerbi Chriſti obſeruationem. Deinde ſingularum in Oeconomia et re familiari perſonarũ pro cuiuſq; conditione breuem informationem,

nem, qua requirit à Mulieribus, filijs ac ſeruis obedientiam: à Viris & ſenibus et Dominis, dilectionem, humanitatem & æquitatem, Poſtremò precandi ſtudium, & quædam familiaria, ut commendationes, ſalutationes, & ſingularia Pauli pro ſuo more præcepta.

DE PRIORI EPISTOLA AD THESSALONICENSES.

QVemadmodum in Actis cap. 17. diligentia Theſſalonicenſium in inquiſitione ſcripturarum commendatur: Ita Paulus in hac Epiſtola fidem et conſtantiam eorum commendat, & ad perſeuerantiam hortatur.

Diuiditur autem in duas partes principales.

In primis enim tribus capitibus uerſatur in continua quadam narratione, qua non ſolùm commendat Theſſalonicenſes. Primò propter Euangelij ſuſceptionem, Secundò propter Fidei conſtantiam. Tertiò propter perſecutionis patientiam. Quartò, propter imitationis exemplum. Quintò, propter uerbi deuulgationem. Sextò, propter Fidei celebrationem: Sed etiam illis

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

illis in exemplum perſeuerantiæ commemorat ſuos labores, ſtudia, pericula, certamina, conuerſationem, deſiderium, ſolicitudinem, precationes. In ſumma, quomodo ſe geſſerit apud eos, & quid ſuſtinuerit eis in exemplum.

In duobus reliquis capitibus primùm eos à uicijs dehortatur, & ad exercitium bonorum operum hortatur. Deinde confirmat eos de Reſurrectione, proponens ipſis quatuor argumenta, I. De morte, quòd ſit ſomnus. II. De Reſurrectione Chriſti. III. De ordine reſurgendi. IIII. De uita æterna, quibus argumentis ſeſe conſolari queant. Poſtremò de extremi diei ſubitaneo aduentu agit, quo eos àd uigilantiam hortetur, addens in fine congeriem bonorum operum, & bonarum ordinationum, quibus gubernanda eſt uita Chriſtiana.

DE POSTERIORI EPISTOLA AD THESSALONICENSES.

HÆc ſecunda Epiſtola eſt correctio ſententiæ prioris Epiſtolæ de extremo die, nimirum, Nos qui uiuimus, qui reſidui ſumus, etc. Item, Dies Domini ſicut fur &c. Perterrefacti fuerant enim his Pauli uerbis Theſſalonicen-

ſes

ſes atq; inde colligerent, ſe uiſuros extremum diem ſua ætate. Paulus itaq; corrigit ſeipſum, & extremum diem in foribus eſſe negat, Prophetans de regno Antichriſti, & de horrenda ab Euangelio defectione, diem iudicij præceſſura. Porrò quorſum Paulus in hac Prophetia reſpexerit, & quid in ſpiritu futurum præuiderit (ſicut etiam 1. Tim. 4.) nunc à poſteriori, cùm ſit res manifeſta, norunt omnes fideles, quòd de Romano Pontifice fuerit uaticinatus.

In primo gratulatur Paulus Theſſalonicenſibus Fidem. II. Dilectionem. III. Perſeuerantiam in Cruce, collationem inſtituens inter præmia Piorum, & pœnas Impiorum, ut hi quàm primùm, ab impietate, piorumq; perſequutione deſiſtant, illi uerò conſtanter pergant, & ſic currant, ut præmium apprehendant. 1. Cor. 9.

In ſecundo capite Paulus interpretatur ſententiã prioris Epiſtolæ de extremo die per Prophetiam de Romani Imperij deuaſtatione, pariter & de regno Antichriſti, quod regnaret ante Iudicium extremum in Eccleſia, nec non efficeret, ut ſua mandata ſuper Dei mandata ſeruarentur, cuius tyrannide preßi homines à Fide deficerent, et ad traditiones humanas tranſirent. Porrò ad finem Prophetiæ gratulatur

iterum Theſſalonicenſibus æternam in CHRISTO tam electionem, quàm uocationem, & obiter adhuc magis ſuum illis officium commendat.

In tertio capite Paræneſes ſeu admonitiones aliquot inſtituit, præſertim contra uitam ocioſam, ne qui nihil agerent, malè (ut fit) agere diſcerent, ſed quisq; in ſudore uultus ſui pane ſuo ueſceretur. In fine ponit cauſam finalem pariter, & modum denunciationis & excommunicationis, ut ſcilicet, Excommunicatus & rubore ſuffundatur, cùm uideret ſe uitari ab omnibus, & uel diſcat agnoſcere ſuum erratum, & ut frater interim corripiatur, ut nullo modo quaſi inimicus exiſtimetur.

DE PRIORI EPISTOLA AD TIMOTHEVM.

Epiſtola ad Timotheum hæc prima, etſi omnibus hominibus concionatur, tamen familiarißimè nota ſit miniſtris Euangelij.

Fuit enim Timotheus Epiſcopus & fidelis uerbi Dei Miniſter. Nam Paulus poſtquam eum circumciderat, & ad Miniſterium uerbi uocauerat, habuit eum aliquando Comitem, aliquando Le-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

do Legatum fidelem in officio Apoſtolatus, donec Eccleſijs Epheſianis in uerbo Dei præfectus eſt. Ideo Paulus eum, ut adhuc iuuenem, informat in ijs, quæ uerè & propriè pertinent ad Epiſcopatum, cui etiam peculiariter optat præter gratiam & pacem, etiam miſericordiam, ut & opus habent Epiſcopi & Paſtores maiori præ alijs conſolatione, cùm ultra omnes patiantur. Sit igitur hæc Epiſtola fidelibus uerbi prædicatoribus commendata, utpote eis ſingulariter ſcripta.

Sex ſunt huius Epiſtolæ Capita, quæ ſic diſcerni poſſunt.

In primo capite poſtquam Paulus fabulas & impiam doctrinam deteſtatus eſt, tradit compendium de uſu & effectu Legis & Euangelij, ſeipſum proponens exemplum, ut admoneat Timotheum de ſumma doctrinæ Chriſtianæ, quam Epiſcopum oportet profiteri.

In ſecundo capite uult primùm uiros, deinde ſeorſum etiam mulieres, per Timotheum admoneri uiros (quo uocabulo totam domũ comprehendit) ut orent pro omnibus hominib. in genere. Deinde ſeorſum pro Magiſtratu, quem Deus (inquit)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

(inquit) per Mediatorem Chriſtum, ut, Omnes homines uult ſaluos fieri. Poſtremò, ut orent in omni loco, ſeu ubicunq; locus fuerit & occaſio orandi. Mulieres uerò, ut ornent ſe non ſumtuoſo & ſplendido ueſtitu aut gemmis & auro, ſed uirtutibus & bonis operibus, ut habitus integritatem uitæ pariter & uerecundiam teſtetur. Deinde docendi munus & autoritatem in uiros eis derogat. Poſtremò commendat illarum officium, & eas conſolatur.

In tertio capite, quales oporteat eſſe miniſtros uerbi, nec non illorum uxores oſtendit, nunc ea quæ decent approbando, nunc ea quæ non decent reprobando & damnando. Requirit enim in Epiſcopo & Diacono (ſub quibus uerbi Dei miniſtros omnes comprehendit) præter integritatem uitæ & coniugium.

1. Sobrietatem.
2. Modeſtiam.
3. Caſtitatem.
4. Hoſpitalitatem.
5. Dexteritatem in docendo.
6. Æquitatem.
7. Curam domeſticam.
8. Bonum teſtimonium.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

E diuerſo damnat in eodem

1. Ebrietatem.
2. Dicacitatem.
3. Turpis lucri cupiditatem.
4. Pugnacitatem.
5. Auariciam.
6. Superbiam.

In Vxoribus miniſtrorum requirit,

1. Pudiciciam erga uirum.
2. Taciturnitatem erga proximum.
3. Sobrietatem erga ſeipſas.
4. Pietatem erga Deum.

In fine capitis deſcribit domum Dei, ſubiungens miniſterium Euangelij, ſeu Chriſti tranſitum ſecundum humanitatem.

In quarto capite falſam doctrinam pijs omnibus cauendam, cum ſuis ſignis & notis, nempe prohibitionem coniugij et ciborum, Prophetico more proponit, ac uenturam prædicit. An non hic tam manifeſtè depingit Papatum, ac ſi in medio Papatu uixiſſet? Sunt'ne in Papatu I. Spiritus ſeductores. II. Doctrinæ Dæmoniorum. III. Hypocriſis. IIII. Cauteriatæ conſcientiæ. V. Prohibitio Matrimonij. VI. Prohibitio ciborum?

Timotheum econtrà uult Paulus operibus pietatis

pietatis erga proximum exerceri, ſuumq́; officium diligenter adminiſtrare.

In quinto capite primùm tria genera uiduarum recenſet, Vt ſunt, Viduæ diuites, Pauperes & Iuuenes. Diuites uult domibus ſuis præeſſe. Pauperes uult Eccleſiæ ſumtibus ali. Iuniores autem nubere in Domino. Deinde Presbyteris ſeu uerbi Dei miniſtris uult adminiſtrari honorem, uictum & iuſticiam, de ſingulis fideliter admonens Timotheum.

In ſexto capite poſt inſtructionem ſeruorum, concludit Epiſtolam graui dehortatione à falſa doctrina, pariter & ab auaricia, fideliter admonens Timotheum, ut in uera doctrina perſeueret, & in uera temperantia ſeu rerum mediocritate uitam agat, ſectando pietatem, fidem & caritatem. Diuitibus uult hæc tria prohiberi, Primò ſuperbiam. Secundò confidentiam in diuitijs. Tertiò abuſum diuitiarum. Timotheum uerò uult à uacuis diſputationibus alienum eſſe.

DE POSTERIORI EPISTOLA AD TIMOTHEVM.

PErgit D. Paulus etiam ex carcere Timotheum admonere, ut bona fide, tanquam

magni precij depoſitum, & theſaurum puram Euangelij doctrinam cuſtodiat, & ad poſteros incorruptam curet tranſmitti, inſuper afflictionem ferendo cum Euangelio ſecundum uirtutem Dei. Porrò non ſoli Timotheo, ſed omnibus gubernatoribus & Eccleſiæ doctoribus, in omnibus, qui rectè Euangelij doctrinam perceperunt, Spiritus ſanctus per os Pauli concionatur. Quare debet etiam hæc Epiſtola Miniſtris Euangelij quàm commendatiſsima ſemper eſſe.

Sunt tantùm quatuor Capita, quæ ſic diſcernuntur.

In primo capite poſt gratulationem admonet Timotheum, 1. De reſuſcitanda gratia Dei. 2. De non erubeſcendo propter Euangelium et uincula Pauli. 3. De afflictione ferenda. 4. De retinenda forma ſanorum uerborum. 5. De bono depoſito cuſtodiendo. Interſerit autem egregium & uerè Euangelicum locum: QVI NOS SALVOS FECIT, &c. apertè contra iuſtificationem operum, & pro ſola gratia Dei, commendans inſuper officium ſuum, et Oneſiphori domum contra defectionem Aſianorum ab Euangelio.

In ſecundo capite poſt commendationem doctrinæ, primùm hortatur eum ad ferendam adflictio-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

flictionem, adductis in medium egregijs argumentis à præmio. Deinde eum à contentione uirorum & uaniloquio dehortatur, oſtendens non magis mirum eſſe, ſi boni pariter & mali ſunt ſimul in Eccleſia, quàm ſi in domo diuitis ſunt uaſa alia in honorificum uſum, alia in uſum contumelioſum deſtinata.

Poſtremò præcipuum eſt in hoc Capite, quòd uult eum rectè ſecare uerbum Veritatis, uidelicet, ne confundat inter ſe Legem & Euangelium, ſed Legem urgeat contra malos, facinoroſos & obſtinatos, ut uel tradantur Magiſtratui puniendi, uel excommunicentur: Adflictos uerò & probos Euangelio conſoletur. In fine capitis oſtendit, pœnitentiam eſſe donum Dei.

In tertio capite prioribus periculis, nempe de Aſianorum & aliorum ab Euangelio Chriſti defectione, ſubnectit aliud periculum, & congerie depingit falſos doctores, quos nouiſſimis temporibus uenturos prædicit, contra quos hortatur Timotheum, ut ſua conſtantia conſulat etiam poſteritati.

Porrò quemadmodum in ſuperiori Epiſtola, ſic etiam hoc loco præuidet Paulus in ſpiritu Romanorum Pontificum impietatem, & ea

quæ his nongentis annis in Papatu tranſacta ſunt. In fine commendat ſacram Scripturam, qua commendatione nihil poteſt dici excellentius.

A quarto capite concludit Epiſtolam per obteſtationem, qua fideliter obteſtatur Timotheum, ut opus faciat Euangeliſtæ, ſignificans adeſſe tempus ſuæ reſolutionis, & ſe bonum certamen certaſſe, Deinde quædam familiaria ſubiungens, Epiſtolam finit. Scripſit autem hanc Epiſtolam haud dubiè paulò ante ſuum Martyrium, cùm Neroni ſecundò ſiſteretur.

DE EPISTOLA
AD TITVM.

QVanquam hæc Epiſtola nõ talis eſt methodus, ut eſt Epiſtola ad Romanos: tamen mira breuitate, totius Chriſtianæ doctrinæ compendium continet, in quo primùm doctores inſtruit & informat, ut hæc tria capita commodiſsimè iuxta tres ſtatus principales, nempe Religionem, Politiam & Oeconomiam, diſcerni queant. Quorum ultimum, nempe Oeconomiam, in medio collocat Paulus, quippe propter quem Statum conſeruandum reliqui duo à Deo ordinati ſunt.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

Pulcrè aūt interſerit huic informationi locum iuſtificationis, ſemel atq; iterum, ut eò tanquam ad ſcopum omnia dirigi atq; referri debeant.

In primo capite religionem diſcernit, et ut in Epiſtola ad Timotheum, ita hîc quoq; deſcribit ſub nomine Epiſcopi, omnes Euangelij miniſtros, quales eſſe debeant in doctrina & uita, nunc propter ipſos fideles, nunc propter falſos doctores, quos ad finem uſq; capitis depingit, & illorum impietatem tanquam in ſpeculo, in quo noſtri Papiſtæ ſe rectius intueantur, conſpiciendam proponit.

In ſecundo capite tabulam Oeconomicam pingit, & ſingulorum ſtatuum in œconomia uitam informat, ubi ſub nomine Iuuentutis Titum ipſum admonet, ut in omnibus ſeipſum præbeat exemplum bonorum operum. Mox rationem addit, nempe apparitionem gratiæ Dei, per hoc quòd CHRISTVS dedit ſemet ipſum pro nobis, ut in eo modeſtè, iuſtè & piè uiuamus.

In tertio capite dat præcepta de Politia, & de obedientia erga Magiſtratum præſtanda, ſubditos omnes per Titum admonendos eſſe docet, graues ſubiungens cauſas, nimirum quòd horum omnium debitores ſumus. Primùm, Le-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

gales, deinde Euangelicas, iterum adducens egregium locum iuſtificationis, quo ſalutem derogat operibus, & ſoli miſericordiæ Dei propter Mediatorem Chriſtum adſcribit, ubi formam & modum noſtræ redemtionis luculenter oſtendit, quòd eum, qui nouus homo fieri cupit, neceſſe ſit credere & baptizari. Subiungit ad finem uſq; adhortationē ad bona opera præſtanda, & dehortationem à ſtultis quæſtionibus & hæreſibus,, præter quædam familiaria.

DE EPISTOLA PAVLI AD PHILEMONEM.

HÆc Epiſtola miram Pauli Caritatem erga proximum ſpirat, per hoc quod Oneſimum ſuo domino Philemoni ſumma animi humilitate, ſuauiſsimisq; uerbis ſtudet reconciliare. Primùm commendat Philemonis fidem & caritatem. Deinde petitionem ſuam pro Oneſimo ad fidem conuerſo proponit. Poſtremò ſuauiſsimis affectibus Oneſimi culpam in ſe transfert, & eum ſuo domino iam non ut ſeruum, ſed ut cariſsimum fratrem in Chriſto reconciliat, interim non obſcurè ſuum in Philemonem ius, ut præceptoris in diſcipulum, inſinuans, tacitè ei imperat, ut fugitiuum ſeruum in gra-

tiam uel ex debito recipere nõ grauetur. Egregium *caritatis* Exemplum *& concordiæ ſtudium in* Paulo.

DE EPISTOLA AD EBRÆOS.

QVanquam dubium eſt, an hæc Epiſtola ſit diui Pauli, propter aliquot locos in 9.10. & 12. cap. ex quibus conuincitur à quibuſdam non eſſe Pauli: Tamen Epiſtolæ ſcopus autorem habet Spiritum ſanctum, Tradit enim diſertè, Chriſtum eſſe uerum Deum & uerum hominem, adeoq; unicum noſtrum redemtorem ac Saluatorem, & conſiſtit maior pars Epiſtolæ in collatione, qua conuincit, Chriſtum eſſe Dominum omnium, nempe Filium Dei naturalem ac æternum. Confert enim Chriſtum,

1. Cum Angelis, cap. 1. & 2.
2. Cum Moſe, cap. 3. & 4.
3. Cum Aarone, cap. 5.
4. Melchiſedech, cap. 6. & 7.
5. Sacrificijs legalibus, cap. 8. 9. 10. Quibus omnibus maior eſt Chriſtus, per ſuum ſacrificium, ſanguinem et mortem, æterna redemtione inuenta.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

Capita ſunt tredecim, quæ pro maiori declaratione ſic diſcerni vtcunq; poſſunt.

In duobus primis capitibus, poſt Exordium, in quo Chriſti diuinitatem pariter & humanitatem breui deſcribit narratione, ipſum Angelis excellentiorem eſſe, nouem argumentis oſtendit, in quibus Chriſtum Deum, creatorem & omnipotentem eſſe prædicat, & Euangelium ipſius Legis prædicationi anteferendo, diluit intermixtas occupationes. Omnia tendunt in hunc finem, ut Iudæi, quibus ſcribit, relicto Iudaiſmo, firma in ſolum Chriſtum fiducia ſpem omnem collocent. Atq; hæc eſt principalis Epiſtolæ propoſitio.

In tertio & quarto capite Chriſtum excellentiorem Moſe prædicat, collationem inter dominum & ſeruum inſtituens. Mox ad Euangelij tempus applicat illud Hodie, quod eſt in Pſalmo 59. cum comminatione ſatis horrenda, ab exemplo illorum, qui propter incredulitatem in deſerto perierunt, à requie terræ Canaan excluſi.

In quinto, ſexto & ſeptimo incipit deſcribere Chriſtum Sacerdotem, conferendo cum primùm cum Aarone, deinde cum Melchiſedech,

dech,cuius deſcriptionem uidetur in fine quinti capitis uelle præterire, propter Iudæorum ſegnitiem & tarditatem, inſtituens digreßionem ſatis periculoſam in ſexto capite,ubi uidetur lapſis negare pœnitentiæ locum, ipſis pertinacibus per hoc terrorem incutiendo. Sed in 7. capite deſcribit & commendat à dignitate Melchiſedech, qua commendatione Chriſti Sacerdotium extollit.

In 8.9.& 10.cap. multis grauißimis argumentis oſtendit, Chriſtum eſſe unicum Sacerdotem,& unicum pro peccatis ſacrificium, quod præfert omnibus ſacrificijs Legalibus, appellans illud nouum Teſtamentum ex cap.13. Hieremiæ. Deinde Tabernaculi partes enumerat capite 9.ſcilicet,Atrium,Sancta, et ſancta ſanctorum,cum ſuis ſignificationibus,quibus figuris applicat ſanguinem Chriſti,ut purificãtem conſcientias. Vocat autem Chriſtum noui Teſtamenti Mediatorem, & ſanguinem eius ſanginem noui Teſtamenti,ſignificans Chriſti ſanguinem effundendum in nouo Teſtamento pro remißione peccatorum. Poſtremò per repetitionem amplificat eandem collationem, ſcilicet ſacrificij Chriſti cum ſacrificijs Legalibus ex Pſalm.39.et 31.cap.Hieremiæ. Tandem concludit hunc totum locum per adhortationem ad

fidu-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

fiduciam in ſanguinem Chriſti collocandam, & ad mutuam dilectionem per bona opera præſtandam, Paraſceuen ſeu præparationem inſtituens ad ſequentia Capita.

In 11. 12. & 13. Primùm commendat fidem ab exemplis Patriarcharum, & aliorum ſanctorum ueteris Teſtamenti, ad ea reſpiciens, quæ Ieſus Syrach, de uiris illuſtribus à cap. 44. uſq; ad 50. ſcribit. Deinde ſubiūgit adhortionē ad fructus fidei, patiētiam, diſciplinam, pacem, ſanctificationem, ueram pœnitentiam, obedientiam erga uerbum Euangelij, non tantùm inducens exemplum Chriſti, ſed etiam ex ueteri Teſtamento comminationes. Poſtremò congeriem bonorum operum enumerat in ultimo capite, cum dehortatione à falſa doctrina, cumq; adhortatione ad Ieſu Chriſti puram doctrinam, Confeßionem & gratiarum actionem.

DE EPISTOLA IACOBI.

Quidam putant non eſſe Iacobi Apoſtoli ab Herode interfecti, Epiſtolam, non ſolùm propter locum ex Geneſi de Abraham, pro Iuſtificatione operum citatum contra ueram analogiam fidei, ſed etiam propter alios locos ex Epiſtolis Petri & Pauli deſumtos, & huic Epiſto-

Epiſtolæ paßim intermixtos. Non eſt methodica Epiſtola, nec unam continuam materiam continet, ſed ſcopas (ut aiunt) diſſolutas, id eſt, ſententias non ordinè inter ſe cohærentes. Et ſumma eſt, quòd urget Legem & bona opera contra ſecuros homines, & de fide ſine operibus gloriantes.

Capita quinq; tantùm ſunt, quæ ſic diſcerni poſſunt.

In primo capite Particulatim has octo ſententias proponit. 1. De patientia in rebus aduerſis præſtanda. 2. De diuina ſapientia à Deo petenda. 3. Credendum eſſe ſine dubitatione. 4. Diuitijs rectè utendum eſſe. 5. Tentationes, quæ ex concupiſcentia proueniunt, ſufferendas. 6. Verbum cœleſte diligenter audiendum. 7. Verbi effectus, bona opera eſſe facienda. 8. In uera religione uiuendum.

In 2. capite duo tantùm loci tractantur. Alter de non contemnendis pauperibus Chriſtianis præ diuitibus, cùm fides in Ieſum Chriſtum perſonarum acceptationem non patiatur. Alter de bonis operibus, ex quibus fides erga Deum & proximum oſtendatur, ut hic locus ſit collatio inter hominem & hominem, non inter Deum et hominem, ubi ſola fides iuſtificat, cùm inquit:

inquit: Oſtende fidem tuam ex operibus &c.

Si quis hoc modo non intelligit Iacobum, ſed hanc illius ſententiam uult ad iuſtificationem torquere, quæ coram Deo ualet, tollit analogiam fidei, et Epiſtolam Pauli ad Romanos. Quod cùm ſit abſurdum, admittit ſententia Iacobi commodam interpretationem, & fidei analogiam. Alioqui loci ſeu exempla ex Geneſi & ex libro Ioſuæ directè contra genuinam Scripturæ de Iuſtificatione ſententiam citantur.

In tertio capite ſunt itidem duo loci tractati, quorum alter eſt de lingua cohibenda, ne falſam doctrinam doceat, quod eſt arrogare & uſurpare ſibi magiſterium in ſacra ſcriptura, ſuper uerum doctorem & magiſtrum S. ſanctum, cuius diſcipuli ſunt omnes doctores pietatis in Eccleſia. Alter locus de diuina ſapientia eſt, quæ eſt in doctrina, Lex & Euangelium, et in mentibus noſtris ipſa lux fidei, & incoata obedientia congruens Legi Dei, iuxta dictum: Lucerna pedibus meis uerbum tuum.

In quarto capite, ſunt commonefactiones de uirtutibus in ſingulis Decalogi præceptis, quaſi in unum cumulum congeſtæ. Primùm de fugienda contentione. 2. De uoluptatibus. 3. De oratione inſtituenda. 4. De fugiendo adulterio. 5. De ſuperbia & humilitate. 6. De obedientia erga

erga Deum. Et ſic deinceps uſq; ad finem capitis.

In quinto capite primùm inuehitur in eos, qui diuitijs ſuis abutuntur. Deinde hortatur pios ad patientiam & tolerantiam, et à iurandi conſuetudine dehortatur. Mox infirmorum curam haberi ſuadet. Poſtremò ſingulos ad mutuam deprecationem hortatur, & Orationem ab Exemplo Eliæ commendat. In fine effectum ueræ conuerſionis ponit.

DE PRIORI EPISTOLA PETRI.

HÆc Epiſtola uerè Apoſtolica eſt, ut illius qui à Chriſto interrogatus quis eſſet, reſpondit: TV ES CHRISTVS FILIVS DEI VIVI, Matthæi. 16. Item: Ad quem ibimus? Verba uitæ æternæ tu habes, Ioan. 6. Redolet enim eiuſdem confeſsionis, miram ſuauitatem, & in fide conſtantiam ac ſinceritatem. Nam purè CHRISTVM confitetur, derogans noſtris meritis ſalutem, & tradens ueram Chriſti cognitionem, in qua uult gentes conuerſas, quibus ſcribit, conſtantes pergere, et creſcere de die in diem, ita ut etiam in uita, moribus et conuerſatione reſpondeant Euangelio cuiuſcunq;

cunq; ſtatus & conditinis fuerint, ut ſunt, quos enumerat, 1. Subditi. 2. Seru'. 3. Mulieres. 4. Viri. 5. Presbyteri. 6. Adoleſcentes.

Capita quinq; ſunt, quæ ſic poſſunt diſcerni.

Primum caput in duas partes diuiditur. In priori, quæ ab Exordio incoatur, ueram ſalutis rationem proponit. Vbi conſideranda ſunt hæc omnia, quæ hîc ordinè commemorantur, nempe, 1. Magna miſericordia Dei. 2. Regeneratio in ſpem uiuam. 3. Reſurrectio Chriſti. 4. Hæreditas cœleſtis. 5. Potentia Dei. 6. Fides. 7. Probatio fidei. 8. Exultatio & lætitia. 9. Scripta Prophetarum. 10. Euangelium. 11. Gratia. 12. Gloria.

In altera parte ponit huius antecedẽtis conſequens, et hortatur credentes ad nouitatem uitæ, quæ futuræ ſaluti reſpondet, ſectandam, ut 1. Sobrietatem. 2. Spem oblatæ gratiæ. 3. Obedientiam. 4. Sanctitatem. 5. Inuocationem. 6. Timorem. 7. Dilectionem. Interſerit autem huius nouitatis egregias cauſas, ſcilicet nos à peccatis precioſo ſanguine Chriſti redemtos, & per uerbum Dei regeneratos eſſe.

Secũdum caput itidem in duas partes diuiditur. Nam in altera pergit hortari credentes ad

ad ſpirituales hoſtias offerendas, & ad bonam conuerſationem habendam etiam ad ædificationem fidelium. Et addit rationem, quia credentes omnes ſunt Sacerdotes, & ad uitæ ſanctitatem uocati. In altera diuerſorum ſtatuum informationem, in qua ad finem huius capitis informat, Primùm ſubditos ad politicam obedientiam erga Magiſtratum. Deinde ſeruos ad Oeconomicam obedientiam erga dominos. Et Chriſtum ipſum exemplum proponit, qui maiorem iniuriam ſuſtinuit.

In tertio capite primùm de obedientia coniugali, de ornatu Chriſtianæ coniugis, & de tolerantia mariti erga ſuam coniugem agit. Deinde pios omnes in genere monet, ut exerceant ſe in ueris Caritatis uirtutibus, et in patientia, nec non in uera confeßione, pariter & in iuſticia bonæ conſcientiæ, rurſus in Chriſto caritatis & patientiæ exemplum adducens.

Poſtremò locum egregium ponit de Arca Noæ, quòd fuerit figura Baptiſmi. Quid autem uelit per prædicationem à Chriſto factam, quibuſdam Spiritibus non credentibus tempore Noæ, nos ignoramus, & ipſi Magiſtro, nempe Spiritui ſancto, ueram huius loci interpretationem reſeruandam eſſe iudicamus.

In quarto capite pergit pios omnes hortari,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

nunc ad ſobrietatem, uigilias, modeſtiam, orationem, & mutuam caritatem, nunc ad alios fidei fructus, iuxta uarietatem donorum, cum patientia & gaudio in afflictionibus, propter Chriſtum omnibus benefaciendo.

In quarto capite perſonas Eccleſiaſticas ſub titulo Presbyteri, nunc ad paſcendum gregem, nunc ad rectè uiuendum informat & inſtituit. Deinde iuuentutem ad obedientiam hortatur. Mox omnes in genere uult humiliari, Deo confidere, ſobrios eſſe, uigilare contra aduerſarium Diabolum, et ei in fide reſiſtere. Poſtremò concludit Epiſtolam ingenti conſolatione, quòd Veritate ad fidem ſciant ſe ſubinde à Deo confirmari & corroborari.

DE POSTERIORI EPISTOLA PETRI.

TRIA ſunt tantùm capita. Primum contra Hypocritas. Secundum contra Antichriſtum. Tertium contra Epicureos. Petrus enim in primo capite uult fidem & fidei uocationem, ut certam oſtendi bonis operibus, ne ſit fides ut inane ſomniũ ſine uirtute, ſcientia, continentia &c. cùm non ſit ex auditu fabularum, ſed Euangelij, quòd Petrus iam ſenex & certiſsimus teſtis, quippe, qui adfuit etiam in tranſ-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

figuratione Chriſti, commendat pijs omnib. ab ipſo autore ſacræ ſcripturæ, ſcilicet S.ſancto.

In ſecundo capite præſtat idem quod Chriſtus ipſe, cùm inquit Matth.7. Attendite à falſis Prophetis. Et Paulus Act.20. Attendite uobis &c. Item Philip. 3. Videte canes, uidete malos operarios, &c. Nam admonet hîc Petrus pios de falſis doctoribus, et de Antichriſto uenturo, de quo uaticinatur, ſicut & Paulus, 1. Tim. 4. Primùm deſcribit illorum damnationem adductis tribus egregijs exemplis, 1. De Angelis. 2. De perditis in Diluuio. 3. De Sodomitis. Deinde ſuis coloribus eos depingit, quod poſt carnem in concupiſcentia immunditiæ ambulant. Poſtremò ponit ſatis horrendam de talibus ſententiam, additis duobus prouerbijs de Cane & Sue, quibus exprimit poſteriora talium eſſe deteriora prioribus.

In tertio capite pios admonet, ut ſibi caueant ab Epicureis, id eſt, prophanis hominibus, iuxta proprias concupiſcentias ambulantibus, qui ſolummodo hanc uitam reſpiciunt, non futuram, & in ore ſemper habent: EDAMVS ET BIBAMVS, CRAS MORIAMVR. Item, Poſt mortem nulla uoluptas. Item. Quæ ſupra nos, nihil ad nos. Contra quos aſſeuerat Petrus, haud dubiè uenturum eſſe extre-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

mum diem, in quem cœlum & terra ſunt igni reſeruata, ſuoq́; tempore magno impetu peritura. Quare etiam neceſſarium eſſe adfirmat, ut quisq; piorum in ſtatu uiuere ſtudeat, in quo uocatus ex hoc mundo tutò & confidenter audeat mori.

DE PRIMA EPISTOLA IOANNIS.

Diuus Ioannes, Apoſtolus & Euangeliſta, qui hanc Epiſtolam ſcripſit, ut in Cœna ſuper pectus Domini IESV CHRISTI recubuit, & ex fonte Saluatoris aquam dulciſſimam hauſit: Ita ſpirat hic quoq; meram caritatem, & Dei erga nos, & noſtram erga proximum. Dei quidem, ut ea per fidem apprehenſa, gratis & ſine noſtris operibus iuſtificemur, & uitam æternam conſequamur. Noſtram uerò, ne fides ſit ocioſa, ſed per caritatem operetur. Alioqui non eſt uera fides, ſed fucata tantùm, cuius tria ſunt ſigna, ſcilicet, 1. Non luctari contra peccatum. 2. Non cauere falſam doctrinam. 3. Odio habere proximum.

Quinq; ſunt capita, quæ ſic in una & eadem materia cohærent, ut uix à ſe inuicem diſcerni queant. Omnia conueniunt cum ipſius Euangelio, præſertim cum his duobus mandatis

Chri=

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

Chriſti: Creditis in Deum, & in me credite. Item, Mandatum nouum do uobis, ut diligatis uos inuicem. Quæ duo mandata coniungit Ioannes in hunc modum capite tertio: Et hoc eſt mandatum eius, ut credamus in nomine filij eius Ieſu Chriſti, & diligamus alterum, ſicut dedit mandatum nobis.

Eſt igitur Epiſtolæ ſumma, de fide & caritate. Capita uerò ſic utcunq; poſſunt diſcerni.

In primo capite poſt captationem beneuolentiæ ab officio & teſtimonij certitudine, de æterna uita propter ſocietatem, id eſt, Eccleſiam ſeu Sanctorum communionem & gaudium perfectum, totius Epiſtolæ expoſitionem hanc ponit, quòd ſanguine Ieſu Chriſti emundati, nec non in Euangelij luce ambulantes, & in ſocietate Sanctorum manentes, non debent in Tenebris, hoc eſt, ſine operibus bonis ambulare, ſed in Luce, id eſt, in Fidei per bonorum operum exercitium oſtenſione, pariter & in uera peccatorum confeßione.

In ſecundo capite poſt Euangelicum locum de Chriſto aduocato & Propiciatore noſtro, primùm arguit eos Mendacij, qui fidem iactãt, & nihil boni operantur, & eum, qui frenum odit, adhuc carere fide contendit. Deinde ſingulas ætates admonet, ut in eo, quod à Deo acceperunt,

ceperunt, permanere uelint. Poſtremò iubet, ut uitent falſas opiniones & iniuſtas cupiditates Mundi & Antichriſti. Per unctionem intelligit Spiritum ſanctum. Antichriſtos uerò uocat Pſeudoapoſtolos, qui tunc fuerunt. Deinde alios, ut hæreticos, quorum quidam diuinitatem, quidam uerò humanitatem Chriſti negauerunt.

Porrò ſuper hunc locum egregium: QVI DICIT SE IN CHRISTO MANERE, DEBET SICVT ILLE AMBVLAVIT, ET IPSE AMBVLARE, &c. non pigebit Diui Auguſtini pulcerrimam expoſitionem ex libro de uita Chriſtiana, cap. 14. adſcribere, qui ſic inquit:

Chriſtianus ille eſt,

1. Qui omnibus Miſericordiam facit.
2. Qui omnium mouetur iniuria.
3. Qui opprimi pauperem, ſe præſente, non patitur.
4. Qui miſeris ſubuenit.
5. Qui indigentibus ſæpè ſuccurrit.
6. Qui cum mœrentibus mœret.
7. Qui dolorem alterius ſicut propriũ ſentit.
8. Qui ad fletum flentibus alienis prouocatur.
9. Cuius omnibus communis eſt domus.
10. Cuius ianua nemini clauditur.

11. Cuius menſam nullus pauper ignorat.
12. In cuius domo panis cunctis offertur.
13. Cuius bonum omnes norunt.
14. A quo nemo ſentit iniuriam.
15. Qui Deo die nocteq; deſeruit.
16. Qui Dei præcepta indeſinenter meditatur & cogitat.
17. Qui pauper Mundo efficitur, ut Deo locuples fiat.
18. Qui inter homines habetur inglorius, ut coram Deo & Angelis glorioſus appareat.
19. Qui in corde ſuo nihil habet ſimulatum uel fictum.
20. Cuius ſimplex & immaculata eſt anima.
21. Cuius conſcientia fidelis & pura eſt.
22. Cuius tota mens in Deo eſt.
23. Cuius omnis ſpes in Chriſto eſt. (rat.
24. Qui cœleſtia potius quàm terrena deſide-
25. Qui humana ſpernit, ut poßit habere diuina. Hæc Auguſtinus.

In tertio capite perſiſtit in adhortatione de nouitate uitæ ſectanda, ductis argumentis, Primùm à caritate Dei erga nos. 2. A ſpe uitæ æternæ. 3. Ab officijs Chriſti, quæ ſunt, Tolerare peccata, et diſſoluere opera diaboli. 4. Ab efficiente cauſa peccati, ſcilicet diabolo. 5. Ab efficien-

te cauſa iuſticiæ, nempe Deo. 6. A iuſticia bonæ conſcientiæ. 7. Promiſsione & mandato. 8. A caritate Chriſti erga nos.

In quarto capite Chriſti doctrinã confitendam, Antichriſti uerò cauendam eſſe hortatur. Deinde pergit ad finẽ capitis admonere de caritate, facta egregia & ſuaui collatione inter caritatem Dei erga nos, & caritatem noſtram erga Deum & proximum, ut inter cauſam efficientem & effectum.

In quinto capite fidem ipſam proſequitur, unde proueniunt omnia bona opera, cui adſcribit uictoriam, quam triplici teſtimonio, ſcilicet, Spiritus, Aquæ, & Sanguinis, id eſt, uerbi Dei, & duorum Sacramentorum, confirmandam eſſe docet. Deinde credentes de uita æterna certiores facit pariter & de exauditione. Poſtremò diſcernit peccatum non ad mortem à peccato ad mortem, id eſt, peccatum in Filium, à peccato in Spiritum ſanctum, remiſsibile ab irremiſsibili.

Sunt autem peccata in Filium, ea quæ per carnis fragilitatem fiunt ab ijs, qui credunt in Filium Dei, qui & agunt pœnitentiam.

Peccata uerò in S. ſanctum, quæ fiunt ab impijs, ſunt primùm, impugnatio agnitæ ueritatis. 3. Inuidentia fraternæ gratiæ. 3. Finalis impœnitentia.

DE

DE SECVNDA EPISTOLA IOANNIS.

IN hoc unico Capite huius Epiſtolæ Ioannes primùm ſe uocat Seniorem, quia Presbyter fuit & ſummus Apoſtolus, iam ſenex. Vixit enim tempore Traiani Imperatoris, ſub quo obijt, ut habetur in hiſtorijs, Anno Chriſti 101. ſuæ uerò ætatis 90. Deinde electam dominam, id eſt, præſtantem genere et uirtute, hortatur, Primùm ad dilectionem, Deinde ad perſeuerantiam in doctrina Chriſti, Poſtremò doctrinæ Chriſti oſores excommunicandos eſſe monet.

DE TERTIA EPISTOLA IOANNIS.

IN hoc unico Epiſtolæ capite tres uiros nominat Ioannes, quorum primum, Caium nempe, cui ſcribit, et quem filium uocat, à Veritate ſeu uero uerbo Dei, Deinde à Caritate, Poſtremò ab hoſpitalitate commendat. Alterum uerò Diotrephen, Epiſcopum impium, nõ tantùm ut obtrectatorem & inuectiuum, ſed etiam ut inhoſpitalem & Chriſtianorum fratrum oſorem, et excommunicatorem acriter obiurgat et reprehendit. Tertium Demetrium, nũc aliorum, nũc

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

quoq; ſuo teſtimonio propter Veritatem, id eſt, Verbo Dei cognitionem & obedientiam commendat.

DE EPISTOLA IVDÆ.

HIC Iudas cognomento THADÆVS fuit filius Alphæi, frater Iacobi Minoris ut uocant, & Simonis. Et ipſe Apoſtolus hoc unicum huius Epiſtolæ caput ſcripſit, in quo per omnia reſpondet ſecundo capiti ſecundæ Epiſtolæ Petri.

Primùm enim minatur hæreticis & falſis doctoribus extremum malum, adducens in medium Exempla Ægyptiorum. II. Angelorum. III. Sodomorum. IIII. Cain. V. Balaam. VI. Coræ, depingit eos ſuis coloribus, Deinde (ſicuti & Petrus) quales ſint deſcribit, quæ deſcriptio quos concernat noſtro ſeculo, non eſt obſcurum iudicare. Poſtremò omnes pios hortatur ad perſeuerantiam. 1. In fide. 2. Spiritu ſancto. 3. Oratione. 4. Dilectione. 5. Expectatione miſericordiæ Dei. 6. Miſeratione. 7. Nouitate uitæ. In ſumma, uult pios ſeruare fidem, & cauere falſam doctrinam.

DE

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

DE APOCALYPSI IOANNIS.

Hiſtoria Eccleſiaſtica tradit, Ioannem ſub Imperatore Domitiano relegatū in Pathmum Inſulam, ibiq; hanc Apocalypſin, hoc eſt, reuelationem ſcripſiſſe. Deinde uerò poſt mortem Domitiani, cū ex Inſula Pathmo rediiſſet Epheſum, ſcripſiſſe ſuum Euangelium cōtra Hæreticos, Martionem, Ebionem & Cerinthum.

Continet autem hic liber, ſub nomine Reuelationis, prophetiam de fortuna, reb. et euentu Eccleſiæ deriuatæ, hoc eſt, à primitiua Eccleſia deriuatæ & deriuandæ, uſq; ad finem mundi.

Diuidi non incommodè poteſt
1. In Sigilla.
2. In Tubas.
3. In Phialas.

Septem Sigilla ſignificant perſequutionem Eccleſiæ, quæ facta eſt à Tyrannis, Domitiano, Traiano etc. quæ incepit quidem in primitiua Eccleſia tempore Apoſtolorum, ſed durauit deinde per trecentos annos, uſq; ad tempora Conſtantini. Deſcribitur autem in hoc libro, Cap. 4.5.6.& 7.

Tubæ ſignificant hæreſes, ut Arij, Sabellij, à temporibus Conſtantini uſq; ad Tempora Theodoſij, per alios trecentos annos. Imò uſq; ad

Maho-

Mahometum & Papatum. Hîc uerò deſcriptæ ſunt ab 8. cap. ad 16. incluſiuè.

Phialæ ſignificant plagas Antichriſti per hos Nongentos annos, à tempore Bonifacij Papæ uſq; ad hæc noſtra tempora, de quibus hîc legas à 17. uſq; ad finem libri.

Poteſt & aliter diuidi, ſcilicet in ſeptem Viſiones, id eſt, figuras, mirabiliter oſtenſas menti et oculis omnium. Viſio prima de ſeptem Eccleſijs Aſiæ Minoris. Secunda de Chriſto exaltato, & Eccleſia. Tertia, de diſcipulorum Chriſti ſedulitate. Quarta, de afflictione Eccleſiæ. Quinta, de perſecutione nouiſſima ſub Antichriſto. Sexta, de extremo iudicio. Septima, de uictoria Chriſti & Eccleſiæ. In ſumma deſcribit 1. Regnum Chriſti. 2. Conſolatur adflictos pios. 3. Perterrefacit Tyrannos. 4. Deſcribit Sacerdotium Chriſti. 5. Commendat preces Sanctorum. 6. Reuelat Hiſtorias noui Teſtamenti.

Poſſunt & in hunc modum Capita diſcerni.

A primo capite uſq; ad 4. eſt præfatio, quæ primùm continet harũ reuelationum commendationem, ab efficienti cauſa, ſcilicet Deo. Deinde commonefactionem ad ſeptem Epiſcopos Eccleſiarum Minoris Aſiæ, quos uocat Angelos,

los, Candelabra, Stellas, &c. propter Miniſterium uerbi.

A quarto capite uſq; ad 8. eſt prima pars libri de ſeptem Sigillis, ubi primùm per Seniores intelligere uidetur Prophetas. 2. Per animalia, Euangeliſtas. 3. Per Volatilia, doctrinam. 4. Per Agnum, Chriſtum ipſum. 5. Per Angelos, miniſtros Verbi. 6. Per Sigilla, perſecutiones. 7. Per Equos, Tyrannos. 8. Per ſignatos, electos ex Iudæis. 9. Per turbam, electos ex Gentibus. 10. Per Librum, Miniſterium reuelationis.

Ab octauo cap. uſq; ad 15. eſt Secunda pars libri, de TVBIS, ubi primùm per Tubas intelligit Hæreſes. 2. Per Stellas, Hæreticos. 3. Per Angelum, Miniſterium uerbi. 4. Per librum, Euangelium. 5. Per Templi menſurationem, Religionem. 6. Per ciuitatem ſanctam, Eccleſiam. 7. Per duos teſtes, Prophetas & Apoſtolos. 8. Per mulierem, Eccleſiam. 9. Per duodecim ſtellas, duodecim Tribus. 10. Per prælium, prædicationem Euangelij. 11. Per Michaëlem, Chriſtum. 12. Per beſtiam, Monarchiam Romanam. 13. Per Agnum, Chriſtum. 14. Per uocem Tonitrui, uerbum Euangelij. 15. Per canticum nouum, Euangelium. 16. Per Mulieres, Idolatras. 17. Per Virgines, ſincerè Chriſtianos.

A decimoſexto capite uſq; ad finem, eſt Ter-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

tia pars libri, uult intelligere primùm per Beſtiam, Monarchiam Romanã. 2. Per Meretricẽ, idolatriam Antichriſti. 3. Per poculum aureum, ſplẽdidam hypocriſin. 4. Per Characterem, certum ſignum Antichriſti. 5. Per Phialas, plagas Antichriſti. 5. Per nuptias Agni, humanitatem Chriſti. 7. Per nomen ſcriptum, diuinitatem Chriſti. 8. Per Cœlum nouum et terram nouam imaginem uitæ æternæ, Ad quam nos peruenire faciat is, qui ſacram hanc ſuam ſcripturam precioſo ſuo ſanguine credentibus obſignauit, Chriſtus Ieſus, Dominus & Saluator noſter, qui cum Patre & Spiritu ſancto ſit benedictus in ſecula, Amen.

Sit igitur hæc uia rudioribus peruagandi Scripturam ſacram, ut prius fiant Textuales (ut uocant) hoc eſt, ut textum & textus cohærentiam probè cognitam habeant, quàm difficilimarum ſententiarum ex commentarijs quærant explicationem, ad gloriam Dei ſempiternam, Amen.

FINIS.

Soli Deo gloria ab æuo in æuum.

VITEBERGÆ

EXCVDEBAT IOHANNES CRATO.

ANNO M. D. LXIIII.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. 15526 8° (LN 1279)